

49050

ՅՈՒՅԱԿ

Ա. Գ. Ս. Գ.

1826.

Հայկազունի յերկրի ժամանակ

Տրեխն Բանդէ, զտն Բանդէ Բն 1826:

 Եւսմ ամի . ըստ Հնոյ Տոմարին :
 Գիւ տարւոյն է Ռ :
 Ղերադիրն 2 :
 Եօթներեան կամ կիրակագիրն 5 :
 Տանուտէրն Այծեղջիւր :
 Չատիկ Լաթինացոյ հինգ շաբաթ յառաջ քան ընեն .
 որ է Մարչ 26 :

Թւահանի :

Դռնականն Փոքր ըստ Մարտի է 210 :
 սկ Տարեմուտ 211 : Բն ... է Ապրիլ 2 կ' ըստ 1 :
 Դռնականն Բանդալուց 1232 :
 1833 : Թիւն նոյա' է Ապրիլ 12 :
 ... է 1240 :
 24 :

Մ Ա Ս Ն Ա Ռ Ա Զ Ի Ն .

Յորում ցոնցանին՝ Ամաք Լատինացոյ, Ազարեայի,
 Բանդալուց, Տաճկաց և Լուսնի, Աւուրք Էա-
 բաթու, և Չայք Օրհնութեան. համեմա-
 տեալք Ընդ իրն աք և ըստ կարգի նոյա .
 Այլ և ամենայն Տօնք . Պահք ազգին
 Հայոց : Իւ ևս՝ զանազան հար-
 կաւոր գիտելիք, վասն
 ամի Տեառն

1826:

Կոնստանդնուպոլիս, 1826 (արեւելիկ), Կոնստանդնուպոլիս

1826 (արեւելիկ), Կոնստանդնուպոլիս

1826.

43050

Ստորև ցույցանին ծնունդը և լրանն լրանին ընդհանուր 1826:

Արեամ	11	երեկոյեան	3	ժամ 33	ընդհանուր
Արեամ	27	առաւօտեան	5	ժամ 56	ընդհանուր
Ովդան	11	առաւօտեան	6	ժամ 16	ընդհանուր
Ովդան	27	երեկոյեան	6	ժամ 19	ընդհանուր
Նիքոն	11	երեկոյեան	10	ժամ 24	ընդհանուր
Նիքոն	26	առաւօտեան	4	ժամ 36	ընդհանուր
Համս	5	երեկոյեան	3	ժամ 20	ընդհանուր
Համս	20	երեկոյեան	1	ժամ 20	ընդհանուր
Արամ	5	առաւօտեան	8	ժամ 10	ընդհանուր
Արամ	20	երեկոյեան	9	ժամ 10	ընդհանուր
Հրաթ	5	երեկոյեան	11	ժամ 48	ընդհանուր
Հրաթ	19	առաւօտեան	4	ժամ 48	ընդհանուր
Նալ	4	երեկոյեան	1	ժամ 30	ընդհանուր
Նալ	18	երեկոյեան	1	ժամ 6	ընդհանուր
Ղաթ	4	առաւօտեան	1	ժամ 15	ընդհանուր
Ղամար	18	երեկոյեան	11	ժամ 8	ընդհանուր
Նադար	3	առաւօտեան	11	ժամ 36	ընդհանուր
Նադար	17	առաւօտեան	11	ժամ 51	ընդհանուր
Թիւրայ	3	երեկոյեան	9	ժամ 23	ընդհանուր
Թիւրայ	17	առաւօտեան	3	ժամ 40	ընդհանուր
Դամայ	2	առաւօտեան	7	ժամ 16	ընդհանուր
Դամայ	17	երեկոյեան	10	ժամ 3	ընդհանուր
Համիրայ	1	երեկոյեան	5	ժամ 31	ընդհանուր
Համիրայ	16	երեկոյեան	5	ժամ 26	ընդհանուր
Արեամ	1	առաւօտեան	4	ժամ 15	ընդհանուր

Ստորև ցույցանին խաւարումն լրանին և արեգակն անցնելու ց

Դամայ	17	երեկոյեան	8	ժամ 9	ընդհանուր
խաւարեալ երեկ և բովանդակն խաւարի 'ի					
9 ժամ 17 ընդհանուր Դամայ Բովանդակն					
լրաւորի 12 ժամ 20 ընդհանուր					
Համիրայ	2	երեկոյեան	3	ժամ 53	ընդհանուր
Կսի խաւարին մինչև 6 ժամ 5 ընդհանուր այս					
նալ յետ լրաւորի					

Արեամ Արեւիկայի Լաւրիկայի Բանդիկայի Տոնիկայի և
Լաւրիկայի Բանդիկայի և 2-րդ օրհանգիստն է

Բանդիկայի	1	Արեւիկայի	5	Բանդիկայի	19	Բանդիկայի	23	Բանդիկայի	27	Բանդիկայի	31
2	6	6	20	24	2	2	24	2	2	2	2
3	7	7	21	25	3	3	25	3	3	3	3
4	8	8	22	26	4	4	26	4	4	4	4
5	9	9	23	27	5	5	27	5	5	5	5
6	10	10	24	28	6	6	28	6	6	6	6
7	11	11	25	29	7	7	29	7	7	7	7
8	12	12	26	30	8	8	30	8	8	8	8
9	13	13	27	1	9	9	1	9	9	9	9
10	14	14	28	2	10	10	2	10	10	10	10
11	15	15	29	3	11	11	3	11	11	11	11
12	16	16	30	4	12	12	4	12	12	12	12
13	17	17	1	5	13	13	5	13	13	13	13
14	18	18	2	6	14	14	6	14	14	14	14
15	19	19	3	7	15	15	7	15	15	15	15
16	20	20	4	8	16	16	8	16	16	16	16
17	21	21	5	9	17	17	9	17	17	17	17
18	22	22	6	10	18	18	10	18	18	18	18
19	23	23	7	11	19	19	11	19	19	19	19
20	24	24	8	12	20	20	12	20	20	20	20
21	25	25	9	13	21	21	13	21	21	21	21
22	26	26	10	14	22	22	14	22	22	22	22
23	27	27	11	15	23	23	15	23	23	23	23
24	28	28	12	16	24	24	16	24	24	24	24
25	29	29	13	17	25	25	17	25	25	25	25
26	30	30	14	18	26	26	18	26	26	26	26
27	1	1	15	19	27	27	19	27	27	27	27
28	2	2	16	20	28	28	20	28	28	28	28
29	3	3	17	21	29	29	21	29	29	29	29
30	4	4	18	22	30	30	22	30	30	30	30
31	5	5	19	23	31	31	23	31	31	31	31

Անտ' Աշտիտի, Լաթիկացոյ, Բանդուկացոյ, Տաճկաց Լ
Լաւորի. Անոր շաբաթնայն և Չորեք օրհնութեան

Փետրուհի	1	6	Մարտ	20	Յուլի	25	4 շաբաթ	ակ
	2	7		21		26	5 շաբաթ	բձ
	3	8		22		27	Ուրբաթ	բկ
	4	9		23		28	Շաբաթ	գձ
	5	10		24		29	Կիրակի	գկ
	6	11		25		30	2 շաբաթ	դձ
	7	12		26		1	3 շաբաթ	դկ
	8	13		27		2	4 շաբաթ	աձ
	9	14		28		3	5 շաբաթ	ակ
	10	15		29		4	Ուրբաթ	բձ
	11	16		1		5	Շաբաթ	բկ
	12	17		2		6	Կիրակի	գձ
	13	18	Փարգուն	3		7	2 շաբաթ	գկ
	14	19		4		8	3 շաբաթ	դձ
	15	20		5		9	4 շաբաթ	դկ
	16	21		6		10	5 շաբաթ	աձ
	17	22		7		11	Ուրբաթ	ակ
	18	23		8		12	Շաբաթ	բձ
	19	24		9		13	Կիրակի	բկ
	20	25		10	Քէշե	14	2 շաբաթ	գձ
	21	26		11		15	3 շաբաթ	գկ
	22	27		12		16	4 շաբաթ	դձ
	23	28		13		17	5 շաբաթ	դկ
	24	29		14		18	Ուրբաթ	աձ
	25	30		15		19	Շաբաթ	ակ
	26	1		16		20	Կիրակի	բձ
	27	2	Նիսի	17		21	2 շաբաթ	բկ
	28	3		18		22	3 շաբաթ	գձ

Անտ' Աշտիտի, Լաթիկացոյ, Բանդուկացոյ, Տաճկաց Լ
Լաւորի. Անոր շաբաթնայն և Չորեք օրհնութեան

Մարտ	1	4	Փարգուն	19	Քէշե և Լաւոր	23	4 շաբաթ	գկ
	2	5		20		24	5 շաբաթ	դձ
	3	6		21		25	Ուրբաթ	դկ
	4	7		22		26	Շաբաթ	աձ
	5	8		23		27	Կիրակի	ակ
	6	9		24		28	2 շաբաթ	բձ
	7	10		25		29	3 շաբաթ	բկ
	8	11		26		1	4 շաբաթ	գձ
	9	12		27		2	5 շաբաթ	գկ
	10	13		28		3	Ուրբաթ	դձ
	11	14		29		4	Շաբաթ	դկ
	12	15		30		5	Կիրակի	դկ
	13	16		1		6	2 շաբաթ	աձ
	14	17		2		7	3 շաբաթ	ակ
	15	18		3		8	4 շաբաթ	բձ
	16	19		4		9	5 շաբաթ	բկ
	17	20	Չորեք	5		10	Ուրբաթ	գձ
	18	21		6		11	Շաբաթ	գկ
	19	22		7		12	Կիրակի	դձ
	20	23		8		13	2 շաբաթ	դկ
	21	24		9		14	3 շաբաթ	աձ
	22	25		10		15	4 շաբաթ	ակ
	23	26		11		16	5 շաբաթ	բձ
	24	27		12		17	Ուրբաթ	բկ
	25	28		13		18	Շաբաթ	գձ
	26	29		14		19	Կիրակի	գկ
	27	30		15		20	2 շաբաթ	դձ
	28	1		16		21	3 շաբաթ	դկ
	29	2		17		22	4 շաբաթ	աձ
	30	3		18		23	5 շաբաթ	ակ
	31	4		19		24	Ուրբաթ	բձ

Անտ' Աշտիշի, Լաթիկացայ, Բաղալաց, Տաճկաց և
Լաւնի. Աւարտ շաբաթու, և Չայիտ օրհնութեան:

Աւրիւ	1	Անտ' Աշտիշի	5	Դօկարո	20	Շաբաթ	Բի
2	1	2	1	21	26	Կիւրակէ	Գձ
3	2	3	2	22	27	2 շաբաթ	ԳԿ
4	3	4	3	23	28	3 շաբաթ	Դձ
5	4	5	4	24	29	4 շաբաթ	ԴԿ
6	5	6	5	25	30	5 շաբաթ	աձ
7	6	7	6	26	1	Ուրբաթ	աԿ
8	7	8	7	27	2	Շաբաթ	Բձ
9	8	9	8	28	3	Կիւրակէ	ԲԿ
10	9	10	9	29	4	2 շաբաթ	Գձ
11	10	11	10	30	5	3 շաբաթ	ԳԿ
12	11	12	11	1	6	4 շաբաթ	Դձ
13	12	13	12	2	7	5 շաբաթ	ԴԿ
14	13	14	13	3	8	Ուրբաթ	աձ
15	14	15	14	4	9	Շաբաթ	աԿ
16	15	16	15	5	10	Կիւրակէ	Բձ
17	16	17	16	6	11	2 շաբաթ	ԲԿ
18	17	18	17	7	12	3 շաբաթ	Գձ
19	18	19	18	8	13	4 շաբաթ	ԳԿ
20	19	20	19	9	14	5 շաբաթ	Դձ
21	20	21	20	10	15	Ուրբաթ	ԴԿ
22	21	22	21	11	16	Շաբաթ	աձ
23	22	23	22	12	17	Կիւրակէ	աԿ
24	23	24	23	13	18	2 շաբաթ	Բձ
25	24	25	24	14	19	3 շաբաթ	ԲԿ
26	25	26	25	15	20	4 շաբաթ	Գձ
27	26	27	26	16	21	5 շաբաթ	ԳԿ
28	27	28	27	17	22	Ուրբաթ	Դձ
29	28	29	28	18	23	Շաբաթ	ԴԿ
30	29	30	29	19	24	Կիւրակէ	աձ

Անտ' Աշտիշի, Լաթիկացայ, Բաղալաց, Տաճկաց և
Լաւնի. Աւարտ շաբաթու, և Չայիտ օրհնութեան:

Աւրիւ	1	Անտ' Աշտիշի	30	Դօկարո	20	Շաբաթ	աԿ
2	1	2	1	21	21	3 շաբաթ	Բձ
3	2	3	2	22	22	4 շաբաթ	ԲԿ
4	3	4	3	23	23	5 շաբաթ	Գձ
5	4	5	4	24	24	Ուրբաթ	ԳԿ
6	5	6	5	25	25	1 Շաբաթ	Գձ
7	6	7	6	26	26	2 Կիւրակէ	ԴԿ
8	7	8	7	27	27	3 2 շաբաթ	աձ
9	8	9	8	28	28	4 3 շաբաթ	աԿ
10	9	10	9	29	29	5 4 շաբաթ	Բձ
11	10	11	10	30	30	6 5 շաբաթ	ԲԿ
12	11	12	11	1	31	7 Ուրբաթ	Գձ
13	12	13	12	2	1	8 Շաբաթ	ԳԿ
14	13	14	13	3	2	9 Կիւրակէ	Դձ
15	14	15	14	4	3	10 2 շաբաթ	ԴԿ
16	15	16	15	5	4	11 3 շաբաթ	աձ
17	16	17	16	6	5	12 4 շաբաթ	աԿ
18	17	18	17	7	6	13 5 շաբաթ	Բձ
19	18	19	18	8	7	14 Ուրբաթ	ԲԿ
20	19	20	19	9	8	15 Շաբաթ	Գձ
21	20	21	20	10	9	16 Կիւրակէ	ԳԿ
22	21	22	21	11	10	17 2 շաբաթ	Դձ
23	22	23	22	12	11	18 3 շաբաթ	ԴԿ
24	23	24	23	13	12	19 4 շաբաթ	աձ
25	24	25	24	14	13	20 5 շաբաթ	աԿ
26	25	26	25	15	14	21 Ուրբաթ	Բձ
27	26	27	26	16	15	22 Շաբաթ	ԲԿ
28	27	28	27	17	16	23 Կիւրակէ	Գձ
29	28	29	28	18	17	24 2 շաբաթ	ԳԿ
30	29	30	29	19	18	25 3 շաբաթ	Դձ
31	30	31	30	19	19	26 4 շաբաթ	ԴԿ

Անտ' Աշտիսի, Լափինցու, Բանդու, Տանց և
Լաւի. Անտ' շաքիւն, և Չայի օրհնութեան

20	27	5	շաքաթ	աձ
21	28	6	Ուրբաթ	աղ
22	29	7	Շաքաթ	բձ
23	30	8	Կիրակի	բղ
24	1	9	2 շաքաթ	գձ
25	2	10	3 շաքաթ	գղ
26	3	11	4 շաքաթ	դձ
27	4	12	5 շաքաթ	դղ
28	5	13	Ուրբաթ	աձ
29	6	14	Շաքաթ	աղ
30	7	15	Կիրակի	բձ
1	8	16	2 շաքաթ	բղ
2	9	17	3 շաքաթ	գձ
3	10	18	4 շաքաթ	գղ
4	11	19	5 շաքաթ	դձ
5	12	20	Ուրբաթ	դղ
6	13	21	Շաքաթ	աձ
7	14	22	Կիրակի	աղ
8	15	23	2 շաքաթ	բձ
9	16	24	3 շաքաթ	բղ
10	17	25	4 շաքաթ	գձ
11	18	26	5 շաքաթ	գղ
12	19	27	Ուրբաթ	դձ
13	20	28	Շաքաթ	դղ
14	21	29	Կիրակի	աձ
15	22	30	2 շաքաթ	աղ
16	23	1	3 շաքաթ	բձ
17	24	2	4 շաքաթ	բղ
18	25	3	5 շաքաթ	գձ
19	26	4	Ուրբաթ	գղ
20	27	5	Շաքաթ	դձ
21	28	6	Կիրակի	դղ
22	29	7	2 շաքաթ	աձ
23	30	8	3 շաքաթ	աղ
24	1	9	4 շաքաթ	բձ
25	2	10	5 շաքաթ	բղ
26	3	11	Ուրբաթ	գձ
27	4	12	Շաքաթ	գղ
28	5	13	Կիրակի	դձ
29	6	14	2 շաքաթ	դղ
30	7	15	3 շաքաթ	աձ
	8	16	4 շաքաթ	աղ
	9	17	5 շաքաթ	բձ
	10	18	Ուրբաթ	բղ
	11	19	Շաքաթ	գձ
	12	20	Կիրակի	գղ
	13	21	2 շաքաթ	դձ
	14	22	3 շաքաթ	դղ
	15	23	4 շաքաթ	աձ
	16	24	5 շաքաթ	աղ
	17	25	Ուրբաթ	բձ
	18	26	Շաքաթ	բղ
	19	27	Կիրակի	գձ
	20	28	2 շաքաթ	գղ
	21	29	3 շաքաթ	դձ
	22	30	4 շաքաթ	դղ
	23	1	5 շաքաթ	աձ
	24	2	Ուրբաթ	աղ
	25	3	Շաքաթ	բձ
	26	4	Կիրակի	բղ
	27	5	2 շաքաթ	գձ
	28	6	3 շաքաթ	գղ
	29	7	4 շաքաթ	դձ
	30	8	5 շաքաթ	դղ

Անտ' Աշտիսի, Լափինցու, Բանդու, Տանց և
Լաւի. Անտ' շաքիւն, և Չայի օրհնութեան

18	27	Շաքաթ	դձ
19	28	Կիրակի	դղ
20	29	2 շաքաթ	աձ
21	1	3 շաքաթ	աղ
22	2	4 շաքաթ	բձ
23	3	5 շաքաթ	բղ
24	4	Ուրբաթ	գձ
25	5	Շաքաթ	գղ
26	6	Կիրակի	դձ
27	7	2 շաքաթ	դղ
28	8	3 շաքաթ	աձ
29	9	4 շաքաթ	աղ
30	10	5 շաքաթ	բձ
31	11	Ուրբաթ	բղ
1	12	Շաքաթ	գձ
2	13	Կիրակի	գղ
3	14	2 շաքաթ	դձ
4	15	3 շաքաթ	դղ
5	16	4 շաքաթ	աձ
6	17	5 շաքաթ	աղ
7	18	Ուրբաթ	բձ
8	19	Շաքաթ	բղ
9	20	Կիրակի	գձ
10	21	2 շաքաթ	գղ
11	22	3 շաքաթ	դձ
12	23	4 շաքաթ	դղ
13	24	5 շաքաթ	աձ
14	25	Ուրբաթ	աղ
15	26	Շաքաթ	բձ
16	27	Կիրակի	բղ
17	28	2 շաքաթ	գձ
18	29	3 շաքաթ	գղ
19	30	4 շաքաթ	դձ
20	31	5 շաքաթ	դղ
21	1	Ուրբաթ	աձ
22	2	Շաքաթ	աղ
23	3	Կիրակի	բձ
24	4	2 շաքաթ	բղ
25	5	3 շաքաթ	գձ
26	6	4 շաքաթ	գղ
27	7	5 շաքաթ	դձ
28	8	Ուրբաթ	դղ
29	9	Շաքաթ	աձ
30	10	Կիրակի	աղ
31	11	2 շաքաթ	բձ
	12	3 շաքաթ	բղ
	13	4 շաքաթ	գձ
	14	5 շաքաթ	գղ
	15	Ուրբաթ	դձ
	16	Շաքաթ	դղ
	17	Կիրակի	աձ
	18	2 շաքաթ	աղ
	19	3 շաքաթ	բձ
	20	4 շաքաթ	բղ
	21	5 շաքաթ	գձ
	22	Ուրբաթ	գղ
	23	Շաքաթ	դձ
	24	Կիրակի	դղ
	25	2 շաքաթ	աձ
	26	3 շաքաթ	աղ
	27	4 շաքաթ	բձ
	28	5 շաքաթ	բղ
	29	Ուրբաթ	գձ
	30	Շաքաթ	գղ
	31	Կիրակի	դձ

Ախո՛ւ Աշոտի՛ն, Լապինացո՛ւյ, Բաճուցո՛ւյ, Տաճ.ոյ և
Լաւոյն. Ո՛րքա՛ն յաճախու, և Չա՛յի՛տ օրհնո՛ւթեան:

[illegible]

809. U3038.

ՎԱՍՆ ԵՄԻ 1826 :

Գիր տարւոյն : (Ռ -) Եօթներեակ հռոմայեցւոյ 5 :
Ըստ համեմատութե Տօնացոյն՝ զոր տպագրեալ'ի լոյս
ընծայեալ Սրբազան ՍԻՄԵՕՆ Կաթողիկոսն ամենայն
Հայոյ, Յամի 1775 :

Արամ 22 Չորեքշաբաթ՝ տօն է ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՒ
ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ տն մերոյ ՅԻ ԲԻ՜:
(այսօր կիւրակէ:) Միջոյ ուտիք երեւ-
ստուն երեւք օրէ: Երեւստուն երեւք օրէ:

Արամ 23 Երկրորդ աւուր՝ տօն է Ծննդեան, (Այսօր
կիրակի է։)

Արամ 29 Չորեքշաբաթ՝ տօն է Յայտնուէն և Թւարկութեան տօն մերոյ Յիֆի: (այսօր կ'ընկէ է:)

Արամ 30 Հինգ Հաբաթ՝ տօն է Ծննդէն արեւոյն Յով-
հանու կարապետին:

Ովքան 2 Հաբաթ՝ տօն է սրբոյն Պետրոսի հայրապետին, Ալաասայ եղիսկոպոսին, և Աբիսողոմայ սարկաւազին:

Ուղան 4 Երկու շաբաթ՝ տօն է սրբոյն Անտօնի ճիւղ-
նաւորին :

Ուղան 5 Երեքջաբաժ՝ տօն է սրբոյն թիեռոսի թա-
գաւորին. և մանկանս Իսիեսոսի:

Ովքան 7 Հինգ շաբաթ՝ տօն է սրբոյն Կիրակոսի, և
Յօղիտայի, և Գորաիոսի, Պօղիբտոսի, և
Գրիգորիսի :

Ովքան 9 Շաբաթ՝ տօն է սրբոյ Տալրապետայն Աթա-
նասի, և Եկեղղի:

Ուրան II Երկու շաբաթ՝ տօն է սրբոյն Ասհանայ գող-
թնայւոյն, և սրբոյն Եւգինեայ կուսին,
և Հօրն նորա Փիլիպպոսի, և մօրն Ադո-

49050

դիայ, և երկուց եղբայրն Սերգեայ, և Ապիտոնի. և երկուց ներքինեայն:

Ովդան 12 Երեքշաբաթ՝ տօն է սրբոյ Ճգնաւորայն Տրիփոնի, Պարսամայ, և Ռոմիրիոսի:

Ովդան 14 Հինգշաբաթ՝ տօն է սրբոյն Եւգինէոսի, Մակարիոսի, Վաղէրիոսի, Կանդիկտոսի, և Ակիւղասայ:

Ովդան 16 Հաբաթ՝ տօն է սբն Գրիգորի Աճաբանին:

Ովդան 18 Երկուշաբաթ՝ տօն է սրբոյ մակաբայեցւոյն Եղիազարու Քահանային, Համուհիոյ, և Եօթն որդւոյ նորին:

Ովդան 19 Երեքշաբաթ՝ սրբոյ երկոտասան մարգարէիցն Ովսեայ, Ամուսայ Միքիայ, Յովէլայ, Աբգիու, Նաոււմայ, Ամբակումայ, Յօնանու, Սոփոնիայ, Անգեայ, զաքարիայ, և մաղաքիայ:

Ովդան 21 Հինգշաբաթ՝ սրբոյն Սոփիայ, և երից դատերայն Պետրոսի, Ելզիսի, և Ագապի:

Ովդան 23 Հաբաթ՝ սրբոյ Որդւոյ և Թոռանց սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ Արիստակիսի, Վրթանիսի, Յուսկանի, գրիգորիսի, և Դանիէլի:

Ովդան 24 Կիւրկէ՝ բարեկենդան Աւաջաւորի պահոյն:

Ովդան 29 Ուրբաթ՝ տօն և յիշատակ սրբոյն Յօնանու մարգարէին:

Ովդան 30 Հաբաթ՝ տօն է սրբոյն Սարգսի զօրավարին, և որդւոյ նորին Մարտիրոսին, և չորեքտասան զինուորայն: Իսկ յերեկոյն բոցալոյց է Տն ընդ յառաջին:

Նիւրհան 1 Կիւրակէ՝ տօն է Քառասնօրեայ գալստեն ՔԲ՝ի Տաճարն, որ և ասի Տն ը յառաջ (այսօր կիւրակէ է, յորումաւոր և հանգիպեացի):

Նիւրհան 2 Երկուշաբաթ՝ տօն է սրբոյ Ատուկանց զօրավարայն:

Նիւրհան 3 Երեքշաբաթ՝ տօն է սրբոյ Առփիաղեանց վկային:

Նիւրհան 5 Հինգշաբաթ՝ տօն է սրբոյ Ոսկեանց Քահա. նային:

Նիւրհան 7 Հաբաթ՝ տօն է սրբոյն Իգաճակայ տալթե. Ի հայրապետին մերոյ:

Նիւրհան 9 Երկուշաբաթ՝ տօն է սբն Մարկոսի եպիսկոպոսին, և Պիոնի Քահանային, Կիւրղի և Բենիամենի սարկաւագայն, և սբն վկային Աբղ լմսէ հի, Որմզդանայ, և Սայենի:

Նիւրհան 10 Երեքշաբաթ՝ տօն է սրբոյ Ղենդեանց Քահանային:

Նիւրհան 12 Հինգշաբաթ՝ Սրբոյ վարդանեանց վօրավարայն մերոյ 1036 վկային, որք կատարեցան ՚ի մեծ պատերազմին:

Նիւրհան 14 Հաբաթ՝ տօն է Կոստանդու պօլոյ սբ Ժողովոյն, և 150 հայրապետայն:

Նիւրհան 15 Կիւրակէ՝ ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ (փոխեալ զձայնն և արա վերջ):

Նիւրհան 21 Հաբաթ՝ տօն է սրբոյն Թեոդորոսի զօրավարին:

Նիւրհան 22 Երկրորդ կիւրակէ՝ մեծի պահոյն:

Նիւրհան 23 Հաբաթ՝ տօն է սրբոյն Կիւրղի Եփմայ հայրապետին, և միւս Կիւրղի եպօսին, և մօրն Աննայի:

Նիւրհան 29 Երրորդ կիւրակէ՝ մեծի պահոյն:

Աւետիսայ 5 Հաբաթ տօն է սբն Յոհաննու Երուսաղէմայ հայրապետին, և սրբոյ հայրապետայն Յոհաննու օձնեցւոյն, Յոհաննու որոտնեցւոյն, և գրիգորի Տաթեպեցոյն:

Համա 1 Զորրորդ կիւրակէ՝ մեծի պահոյն:

Համա 7 Հաբաթ՝ տօն է սբն մանկանց Քառասնից:

Համա 8 Հինգ երրորդ կիւրակէ՝ մեծի պահոյն:

Համա 13 Ուրբաթ երեկոյն՝ նախատօնակ է:

- Համն 14 Հաբաթ տօն է սրբոյն Գրիգորի լուսաւոր-
չին մերոյ սոսկալի չարչարանայն, և մտին
ի վիրապն: (այսօր կիրակէ է:)
- Համն 15 Վեցերորդ կիրակէ՝ մեծի պահոյն:
- Համն 17 Երեքշաբաթ երեկոյին՝ նախատօնակ է:
- Համն 18 Չորեքշաբաթ՝ տօն է Ուետեայ սրբոյ կու-
սին: (այսօր կիրակէ է:)
- Համն 21 Հաբաթ՝ յիշատակ է Ղազարու յարութեն:
- Համն 22 Կիրակէ՝ Ծաղկազարդ, և յերեկոյին Դու-
նաբայէք կատարի: (և Լաթինայւոյ զա-
տիկն է:)
- Համն 23 Սաբ երկու շաբաթ:
- Համն 24 Սաբ երեք շաբաթ յիմար յիմաստոյ տօն
կատարի:
- Համն 25 Սաբ չորեք շաբաթ:
- Համն 26 Սաբ հինգ շաբաթ, յերեկոյն կարգ Ոտնա-
լուայի կատարի: (այսօր կիրակէ է:)
Իսկ ի գիշերին հսկումն է, և կատարումն
ամ գրեկոյ:
- Համն 27 Սաբ ուրբաթ, (այսօր կիրակէ է:)
- Համն 28 Սաբ շաբաթ: յերեկոյն Ճրագալոյց է սրբոյ
Ջատին, որ և ասի Թաթախ: (այսօր
կիրակէ է:)
- Համն 29 ԶԱՏԻԿ ԿԻՐԱԿԷ ՏՕՆ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ մերոյ ՅԻ ՔԻ:
- Համն 30 Երկու շաբաթ՝ օր մերեկոյ: (այսօր կիրակէ է:)
- Ադամ 5 Հաբաթ՝ յիշատակ է գլխատման սրբոյն Յո-
վաննու կարապետին:
- Ադամ 6 Նոր կիրակէ, որ և ասի կրկնազատիկ:
- Ադամ 13 Երրորդ կիրակէ՝ որ ասի Աշխարհամատ-
րեան:
- Ադամ 27 Հինգ երրորդ կիրակէ զինի սրբոյ զատիկն
տօն է երեւման սրբոյ Խաչին:
- Հաբաթ 8 Հինգ շաբաթ՝ օր համբարձման ՔԻ՝ ի յեր-
կինս. որ է քառասներորդ օր ի զատ-

- կէն: (այսօր կիրակէ է:)
- Հաբաթ 18 Հոգւոյն սրբոյ գալստեան կիրակէ, (որ և
ասի Պենտէկոստէ, քի յիմեքրորդ օր ի
զատիկէն: (և բարեկենդան եղիական պա-
հոյն:)
- Հաբաթ 19 Երկու շաբաթ՝ եղիական պահ է:
- Հաբաթ 25 Առաջին կիրակէ, յերեկոյն նախատօնակ է:
- Հաբաթ 26 Երկու շաբաթ՝ տօն է սբոյ կուսանայն Հռիփ-
սիմեանց: և յերեկոյին նախատօնակ է:
- Հաբաթ 27 Երեքշաբաթ՝ տօն է սրբոյ կուսանայն Գայ-
իմեանց:
- Հաբաթ 28 Չորեքշաբաթ յերեկոյին նախատօնակ է:
- Հաբաթ 29 Հինգ շաբաթ՝ տօն է սրբոյն Յոհաննու կա-
րապետին, և Սթանագինեայ եպիսկոպոսին:
- Հաբաթ 30 Ուրբաթ յերեկոյին նախատօնակ է:
- Նախայ 1 Հաբաթ՝ տօն է սբոյն Գրիգորին մերոյ Լու-
սաւորչին ելանելոյն ի վիրապէն: (այս-
օր կիրակէ է:)
- Նախայ 2 Կիրակէ՝ տօն է կաթողիկէ եկեղեցւոյ սբոյն
Եշմեանի:
- Նախայ 3 Երկու շաբաթ՝ տօն է սբոյ մանկայն Բեթղէ-
հէմի, և Ակակիոսի վկային, Մովսիսայ
Քահանային, և Կոտրատիոսի վիսաւորին:
- Նախայ 4 Երեքշաբաթ՝ տօն է սրբոյ կուսանայն Նու-
նայ, և մանկայ:
- Նախայ 6 Հինգ շաբաթ՝ տօն է սբոյ իշխանայն Սահա-
կայ, և Յովսէփայ, և սրբոյ վկայիցն
Սարգսի և Բակոսի:
- Նախայ 8 Հաբաթ՝ տօն է սրբոյն Ներսիսի մեծի հայ-
րապետին մերոյ, և Խաթայ եպիսկոպոսին:
- Նախայ 9 Կիրակէ՝ բարեկենդան սրբոյն Գրիգորի
լուսաւորչի պահոյն:
- Նախայ 10 Երկու շաբաթ՝ տօն է սրբոյն Եղիսիմու-
կիազաւոյն, Բաբելայ հայրապետին, և
երկու Աշակերտաց նորին:

Նախայ 11 Երեքշաբաթ՝ տօն է սրբոյն Կոստանդիանոսի
Թաղաւորին, և մօր նորա Հեղինայ:

Նախայ 13 Հինգշաբաթ՝ տօն է սբօյն Թէոդիտոսի գա-
ղատայւոյն, և Թալիլեայ բժշկին, և 7
կուսանայն որք յԱնկուրիայ կատարեցան:

Նախայ 14 Ուրբաթ՝ յերեկոյն նախատօնակ է:

Նախայ 15 Շաբաթ՝ տօն է գիւտի նշխարայ սրբոյն
Գրիգորի լուսաւորչին մերոյ: (այսօր
կիւրակէ է:)

Նախայ 17 Երկուշաբաթ՝ տօն է սրբոյ վկային Անտո-
նինոսի, Թէոփիլոսի, Անիթոսի, և Փո-
տինոսի:

Նախայ 18 Երեքշաբաթ՝ տօն է Սրբոյն Դանիէլի Մար-
գարէին, և Երից Մանկանցն:

Նախայ 20 Հինգշաբաթ՝ տօն է սրբոյ Թարգմանչայն
մերոյ Իսահակայ, և Մեսրօպայ:

Նախայ 22 Շաբաթ՝ տօն է սրբոյն Տրդատայ Թագաւ-
որին մերոյ, և Աշխէն Տիկնոշն, և Խոս-
րովիդիստոյն:

Նախայ 23 Կիւրակէ՝ տօն է Սրբուհւոյ Աճաճնի Տփոյ
գամանն:

Նախայ 24 Երկուշաբաթ՝ տօն է սբօյն Կալիստրատոսի,
և 49 վկային, և Ղուկիանոսի Քա-
ճանային:

Նախայ 25 Երեքշաբաթ՝ տօն է սրբոյն Զաքարիայի Մար-
գարէին:

Նախայ 27 Հինգշաբաթ՝ տօն է սրբոյն Եղիսէի Մար-
գարէին:

Նախայ 29 Շաբաթ տօն է սրբոյ Երկոստանից Առա-
քելոյն Քի, և սրբոյն Պողոսի Երեքտա-
սան Առաքելոյն:

Նախայ 30 Կիւրակէ՝ Բարեկենդան Վարդաւառի պա-
հոյն, միշտ:

Ղամար 6 Շաբաթ՝ յիշատակ է Տաղանակին հնոյ՝ և
Տօն նորոյս Սուրբ Եկեղեցւոյ:

Ղամար 7 ՎԱՐԴԱՎԱՐՈՒ Կիւրակէ:

Ղամար 8 Երկուշաբթ՝ օր մեռելոց, (այսօր կիւրակէ):

Ղամար 11 Հինգշաբաթ՝ տօն է սրբոյն Եսայեայ Մար-
գարէին:

Ղամար 12 Ուրբաթ՝ յերեկոյն նախատօնակ է:

Ղամար 13 Շաբաթ՝ տօն է սրբոյն Թադէոսի Առաքե-
լոյն, և Սանդիսոյ կուսին: (այսօր կիւ-
րակէ է:)

Ղամար 15 Երկուշաբաթ՝ տօն է սրբոյն Կիպրիանոսի Ե-
պիսկոպոսին, և 45 վկային, և սրբոյ
կուսանայն Յուստինեայ, Եւփիմեայ, և
Քրիստափորի:

Ղամար 16 Երեքշաբաթ՝ տօն է սրբոյն Աթանազիւսեայ
Եպիսկոպոսին, 10 աշակերտայն, և 5
վկային:

Ղամար 18 Հինգշաբաթ՝ տօն է սբօյն նախահարցն Ադա-
մայ, Աբելի, Սեթայ, Էնոխայ, Էնո-
քայ, Նոյի, Մեղիսեդեկի, Աբրահամ,
Իսահակայ, Յակոբայ, Յովսեփայ, Մով-
սիսի, Ահարօնի, Եղիազարու, Յեսու-
այ, Սամուէլի, Սամիսոնի, Յեքթայեայ,
Բարակայ, Գեդէօնի, և այլոյ սրբոցնա-
խահարցն:

Ղամար 20 Շաբաթ՝ տօն է Եփեսոսի սբ ժողովոյն, եր-
կու հարիւր հայրապետայն:

Ղամար 21 Կիւրակէ բարեկենդան սբ Աճաճնի վերա-
փոխման պահօցն:

Ղամար 27 Շաբաթ՝ տօն է շողակաթին սրբոյ Եղիաթ-
նի, ըստ տեսլեան սրբոյն Գրիգորի մերոյ
լուսաւորչին: (Յայմ յերեկոյն սկսեալ
նախատօնակ է փոխման սուրբ Աճաճին
մինչ և ի միւս կիւրակէ երեկոյն, որ է
նադար 5 և աւուրք 9):

Ղամար 28 ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՎԵՐԱ-
փոխման կիւրակէ:

Ղամար 29 Երկու շաբաթ՝ օր մեռելոյ։ (այսօր կիրակի է) :

Նադար 5 Երկու օր՝ կիրակի և յերեկոյին նախատօնակ է փոխման, և լրումն աւուրց նախատօնակացն։

Նադար 7 Երեք շաբաթ՝ տօն է որբոյն Յովակիմայ և Աննայի ծնողաց սուրբ կուսին, և կանանցն Իւղարեւելի։

Նադար 9 Հինգ շաբաթ՝ տօն է սրբոյն Երեմիայի Մարգարէին։

Նադար 11 Շաբաթ՝ տօն է սրբոյ աւաքելոյն Թօմայի, Յակոբի, և Հմաւոնի։

Նադար 12 Կիրակի՝ տօն է գիւտի գօթւոյ Սբ Աւանդին։

Նադար 13 Երկու շաբաթ՝ տօն է սրբոյն Ստեփաննոսի, Ունեցւոյն, և սրբոյ վկայիցն Գոհարեւեայ, Ծաւիղէսի, Տուքիկոսի, և Ռաֆիոսի։

Նադար 14 Երեք շաբաթ՝ տօն է սրբոյ մարգարէիցն Եղեկիէլի, Եղբի, և Զաքարիայի Տօրն սրբոյն Յոհաննու Մկրտչի։

Նադար 16 Հինգ շաբաթ՝ տօն է սրբոյն Յոհաննու Կարապետին, և Յօբայ արդարոյն։

Նադար 18 Շաբաթ՝ տօն է Նիկիոյ սուրբ Ժողովոյն 318 Հայրապետացն։

Նադար 19 Կիրակի՝ բարեկենդան Սուրբ Խաչին։

Նադար 22 Չորեքշաբաթ՝ պահոյ՝ տօն է սուրբ Աւանդի Ծննդեանն ի Յաննայէ։

Նադար 25 Շաբաթ՝ տօն է Եկեղեցւոյ ի Նաւակատիս սրբոյ Խաչին։

Նադար 26 ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ Կիրակի է։ և երեկոյն Խաչ Աւերաց կատարի։

Նադար 27 Երկու շաբաթ՝ տօն է Խաչի, և օր մեռելոյ։ (այսօր կիրակի է) :

Նադար 28 Երեք շաբաթ՝ տօն է Եկեղեցւոյ։

Նադար 29 Չորեքշաբաթ՝ տօն է Եկեղեցւոյ։

Նադար 30 Հինգ շաբաթ՝ տօն է Եկեղեցւոյ։

Թիրայ 1 Ուրբաթ՝ տօն է սրբոյ Խաչի։

Թիրայ 2 Շաբաթ՝ տօն է սրբոյ Խաչի։

Թիրայ 3 Կիրակի՝ բարեկենդան Վարագայ Սրբոյ Խաչին։

Թիրայ 4 Երկու շաբաթ՝ տօն է սրբոյն Մամասայ, Փիլիքտիմոնի, և Սիմէօնի Սիւնակացւոյն։

Թիրայ 5 Երեք շաբաթ՝ տօն է Սրբոյ կուսանացն Փեփրոնեայ, Մարիանեայ, և Հուշանայ դպտերն մեծին վարդանայ։

Թիրայ 7 Հինգ շաբաթ՝ տօն է սրբոյ Հայրապետացն Բարադամու, Անթիմոսի, և Երանոսի։

Թիրայ 9 Շաբաթ՝ տօն է սրբոյն Գէորգեայ Զօրավարին, Ագոկոսի և Ռամանոսի երգեցողին։

Թիրայ 10 Կիրակի՝ տօն է Վարագայ սրբոյ Խաչին։

Թիրայ 11 Երկու շաբաթ՝ տօն է սբն Դաւթի Դվնեցւոյն, և սրբոյ վկայիցն Ղամբէոսի, և Ղամբէուհոյ։

Թիրայ 12 Երեք շաբաթ՝ տօն է սրբոյն Եւստաթէոսի, և Կնոշ նորին Թէոպիտոսի, և Երկու որդւոցն, և սրբոյ կուսանացն Երմոնեայ, և Նիքտաւինեայ։

Թիրայ 14 Հինգ շաբաթ՝ տօն է սրբոյ Իշխանացն Սահայ, և Համազասպայ։

Թիրայ 16 Շաբաթ՝ տօն է սբ 72 Աշակերտացն Քիւրայ։

Թիրայ 81 Երկու շաբաթ՝ տօն է սրբոյն Փոկասու Հայրապետին, և Երանոսի Տետեոդին Առաքելոյն։

Թիրայ 19 Երեք շաբաթ՝ տօն է սրբոյն Թեկլի, Վաղվադէայ, և Պեղիգեայ։

Թիրայ 21 Հինգ շաբաթ՝ տօն է Պանդաւլոնի բժշկին, և Երմոնեայ Քահանային, և Եւպրակեայ կուսին։

Թիւրայ 23 Շաբաթ՝ տօն է սրբոց Թարգմանչաց Վարդապետացն մերոց՝ Մեսրօպայ, Եղիշէի, Մովսէսի քերթողին, Դաւթի անհաղթ Փիլիսոփային, Գրիգորի Նարեկացւոյն, և Ներսիսի կլայեցւոյն:

Թիւրայ 25 Երկուշաբթի՝ տօն է գիւտին շխարայ սրբոյն Գրիգորի Աղուանից Կաթողիկոսին, և սրբոց Տարցն Թաթլոյ, Վարոսի, Թօմասու, Անտօնի, Կրօնիդէայ, և Եօթն խոտաճարակացն որք յիննակնէայ Վանն կատարեցան:

Թիւրայ 26 Երեքշաբթի՝ տօն է սբց Աւաքելոյն Անանիայի, Մատթէի, Բառնաբայ, Փիլիպպոսի, Յոհաննու, Հիղայի, և Սիւղիանոսի:

Թիւրայ 28 Հինգշաբթի՝ տօն է Սրբոյն Դիոնէսիոսի արիսպագացւոյն, և Սրբոց Աւաքելոյն Տիմոթէոսի, և Տիտոսի:

Թիւրայ 30 Շաբաթ՝ տօն է սրբոց Աւետարանչացն, Մաթէոսի, Մարկոսի, Լուկասու, և Յոհաննու:

Դամայ 2 Երկուշաբթի՝ տօն է սրբոցն Ղունկիանոսի Հարիւրապետին որ հաւատաց ՚ի խաչելութիւնն Քրի, և Յովսէփայ Աճախօրն, և Յովսէփայ Արեմաթացւոյն, և բարեկամին Քրի Ղազարու, և Քերցն ուրին Մարթայի, և Մարիամու:

Դամայ 3 Երեքշաբթի՝ տօն է սրբոցն Թէոդօտոնի Բահանային, Զենոնի Զինաւորին, և Մակարայ, Դոքսիայ, և Ռամելայ:

Դամայ 5 Հինգշաբթի՝ տօն է սրբոց խարիթեանցն, և սրբոց Վկայիցն, Արտեմիայ, և Քրիստօփորի, և 2 կանանցն Կալինիկէայ, և Ակիուլինէայ:

Դամայ 7 Շաբաթ՝ տօն է սրբոց Երկոտասանից Վարդապետացն մերոց՝ Ռաթէոսի, Դիոնէ-

սիոսի, Սեդեքատրոսի, Աթանասի, Կիւրղի Երուսաղէմացւոյն, Եփրէմի Խորին ասորոյ, Բարսղի կեսարացւոյն, գրիգորի Նիւսայցւոյն, Գրիգորի Աճաբանին, Եղիմանու կիւրացւոյն, Յոհաննու Ոսկեբերանին, և Կիւրղի Աղէքսանդրացւոյն:

Դամայ 8 Կիւրակէ խաչ գիւտ է:

Դամայ 9 Երկուշաբթի՝ տօն է սրբոցն Անաստասայ Բահանային, և Վարոսի, և Թէոդօրիտայ, և որդւոցն նորա, և որք ընդ նոսա կատարեցան:

Դամայ 10 Երեքշաբթի՝ տօն է սրբոց Հիպիլիքեանցն, որք ՚ի Սամուսատ կատարեցան:

Դամայ 12 Հինգշաբթի՝ տօն է սրբոցն Սեւոփանոսի, Սեբաստացւոյն, և Բաբելայ ծերոյն, և 84 Աշակերտացն ուրին:

Դամայ 14 Շաբաթ՝ տօն է սրբոցն Յոհաննու Ոսկեբերան հայրապետին:

Դամայ 16 Երկուշաբթի՝ տօն է սրբոցն Ստեփանոսի Հռօմայ Հայրապետին, և Բահանայիցն, և Սարկաւագացն, և Ժողովորոցն:

Դամայ 17 Երեքշաբթի՝ տօն է սրբոցն Ակիմիմէայ եկիսկոպոսին, և Յովսէփայ Բահանային, Այիթալայ սարկաւագին, և Պլատոնի Վկայիցն:

Դամայ 19 Հինգշաբթի՝ տօն է սրբոց Հայրապետացն Միտրոփանոսի, Աղէքսանդրոսի, և Կողոսի խոստովանողին, և սրբոցն օտարացն Մարկիանոսի, և Մարտիրոնի:

Դամայ 21 Շաբաթ՝ տօն է սրբոց Հրեշտակապետացն Գաբրիէլի, և Միքայէլի, և ամենայն երկնային զօրայն (այսօր կիւրակէ է):

Դամայ 23 Երկուշաբթի՝ տօն է սրբոցն Մեկիտոսի անտիոքայ Հայրապետին, և Մինասայ եգիպտացւոյն, և միւս Մեկիտոսի Եգիպտոս-

սին, Բուրայ Բաճանային, և Հինու-
սարկաւազին:

Դամայ 24 Երեքշաբաթ՝ տօն է սրբոյն Դեմետրեայ Աղ-
ային, և Բասիլիսկիսի Բաճանային:

Դամայ 26 Հինգշաբաթ՝ տօն է սրբոյն գուրիասայ, Սա-
մոնասայ, և Աբաբայ սարկաւազին, Ռա-
մանոսի միանակեցին, Մանէանն խոստովա-
նողի, և Հուսիքոսի Չինաւորին:

Դամայ 28 Հաբաթ՝ տօն է սրբոյն Առաքելոյ Անդրէի,
և Փիլիպպոսի:

Դամայ 30 Երկուշաբաթ՝ տօն է սրբոյն Անդրէի Չո-
րափարին, և բանակինորին, Կալինիկոսի,
և Դեմետրեայ Աղային:

Համիրայ 1 Երեքշաբաթ՝ տօն է սրբոյն Անդրիանոսի,
և կնոջ նորին Անատոլայ, Թէոդորոսի,
և Ելէթորոսի Աղային:

Համիրայ 3 Հինգշաբաթ՝ տօն է սրբոյն Աբրահամ, և
Խորենայ, և անարծաթ բժշկացն Կող-
մայի, և Դարմանոսի, և Աճատոյ վը-
կային:

Համիրայ 5 Հաբաթ՝ տօն է ամ սրբոյն, Հնոյ, և նորոյ
յայտի, և անյայտի: (այսօր կիւրակէ է,
և երեկոյին նախատօնակ):

Համիրայ 6 Կիւրակէ՝ տօն Սուրբ Աճածնի երկու ամացն,
և բարեկենդան յիսնակի պահոցն:

Համիրայ 14 Երկուշաբաթ՝ տօն է սրբոյն կուսանայն Յու-
լիանայ, և Վասիլուհայ, Ինդոսի և
Դոմնայի, և գղերիկոսի Բաճանային, և
երկուց բիւրոյն, որք այրեցան յեկեղեցին
Նիկամիդայոյ:

Համիրայ 15 Երեքշաբաթ՝ տօն է սրբոյն Ղուկիանոսի
Բաճանային, և սքոյն Տարագրոսի, Պրո-
պոսի, Անդրոնիկոսի, և Ռեւսիմայ, և
այլոյ Աշակերտացն Պողոսի:

Համիրայ 17 Հինգշաբաթ՝ տօն է սրբոյն Կղիմայ Տայրա-

պետին, և Բագարատայ տուռննոյ եւ
պիսկոպոսին:

Համիրայ 19 Հաբաթ՝ տօն է սրբոյն Առաքելոյ և առա-
ջին լուսաւորչացն մերոյ (Թադէոսի, և
Բարդուղիմէոսի: (այսօր կիւրակէ է:)

Համիրայ 21 Երկուշաբաթ՝ տօն է սրբոյն Գենարիոսի եւ
պիսկոպոսին, և Մեռեւիտի զինաւո-
րին, Յակովբայ, և Իրաւախաւայ:

Համիրայ 22 Երեքշաբաթ՝ տօն է սրբոյն Տարցն եգիպտաց-
ւոյ Պողոսի, Պողայ, մակարայ, Եւագրի,
Յոհաննու գընեյւոյն, Յոհաննու կարճա-
հասկին, Նեղոսի, Արսէնի, Սիսիանու,
Դանիէլի, Սրապիոնի, Մակարիոսի, Պի-
մէնի, և այլոյ սրբոյն Տարցն:

Համիրայ 23 Չորեքշաբաթ՝ երեկոյին նախատօնակ է:

Համիրայ 24 Հինգշաբաթ՝ տօն է յղաքման սրբոյ Կու-
սին՝ ի Յանայէ: (այսօր կիւրակէ է:)

Համիրայ 26 Հաբաթ՝ տօն է սրբոյն Նիկողայոսի զմիւռ-
նացւոյ և գրիգորի սքանչելագործ Տայ-
րապետացն և միւս նիկողայոսի Տայրա-
պետին և միւռնա եպիսկոպոսին:

Համիրայ 27 Կիւրակէ՝ բարեկենդան սք Յակոբայ պահոցն:

Համիրայ 28 Երկուշաբաթ՝ տօն է սրբոյն Մինասայ, Երմո-
գինայ, և գրաբոսի, և կամուռ աղբա-
տացն Յոհաննու, և Ալէքսիանոսի:

Համիրայ 29 Երեքշաբաթ՝ տօն է սրբոյն Կուռնէլիոսի
Տարիւրապետին, և Հմաւծոնի ազգակա-
նին Քիոր խաչեցաւ երուսաղէմ, Պո-
ղիկարոսի Տայրապետին զմիւրնոյ, և սք
վկայիցն որք յարեւել կատարեցան:

Արամ I Հինգշաբաթ՝ սրբոյն Եւստրատիոսի, Օգոսէն-
տիոսի, Եւգինէոսի, Ուլբէստէսի և Մար-
գարէոսի:

Արամ 2 Ուրբաթ՝ երեկոյն նախատօնակ է:

Արամ 3 Հաբաթ՝ տօն է սրբոյն Յակոբայ Մծբնայ
Տայրապետին, Մարուդէի Ջրգնաւորին:

և Մեկտոսի եպիսկոպոսին:

Արամ 5 Երկու շաբաթ՝ տօն է սրբոյ Տայրապետացն
Իգնատիոսի, Ադդէի, և Մարութայի,
և սրբոյն Թէոպոմպայ եպիսկոպոսին,
և Թէոփիայ վրային, և չորից զինուո-
րացն Բաստի, Եւսեբի, Եւփիգի, և Բա-
սիլիդէայ:

Արամ 6 Երեք շաբաթ՝ տօն է նախամկայ և անդրանիկ
Թադաւորին մերոյ սրբոյն Աբգարուն:

Արամ 7 Չորեք շաբաթ՝ յերեկոյին նախատօնակ է:

Արամ 8 Հինգ շաբաթ՝ տօն է սրբոյն Դաւթի մարգա-
րէին, և Յակոբայ Առաքելոյն:

Արամ 9 Ուրբաթ յերեկոյին նախատօնակ է:

Արամ 10 Շաբաթ՝ տօն է սրբոյն Ստեփանոսի Նա-
խամկային, և առաջին Մարտիրոսին:

Արամ 11 Կիրակի յերեկոյին նախատօնակ է:

Արամ 12 Երկու շաբաթ՝ տօն է սրբոյ Առաքելոյն Պետրոսի,
և Պողոսի, և յերեկոյին նախատօնակ է:

Արամ 13 Երեք շաբաթ՝ տօն է Որդւոյն որոտման սրբոյն
Յակոբայ Առաքելոյն, և Յոհաննու Աւե-
տարանչին:

Արամ 14 Չորեք շաբաթ՝ բարեկենդան Ծննդէն պահոյն:

Արամ 17 Շաբաթ՝ տօն է սրբոյն Բարսղի Տայրապե-
տին, և եղբորնորին Գրիգորի նիւսեցւոյն
Սեղբեստրոսի Հռոմայ Տայրապետին, և
Աբգայ Եփրեմ խորին ասորւոյ:

Արամ 21 Չորեք շաբաթ՝ ճրագայլոյ Ծննդէն Տն մե-
րոյ Յի Բի, որ և ասի Թաթախ:

Կատարումն տարւոյս լիցի արդեամբբ, ի փառս ամենակա-
լին Աստուծոյ, և ի պատիւ ամենայն սրբոյ նորա:

Յաւիտեանք Տանդիսի՝ աւուրց Տերունականաց, և ցու-
ցակք տօնից նոր տարւոյս շարժողականաց:

Արամ 22 Ծնունդ և Յայտնութի Տն մերոյ Յի Բի:

Ովդան 24 Բարեկենդան Առաջաւորի պահոյն:

Ներհան 1 Տն ընդ յառաջ:

Ներհան 15 Բուն բարեկենդան:

Շան 18 Աւետիք:

Շան 29 Զատիկ:

Շաբ 8 Համբարձում:

Շաբ 18 Հոգեգալուստ, և բարեկենդան եղիական
պահոյն:

Նախայ 9 Բարեկենդան Լուսաւորչի պահոյն:

Նախայ 30 Բարեկենդան Վարդափառի պահոյն:

Ղամար 7 Վարդափառ, միջոց ուտիքն 2 շաբաթ է:

Ղամար 21 Բարեկենդան Սուրբ Աճաճնի պահոյն:

Ղամար 28 Սբ Աճաճին, միջոց ուտիքն 3 շաբաթ է:

Նադար 19 Բարեկենդան Սբ Խաչի պահոյն:

Նադար 26 Սբ Խաչ:

Թիրայ 3 Բարեկենդան վարագայ Սրբոյ Խաչին:

Թիրայ 10 Վարագայ Սբ Խաչ, միջոց ուտիքն 8 շաբթ է:

Դամայ 8 Խաչ գիւտ:

Դամայ 21 Տօն Տրեշտակապետացն:

Համիրայ 6 Բարեկենդան յիսնականի պահոյն:

Համիրայ 27 Բարեկենդան սուրբ Յակոբայ պահոյն:

Արամ 14 Բարեկենդան Ծննդեան պահոյն:

.....

Աւարտ իւրախե ոչպէլոյ Էայ ի Բնական իւրախիցն:

Ծննդեան Առաջին, Երկրորդ, և Ութերորդ աւուրքն
Տն ընդ առաջի, Աւետեաց, և Համբարձման աւուրքն և
Աւաք Հինգ շաբաթ, Ուրբաթ, և Շաբաթի աւուրքն:
Զատիկի, Վարդափառի, Աճաճնի, և Սուրբ Խաչի եր-
կու շաբաթ աւուրքն:

Աճաճնի, 3 տօնի աւուրքն, այսինքն Յղութեան, Ծնն-
դեան, և երկու ամացն:

Հրեշտակապետաց տօնի շաբաթ օրն:
Թադէոսի, և Բարդուղիմէոսի Առաքելոյ 2 տօնի աւուրքն:
Գրիգոր լուսաւորչի 3 տօնի աւուրքն ամ սրբ տօնի օրն:

Անուանք եկեղեցականաց, Գործակալաց և Դպրի,
Կալիաթոյ և Ձիջոյ սբ եկեղեցեացն հայոց:

Պնյք Խաչիկ Աճատուր Գեորգ	} Եկեղեցական զերն քն էկե- ղեցեացն և Գործակալ քն
Կնպետ Յարուհի Վարդանէս	
Պնյք Աւետ Աղաբեգ	} Գործակալ զերն քն էկե- ղեցեացն:
Յարուհի Արդանիս	
Գեորգ Փանոս Բաղրամ	
Սարգիս Յովնէս Սարգիս	
Պնյ Աւետիկ Նազար	Դպր:

Առանձն զեմակաւոր Կալիաթոյ քն Նաղարեայ եկեղեցոյ
և Ձիջոյ քն Յովնէսէոյ եկեղեցոյն:

Տր Գալուստ Յարուհի	Առաջ Կալիաթոյ
Տր Յարուհի Ելալ	} Բաղրամ
Տր Աբրահամ Տէր Կարապետ	
Տր Յովնէս Տէր Մկրտիչ	

ԵՄԻԿԵԲԸԼ ԻՆՇՈՒՐԵՆՍ ԱՓԻՍ:

Կալիաթի քն Նոգմարչոյ:

Պարնայք՝ Սարգիս Յովնէս Մէլքում Մանուկ: Աւետ Աղա-
բեգ: Յարուհի Գալուստ
Սեւեմեթի Երեմիայի: Պարոն Գեորգ Փանոս Բաղրամ
Սովետի Բաղրամ: Չան Կուկ
Կնպետ քն Գործակալ Դ Լոնքոն:
Պնյք Բաղրամ, Բարկուէր, Կրաթորդ և Կուկանի:

Հոյ Աբրահամ քն Լեւոնի Դ Կալիաթոյ
Պարոն Մկրտիչ Խաչիկ:

ՀՈՒԳԼԻ ԻՆՇՈՒՐԵՆՍ ԱՓԻՍ:

Կալիաթի քն Նոգմարչոյ:

Պնյք՝ Մէլքում Մանուկ: Աւետ Աղաբեգ: Գեորգ
Փանոս Բաղրամ: Սարկոյ Լկրատին: Սարգիս Յով-
նէս Սարգսէոյ: Խ. և Փ. Աճատուր Գեորգ:
Սեւեմեթի:

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԱՍԵՆՍ ԿԱԼԻԱԹԱՅ ՔԱՂԱՔԻՆ:

Առանձն Կալիաթոյ:

Սը Ճարլոս Գրեյ, Առաջին Դատաւոր:
Սը Անտոնի Բուլքեր, Երկրորդ Դատաւոր:
Սը Չան Բրանկա, Երրորդ Դատաւոր:

Առանձն Արեւմտեայ:

2. Պիէրալ, Կալիաթոյ Տաւարակայ:
2. Մընի,
Տ. Տըրտան,
Լ. Կարկ,
Վ. Կըլանդ,
Թեոֆոն Դիկինս,
Ս. Պրինսէպ,
Ռ. Վիտէր,
Ռ. Վիտէ:

Ստորեւ տնայանի քաղաքին շէնքեր Տէր և Սեւեմեթ Սարգիս Կալիաթի
յուի 1826:

Չաներ 7 լինի և տեւ մինչև Քեվեթ 3:
Մարչ 1 լինի և տեւ մինչև Մարչ 26:
Չուն 15 լինի և տեւ մինչև Չուն 12:
Ակտօր 22 լինի և տեւ մինչև Նովեմբը 18:

Եթէ վերոյ ասացեալ աւուրքն կիւրակէ անկանին, Տէրմն
կամ Սէշէնն սկսանի 'ի Տէտագայ աւուրք:

Տօնայ՝ Ժբուրիւն + Մահեպոտնայ:

1826:

1232:

Զանէր 10 Երեքշաբթ Գօս 28 Զըմադի ուլախը:
Փէվրէր 8 Զորեքշաբթ Մագ 27 Ռաշէր:
Մարչ 10 Ուրբաթ Փալգուն 28 Հաբան:
Ապրիլ 9 Կիւրակէ Ճայտըր 28 Ռամադան:

1233:

Մայիսի 9 Երեքշաբթ Բայսակ Հաւալ:
Զուն 7 Զորեքշաբթ Զօստի Զիլիդէն:
Զուլայի 7 Ուրբաթ Ասար Զիլիդէն:
Օգոստոսի 5 Հաբաթ Սրաբօն Մօհարամ:
Սեպտեմբերի 4 Երկուշաբթ ԲՏադըր Սաֆար:
Հոկտեմբերի 3 Երեքշաբթ Ասին Ռըբբիւլ աւլը:
Նոյեմբերի 1 Զորեքշաբթ Կարտիկ Ռըբբիւլ աւլը:
Դեկտեմբերի 1 Ուրբաթ ԱգրՏօն Զըմադիւլ աւլը:
Դեկտեմբերի 30 Հաբաթ Գօս Զըմադիւլ աւլը:

Աւոր + Հաբաթ + Մահեպոտնայ և Նիւրիայ, ընդ Հայաց:

Կիւրակէ:	Էտլար:	Ռօբբար:
Երկուշաբթ:	Պիւր:	Սօմբար:
Երեքշաբթ:	Մընգըլ:	Մօնգօլբար:
Զորեքշաբթ:	Բուդ:	Բուդբար:
Հինգշաբթ:	Զուլէուատ:	Բրիճասպօտիբար:
Ուրբաթ:	Զուլմայ:	Հուկրբար:
Հաբաթ:	Սընիճար:	Սօնիբար:

Անուն + Կէշախաւորայն Կոլմիւր, քի Բէշէրէ:

Բէնք աֆ Բէնգալ, ընդ Կաւալարութեամբ Տէրուէ:
Բէնք աֆ Հինդստան, Պարոնայք Ալէքսանդր և Կօ:
Կամմերըլ Բէնք, Պարոնայք Մէկինտաշ և Կօ:
Կալիաթա Բէնք, Պարոնայք Պալիէր և Կօ:

Վերոյն Բէնքերն բայ են վասն Բէնքնօթ Խաւրդէլոյ,
Աւաւօտնան 10 Ժամիցն, մինչև յերկու ժամն երեկոյեան:

Անուն + Կօնի Կապաւորայն Բանգալայ, քի Կալէալ Լիէն Գրօ-
Ժարուէր Կէր-Բէնն և Կալէ: Կոն Կէտա: 1826:

Փէվրէր 12}	Կիւրակէ և }	Սրի Պօնձօմի:
և 13}	2 շաբաթ }	
Մարչ 6}	2 շաբաթ }	ՍիբՏօյ Ռատրի:
Մարչ 23, 24}	5 շաբաթ, Ուրբաթ }	Դօլ Զատրա:
և 25}	և Հաբաթ }	
Ապրիլ 4}	3 շաբաթ, Բարունի:	
Ապրիլ 10}	2 շաբաթ և }	
և 11}	3 շաբաթ }	Ճօրըկ Պուշայ:
Ապրիլ 16}	Կիւրակէ }	Սրի Ռաֆօմի:
Զուն 15}	5 շաբաթ }	Դօսօհարայ:
Զուն 19}	2 շաբաթ }	Սանձատրա:
Զուլայի 7}	Ուրբաթ }	Ռօթձատրայ:
Զուլայի 14}	Ուրբաթ }	Ուլթայ Ռօթ:
Ագօստ 17}	5 շաբաթ }	ՌակՏի Պուրնիմա:
Ագօստ 25}	Ուրբաթ և }	Զօմնօ Օստօմի:
և 26}	Հաբաթ }	
Ակտօբ 1}	Կիւրակէ }	Մօհարայ:
Ակտօբ 5}	5 շաբաթ մինչ }	Դուրգա Պուշայ:
մինչ 12}	5 շաբաթ }	
Ակտօբ 30, 31}	2 շաբաթ մինչ }	Կալիայ Պուշայ և
և 1 Նովէմբ	4 շաբաթ }	ԲՏրատօյ Դուրտիա:
Նովէմբ 8}	4 շաբաթ }	Զօգօհատրի Պուշայ
և 9}	և 5 շաբաթ }	
Նովէմբ 14}	3 շաբաթ }	Կարտիկ Պուշայ:
և 15}	և 4 շաբաթ }	

ԾՆՈՒՆԴՔ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՔ

ԵՒ ՄԱՀՔ ՀԱՅՈՑ:

Ի Կալիպթա, յափ տեառն 1825:

ԾՆՈՒՆԴՔ:

- Արեամ 18 Տիկին Ոսկում Գեորգ. Գրիգորն ծնաւ
դուստր անուն կոչեցին Աննա:
- Ովդան 2 Տիկին Մարիամ Կարապետ Աճատուն ծնաւ
դուստր անուն կոչեցին Հռիփսիմէ:
- Ովդան 24 Տիկին Հռիփսիմէ Հայրապետ. Յարութին
ծնաւ դուստր անուն կոչեցին Մարիամ:
- Նիրհան 6 Տիկին Դշխոյ Ղազար. Աղաբէզն ծնաւ որդի
անուն կոչեցին Առաքել:
- Նիրհան 12 Տիկին Հռիփսիմէ Աւետ. Աղաբէզն ծնաւ
որդի անուն կոչեցին Յարութիւն:
- Համա 11 Տիկին Հռիփսիմէ Խաչատուր Ս. Մալխասն
ծնաւ որդի անուն կոչեցին Մալխաս:
- Նախայ 15 Տիկին Մարիամ Պողոս. Որդանան ծնաւ որդի
անուն կոչեցին Նիկողայոս:
- Ղամար 21 Տիկին Թադուհի Յարութիւն Մ. Դաւիթն
ծնաւ որդի անուն կոչեցին Յովսէփ:
- Նադար 24 Տիկին Հռիփսիմէ Մէլքում Գասպարն ծրնաւ
դուստր անուն կոչեցին Խաչիսթուն:
- Թիրայ 7 Տիկին Հուշան Մկրտում Կարապետն ծրնաւ
դուստր անուն կոչեցին Առաքել:
- Դամայ 3 Տիկին Մարիամ Աւետիք Նազարն ծնաւ
դուստր անուն կոչեցին Կատարինէ:
- Դամայ 16 Տիկին Եղիսաբեթ Գեորգ Փ. Բաղրամն
ծնաւ որդի անուն կոչեցին Ստեփաննոս:
- Դամայ 18 Տիկին Նանաշան Գաբրիէլ Կ. Գրիգորն ծրնաւ
զերկուս դստերն, որոյ միոյն անուն կոչեցին Կատարինայ, և միւսոյն Սարգա:
- Դամայ 26 Տիկին Մարիամ Խաչիկ Ա. Գեորգն ծնաւ
դուստր անուն կոչեցին Տալիթա:
- Համիրայ 24 Տիկին Մադլինայ Պետրոս Մ. Դաւիթն ծրնաւ
դուստր, անուն կոչեցին Մարիամ:

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՔ:

- Նախայ 3 Պարոն Մնացական Տէր Բաղդասարն ամուսնացաւ
ընդ Օրհորդ Հռիփսիմայ Նիկոլայոս Յարութիւնին:
- Նախայ 9 Պարոն Գալստան Յովհաննէսն ամուսնացաւ
ընդ Օրհորդ Մարիամ Կարապետին:
- Նախայ 25 Պարոն Մաթէոս Յակոբ Պողոսն ամուսնացաւ
ընդ Օրհորդ Հուշան Սարգսին:
- Թիրայ 27 Պարոն Պողոս Մինասն ամուսնացաւ ի Օրհորդ
Մարիամ Կարապետ Առաքելին:
- Համիրայ 29 Պարոն Պետրոս Յակոբ Պողոսն ամուսնացաւ
ի Օրհորդ Հռիփսիմայ Կ. Առաքելին:

ՄԱՀՔ:

- Ովդան 13 Պարոն Գրիգոր Առաքել Գրիգորն Ի Տան
Խաչն հառաչէ:
- Աւելայ 2 Օրհորդ Եղիսաբեթ Գաբրիէլ Եւաղէ Ի
Տանխան հառաչէ:
- Համա 1 Պարոն Բաշի Յ. Կոստանդիանոսն Ի Տանխան
հառաչէ:
- Նախայ 16 Այս Ելիազ Մինասն:
- Նախայ 24 Պարոն Կարապետ Յակոբն. արեւն արդէ:
- Ղամար 4 Պարոն Յարութիւն Աւետ Աղաբէզն. Ի
Տանխան հառաչէ:
- Ղամար 7 Պարոն Յովհանն Արամ Մեղայէն. Ի Տանխան
հառաչէ:
- Ղամար 30 Պարոն Մկրտիչ Ստեփաննոս:
- Դամայ 14 Պարոն Յովհաննէս Մարտիրոս:
- Դամայ 19 Օրհորդ Կատարինայ և Սարգա Գաբրիէլ
Եւաղէ. Ի Տանխան հառաչէ:
- Համիրայ 3 Տիկին Բեգում Խաչիկ Առաքելն:
- Համիրայ 16 Պարոն Դաւիթ Յակոբն:

Պայուսակ գրառորակն պտղոյն՝ յօրինելոյն և Թարգմանելոյն երկասիրութեամբ Պարոն Յովհաննիսի Սվդալեանց՝ աշակերտին արժանապատիւ Պարոն Յարութիւնի Գալուցեան:

ԴՆԵՄԻՆԻԱՆ ԾԱՌՈՒՅՑԻ ՎԵՐԱՅԻՆ ԴՆԵՄԻՆԻԱՆ ԲԱՆԿԱՆ ՎՆԱՆՈՒՄԸ
ԵՆԻՆԻ ԵՂԵՐՈՅՑ

Ո՛վ պատրուդակն անցաւոր աշխարհիս. ո՛վ վաղնյուհ
դիւրեղծակն կենաց մարդկան: Իբրեւ երկու ամբ
էն՝ յորմէ հետէ զո՛ւարթածաղիկ մանուկն այս յառոյգուե՛
հասակի առաքեցաւ աստ՝ի կաթոգին հօրէ իւրմէ ՚ի Բու-
շեռայ՝ ՚ի մայրխնամ պաշտպանութիւն և ՚ի կաթնաշամբ
դաստիարակութիւն Մարդասիրական Ճեմարանի. յորեմ
աշակերտեալքն ընկալն զնա բերկրազուարճ ուրախութե
և եղբայրագորով սիրով. բայց աւա՛ղ, այսօր ամենեքեան
տրտմեալ թախծեալ նստին ՚ի սուգ աղջամիջին՝ ընդ անակ-
նունելի և տարածամկորուստ դիւրթառամ բարեկամին
իւրեանց. յոր շնչեալ ՚ի հարաւոյ հորմդ առնաշունչ անիւ-
րաւ մահու, իլեալ ՚ի բաց կորգեաց զնա ՚ի մայրական գըր-
կաց Ճեմարանին, ՚ի սկզբան ժամանակի կաթնանունդ հրա-
հանգութեան նորին: ՚Ի ժամ տո՛ւնջեան եղբայրակից բա-
րեկամբ հանդիպեալ միմեանց՝ զանց արարեալ զսովորական
զրուցատրութեամբ և զհարկաւոր բանիւք, փոյթեռանդն
հետազօտութեամբ հարցանէին իբերաց, զիարդ կեայ Բա-
շին. և հոգաբարձու ազգականք նորին զգիշերն տիւ՛ արա-
բեալ՝ անքուն անհանգիստ հոգունակ զնուլալ պարսուեալ
նստէին. և մինչ նոգաստաւորութեամբ ձեռաց զդեղորայս
գառ ՚ի բժշկաց պատուիրեալս ՚ի բժշկութիւն խօթացեալ
մանկան մատուցանէին, միտքնոցա գլխովին անմուռնչաղօ-
թիւք յաթու Բարձրելոյն ամբարձեալ՝ զձեռն երկնսւոր
Բժշկին յօգնականութիւն նորին կարդային: Եւ զիարդ սիրտք
մեր մնասցեն անցաւ, անհոգ և անթախիծ. զիարդ և միտք
մեր սովորական յանդորութեամբ հասարակ ընթերցմանց և
հրահանգութեանց հետեւեսցին. զիարդ և աչք մեր ո՛չ ալ-

բերապցին հոսանօք դառն արտասոււայ յաղագս ողբալի դա-
տարիութեն, որ նորոգ եղեալ է՝ ի միջի մերում: Գոյր երբեք
յուսուհնարանի աստ առաւել գեղեցկատեսիլ և սիրակարկաչ
մանուկ, քան յորժամ յաւիտեան արտասուէ լի զուարթածա-
ղիկն Բաշին՝ զատեալ բաժանեալ ՚ի հայրական լանջաց ՚ի
կանխահաս աւուրս մանկութեան, եկն և յաւելլաւ ՚ի Թիւս
աշակերտաց մերոց: Յորմէ հետէ պարարէրնա զքնոյն
հոգի իւր ընդ մեզ ՚ի միասին սիրասուն կաթնաբոյծ հրա-
հանգութեամբ, զճրպիսի մխիթարութիւն պատճառէր մեզ
ընկերակցութի նորա. զճրպիսի քաղցրութի զգային քիմք
մեր ՚ի քաղցրաբան և ՚ի արտագրաւ բանից և ՚ի շարժուա-
նոց նորա. զճրպիսի յառաջագիմութիւնս ոչ ակնունեաք
տեսանել ՚ի նմա ՚ի գրաւորական հմտութիւս և ՚ի մարդս
գիտութեանց. բայց աւանդ, այսօր ընդ շեղջակտեալ հո-
ղով ծածկեալ դնին գեղաղէշ կերպարանք առոյգութեան
նորա, ընդ նմին և ակնկալութիւնք մեր ողջոյն:

Աւար սիրայորդորը և ցանկալի աշակերտին յոյժ սիրեցելոյ՝ ի վարժագետաց և յաշակերտակցաց իւրոց ողջոյն։ Աւար սիրեցեալ և կարօտեալ որդւոյս՝ անհնարին սիրով կաթողնեալ և փայտայեալ յորդեսէր հօրէն։ Չքնադադէմ, մեղուակն, կայտաւ, կարմրագոյն, աւաղգերես տեսւեամբ՝ սքանչանի փայլմամբ փողփողեալ, իբրև գեղապանծ Արայն մեր և ջքնադպտես Անուշաւանն սօսանուէր Արայեան։ Անմեղ վարուք, արեւարախոհ խոկմամբբ, հրեշտակահմման ամբիծ կենցաղավարութեամբ, հեղիկ և ձծահաճոյ գնացիւք իբրև զանմեղ գառն պայծառացեալ. աննենգ անխարդախ աներկմիտ խորհրդովք զաղուոյն բերեալ յինքեան զպարզմտութիւն։ Եւ ոչ այսչափ միայն, այլ և ուսումնասիրութեանն և սրամտութեանն գեղազոգեղ զարդուք զարդարեալ, և վսեմափայլ երկնային ձրորիւք հանճարոյ առլցնել, նմանէր մօօք՝ արգաւանդ բերրի յուռթի անդի, որ ի ժամանակի հնձոյ ուռճայեալ բարգաւաճել պտղաբերի, բայց աւար սնոտիապատիր մարդկայինս յոսոյ. աւար և պատրողական էութեւ աշխարհիս. քանզի մինչև էին սերմանք հոգեպարար ուսմանց և բա-

րեզարդ մակացութեանց յանդս մտաց նորա կատարելութիւն
հաստատեալ և զօրացուցեալ, եկն եհաս կայծակնաբար
մահն անագորոյն, և անողորմ մահադաւ իւրով հատեալ
ի բայ կտրեալ եբարձ զնա ի մէջ և ի մայրախնամ լան-
ջայ Մարդասիրական Ճեմարանի: Որպիսի՞ զարմանալի գի-
տութեանց ձիւք մտաց նորա էին առհաստէայ. ո՞րպիսի
մեծագոյն հասարակական և առանձնական օգտիյ՝ հիանա-
լի ուշիմութիւն նորա էր նշանակ: Բայց բարե՞ պատիւը
յուսադրութեանց մարդկան, զոր հողմն մահու ցնդեցու-
ցեալ ընդ հողս խառնէ ի միասին: Ո՞վ անագորոյն բռնու-
թեան մահու. որ ոչ խնայէ ի ծաղկաթիթն մանկիկ. այլ
բռնու սաստկութեամբ անխնայ անողորմ զտղայ և զձեր,
զհարուստ և զաղքատ, զարքայ և զշինական, զգիտուն և
զլամիկ առհասարակ խողխողէ միապէս:

Ո՞վ հայր կաթոգնեալ և որդեսէր. ո՞վ ազ-
գականք տէնչալիք և քաղցրիկք. զինչպիսի երազս արդեօք
ունիք տեսանէլ. ո՞րպիսի տխրաման կերպարանօք երեւա-
կայութիւնն արդէն պատկերացուցեալ է առաջի մտային ա-
ջայ ձերոց զդէմս վարամեռիկ Բաշլոյն՝ ամենատէնչալի որդ-
ւոյն ձերոյ. և ո՞րպիսի աղէխորով հնչմամբ հնչեսցէ յա-
կանջս ձեր գուժկանն ողբալի: Բայց և այնպէս ոչ է ար-
ժան ձեզ անդրքան զչափն տարապայման ողբալ և ի սուգ
վարակիլ. այլ ընդ ամենաբաղդ սիրտիւնօք միութարական
բանից սուրբ աւետարանին միութարիլ: Գիտեա՛, հայրդ
պատուական, գիտեա՛ զի երեւելի քաջամուտ բժիշկք ըս-
պասահարկու եղեն առողջութեան նորին. ոչ մնաց հնարք,
զորս ոչ հնարեցան. ոչ մտաց դեղք, զորս հարկաւորագէս
ոչ մատակարարեցին յապաքինութիւն խօթայեալ մանկանն.
ոչ մնաց ջանք, որով ոչ ջանացան ազգականք և մերձաւորք
յօգուտ ողջանձնուէ նորին. ոչ մնաց խնամք, որովք ոչ խնա-
մարկեցին նմա. բայց և այնպէս ամենայն ի դերե ել. և
անմեղն Բաշլ՝ խաղաղութեան և քրիստոնէական յանդոր-
ութեամբ աւանդեաց զհողին իւր ի ձեռս Միքայէլի
հրեշտակապետին: Աւստիկ լսի ձայն նորածին մանկան ի կա-
ճառս երջանկայեալ հողւոյն երկնայնոց. աւստիկ անմեղ

հողիքն բերկրալի հիւրնկալութեամբ ընդունին ի խումբս
իւրեանց զանմեղ հողի սիրելւոյն մերոյ երջանկայեալ:
Ապա ուրեմն երանի՞ անմեղին, որ յայդպիսի հասակի եթող
զայս աղյաւոր և խաբէական աշխարհ. երանի՞ նմա, որ ոչ
եկեաց մինչև ի ծերութիւն. քանզի ունէր տեսանել զբազ-
մապատիկ թշուառութիւնս, որովք լի են կեանք մարդկան.
ոչ կրեաց զդառն թշամութիւնս խնայելից, զանհաստար-
մութիւն բարեկամաց, զփոխոխական աղէտս բաղդի, և
զայլ այսպիսի դիպուածս աղէտալի: Ուրու՞մն ի վաղնջա-
կան իմաստասիրաց լուեալ զմահ ամենասիրելի որդւոյն իւ-
րոյ՝ ասաց, Գիտէ՞ թէ զմահիւնացու ծնայ: Եւ դուք թէ-
պէտ և մարմնեղեն աջօք պատկերացուցանէք զմեռեալն
աջայ ձերոց ի քուն մահու մարմնով, բայց սակայն աջօք
քրիստոնէական լուսաւիայլ հաւատոց տեսանէք զնա կեն-
դանի հողւով. և յօրն յայն ահագին ունին աջք ձեր վերա-
տին տեսանել զնա կենդանի և մարմնով:

Աստանօր արժան է և զյորդորական բանս
ինչ հնչեցուցանել ի լսելիս ունկնդրաց: Լաւ է երթալ
ի տուն սգոյ քան ի տուն ուրախութեան, ասէ իմաստունն:
Պատշաճ է մեզ ժողովեալ ի միասին երթալ մտօք ի տուն
զորարթածաղիկ մանկանն՝ վարամեռիկ եղելոյ: Յառեացո՛ւք
զաչս մտաց մերոց ի սենեակ նորին, յորում այժմ թագա-
ւորէ տխրաման լուութիւն. յառեացո՛ւք զաչս մեր ի տե-
ղին յայն՝ յոր նստէր ի ճեմարանին, որ այժմ կորստեամբ
նորին է դատարկացեալ: Նա՛ զԲաշլին ասեմ վայելչագեղ
որ փոքր ժամանակաւ յառաջ խնդայր, խայտայր, խաղայր,
կայտաւայր, այժմ դադարեալ դնի մարմին անշնչայեալ.
ի մտաց զրկեալ. լեզուն ոչ բարբառել. բերանն կախուցել.
աչքն խորասուզեալ և ի տեսողութենէ զրկեալ. դէմքն
գունատեալ. այտքն թառամեալ. ձեռքն ոչ շարժեալ.
երակքն սառուցեալ. կենսական ջերմութիւնն բարձեալ.
տեսարան սոսկալի. պատկեր արտասուելի. նմանութիւն ող-
բալի: Ահա՛ այսպէս անցաւոր է կեանք մարդոյ. ահա՛ այս-
պէս դիւրեղծական է գեղեցկութիւն. ահա՛ այսպէս սնո-
տի են երկրաւոր յուսադրութիւնք մեր: Բայց զինչ մնայ

մեղ առնել, եթէ ոչ զոռնայնութի աշխարհի միշտ առաջաց նկարելով՝ գործել զբարի և հայցել ՚ի Տեառնէ զմշտնջենական երանութիւն վասն հոգւոյ հանգուցելոյն. և զյիշատակ սիրոյնորա արձանայուցանել ՚ի վերայ տախտակայ սրտից մերոյ. միշտ կարօտեալ փափագանօք պատկէաբայուցանելով զբարցր կերպարան նորա առաջի իմանալի աչաց մտաց մերոյ:

Ի Մարգարէի Զեմարնի, ՚ի 1 Ապրիլի 1825:

Յնթացս երկարածիւք պանդխտութեան իմոյ ՚ի քաղաքին Կալկաթայ, (Ա՝ Մարգարէի Իճ) գրեալ սակս ուսման իմոյ, ՚ի 27 Մարտի, 1825:

Խոյնութի առ ելերէ Գանգէսի ՚ի լուսախալ գիշերի:

I

Այն ինչ գործադրալ մարդիկ քաղաքին, ՚ի գործոյ իւրեանց դադարեալ կային. ծնողք, ազգականք, բարեկամք անգին, մեղմ վայելէին զսէր տնային.

2

Ճեմէի հեղիկ միայն առանձին, ՚ի սրտազոռարձ եզեր Գանգէսին. վայելէլ զգարդս բնութեան լռին, և դիւր տալ իմում վաստակեալ անձին:

3

Ջարդուք պանծագին փողփողէր երկին, սփիւռ զբերկրանս տարածէր յերկրին. համայն տեսարան էր մեղմ, հրճուագին, հրճունէր գոհութեամբ միտք բանականին:

4

Դշխոյն գիշերոյ, դողդոջուն լուսին, զաղօտ մեղմ լոյս իւր նշողէր յերկրին. աստեղք շողշողունք՝ կանթեղք երկնային, կախէին զանգայտ լանջաց եթերին:

5

Գանգէս ծիծաղիլ թոճէր անդատին, իւր արծաթափայլ դիմօք բերկրագին. յոր իբրեւ յամբիճ ՚ի պարզ հայելին, մեծութիւն փառաց երեւէր հաստջին:

6

Նաւաստիք գծուծք, գոհք ՚ի վիճակին, ՚ի տախտակամած իւրեանց օթեկին. ցցովք շինական, ծափիւք զոռարձագին, բերկրէին, և զիմ սիրտ ամոքէին:

7

Մինչ հեզ և հանդարտ ոտք իմ գընային, զգայութիւնք իմ իսկ շատանային. զի զարդք բնութեան այնքան քաղցր էին, մինչ միտք իմ բերկրէր յամենայն քայլին:

8

Աստ այլ ինչ խոկմունք յիմ վերայ հասին, և զայլ կիրս յոգւոյ իմում յարուցին. սկսայ խորհիլ զայն բերկրանս կրկին, զոր սիրտ իմ զգայր յընդերկար երկրին:

9

Աստ բաղդատեցի պանդխտութիւն իմ, ընդ քաղցրիկ աւուրց իմոյ առ տնին. բերկրանք, սփոփանք յիմ բնիկ երկրին, աշխատանք և վիշտք յերկիր օտարին:

10

Նախ դեմք մօր իմոյ յարեալ յիմ մտին, մօրն այն, որ սիրէ զանձն իմ կաթոգին. յետկոյս հայելով աչօք ցաւագին, լայի զի ետու ես ողջ լեր նմին:

11

Ապա քաղցր իմ քոյր, եղբարք թանկագին, փոփոխ զսիրտ իմ ցաւովք ճնշէին. ո՞հ, ոչ կարծէի դուն ինչ յիմ մտին, զի զձէնջ խորհիլ, արտասուք հեղցին:

I2

Երեսք հոգեկից իմ Յովնաթանին,
նկարիւր չքնաղ աչացս առաջին.
յիջէի յաճախ քաղցրիկ բանս նորին,
և սիրտ իմ ողբայր յանշատման նորին:

I3

Այլ ոչ ընդեկար այս թախծանք մթին,
յիմ սիրտ և զինև արջամուղջ արկին.
երևակայելն օգնեաց իմ անձին,
և զիւր բալասան եհեղ ՚ի սիրտ իմ:

I4

Ապա մոռացեալ զսահմանս երկրին,
զծուլ՝ որք ընդ մէջ անկեալ տեսանին.
ինձ թո՛ւէր զի մերձ կային ընկերք իմ,
և վայելէի ես ՚ի սէր նոցին:

I5

Կերպարանք նոցա նկարեալք յօդին,
ինձ երևեին ՚ի նշողս լուսնին.
ձայն նոցա ընտել, ամոքիչ կրկին,
լսէի հնչել ՚ի բարձու երկին:

I6

Այո՛, քաղցրիկ մայր, ձայն քո բերկրագին,
քաղցր է ականջացս լսել աստտին.
և սիրաբորբոք առոյգ այտքն իմ,
յաճախ համբուրիւք քոյովք արդ վառին:

I7

Յայս բերկրանս լուծեալ անձն իմ գլխովին,
մարթ է՝ ինձ խորհել երբեք յիմ մօին.
Թէ այսպէս դիւրիչ կենաց հրճուագին,
զբարեաւ մնա ասացեալ է իմ:

I8

Ո՛չ. . . զզօրացեալ բերկրեալ հոգի իմ,
թեք յիշողութեան փոյթ բարձեալ տանին.
առ ՚ի Թափառիլ ՚ի մէջ այն երկրին,
ուր իմ մանկական աւուրքն անցին:

I9

Յամենայն հոգոյ, ՚ի վայից անձին,
խորշի հոգի իմ զայրացմամբ ուժգին.
յանխառն բերկրութեան նշոյլք քաղցրագին,
յանկայ սիրո՞թեւ զինքն վերստին:

20

Իբր արծիւ ՚ի մէջ մըրկեալ վայրին,
բաշաղէս թողու սահման մըրկին.
և մերժէ զնա, մինչ ճախրէ յերկին,
ուր ամպք ո՛չ ծածկեն զդէմս արեգին:

՚ի վերայ Խաչուրէի Տեառն Թեոյ՝ ՅԻ ԿԻՏ

I

Ունին դիր երկեր, և լուր դու երկին,
թէ զի՛արդ խորին խորհուրդք արդ գործին.
բանք կանխագուշակ սուրբ մարգարէին,
այսօր հրաշալի ստոյգ կատարին:

2

Բանըն անսկիզբն, որդին միածին,
առեալ մերունակ բնութիւն մարդկային.
սիրով անքնին առ մարդն հողածին,
մատչի մեռանիլ մահ մահկանայութին:

3

Կրէ ՚ի մարմնի չարչարանս ուժգին,
տանի զկատակս հրէից աղգին.
բեւեռեալ տանջի ՚ի վերայ խաչին,
նման մեղապարտ մահաբժան անձին:

4

՚ի վերայ բարձու Գողգոթայ լեռին,
՚ի տես և ՚ի ծաղը համօրէն աղգին.
անդ, ուր յանցաւորք պատիժ կրէին,
անդ, ուր աւազակք կախեալ լինէին:

5

Ասան յանցանաց որդւոյ Ադամին,
վասն փրկութեան հոգւոյ մարդկային,

ամեն իբրև գառն առ իւր կտրջին,
ամուռնչ ՚ի սպանդ մեռանի խաչին:

6

Մասնութեամբ դրժող իւր աշակերտին,
անիրաւ վճռով ժամտ դատաւորին.
ձեռօք իւրաստեղծ տիրանենգ դահճին,
ո՛վ անագորոյն ժանտութեան նոցին:

7

՚ի մէջ գիշերոյ, ՚ի ժամրա լռին,
յոր պատէր գերկրաւ մուշկ խաւարին.
մինչ մարդիկ հանդարտ քնով հանգչէին,
տանջիւր չարչարիւր Արարիչ նոցին:

8

Հարուածովք ուժ գին, գանիւք սաստկագին,
ծաղուք դառնագին, բաշխմամբք բեւեռին.
մեռանի անմահն, տալ կեանս մեզ կրկին,
մահուամբ սպանէ զմահ մահացուն:

9

Ո՛վ Տէր մեր գթած, Յիսուս հեղագին,
զի՛նչ տալովք փոխան մեծ սիրոյ քոյին.
եթէ ոչ սիրտ սուրբ, զանձինս գլխովին,
անձառ գոհութիւն, և փառս անքնին:

Յուստ Զեռչաբեւել, ՚ի 7 Ապրիլի, 1825:

՚ի վերայ ուսման Իսկուհոյ Կղզոյն:

1

Ո՛վ դու երկիր իմ՝ անուն պանծալի,
այն սիրտ մարդկեղէն՝ որ զքէն խորհի,
խիտ ընդ մարմնեղէն պարսպօք սարսի,
և շանայ փախչիլ ՚ի գոլոյ գերի:

2

Ազգք մահմետականք զքեզ ոչ գիտեն,
կամ գիտեն միայն երկնչիլ ՚ի քէն:

Յոյնք յիւրեանց անդուլ նշմանէ յառնէն,
յորժամ ցանկալի զանուն քոյ լսեն:

3

Մինչեւ եր ՚ի վեր քո զձայն բարձեալ,
գարշ լուծ գերութեան եղև գլորեալ.
և Յունաց նախնի փառք վերադարձեալ,
՚ի լսել իւրեանց զայն ձայն զօրացեալ:

4

Տես, ո՛ւր գարշապարք Տաճկաց բռնացեալ,
կոխելով քայլէն յերկրի անդ պղծեալ.
սէս, ո՛ւր բարբարոս գունդքն ժողովեալ,
կան ՚ի ծովեզերս Իպսարայ խմբեալ:

5

Աւաղ, վայ կարդամ քեզ, կղզի գերեալ,
ո՛ւր ժողովուրդք քոյ մնացեն զօրեալ.
ո՛ւր նոցա կայանք, ոյժ և յոյս եղեալ,
զի՛նչ կարեն առնել, բայց լինիլ մեռեալ:

6

Ո՛վ երկիր, առ քեզ Հելլենքն կարդան,
լուր նոցա ձայնին, ձայնին ազդական.
անուն քոյ՝ անուն, և վէմքն համայն,
զարձագանգ նորին կրկնեն առ ժամայն:

7

Այն անտես հողմունք՝ որ յերկինս փչեն,
զայն ցանկալի ձայն սիրով ողջունեն.
և առեալ զնոյն՝ յայլ երկիրս ածեն,
որք զընարձութեամբ մեծաւ զայն լսեն:

8

Բայց յաւետ ազդու, յաւետ բարձրաձայն,
հնչէ աղաղակ պատերազմական.
և զարթուցանէ զողջոյն Յունաբոսան,
կործանել յերկիր զլուծ բռնութեան:

9

Եւ ծովակեցաղ դիպազունք նորայն,
կենցաղեալ ՚ի ծով նաւելով գրնան:

փրկել 'ի ձեռաց նեղչաց Յոնաստան, և ո՞ր երևի թէ թուշելով գլխան:

10

Աւստիկ չքնաղ յայն փայն կղզին, փայլին փողփողին փառք մեր դիւցազին, յայն պայծառափայլ կապտագոյն երկին, բընակի շքեղ հոգի քաջ մարտկին:

11

Աւստիկ պայծառ ստուերք Մարկոսին, նման շողշողուն աստեղաց փայլին, և իմանալի հըրով սաստկագին, վառեն զՀելլենս հետեւիլ նմին:

12

Ահա յիպսարա 'ի վայր ի ջանէ, յերկնային շքեղ յաթուոյ իւրմէ, մահակիր սուսերս իւր 'ի վեր ճոճէ, և արի մարտկաց քաջառաքնորդէ:

13

Ընկերեալ նմա գոյ 'ի միասին, 'ի Բրիթանիոյ ազատն և արին, մարտիկ բանաստեղծն լար զիւր քնարին, յարգարեալ երգէ զերգս յաղթակազմին:

14

Հրճուածայն երգովք նաեղանակէ, յաղթական հոգւով նա ծափս հարկանէ, քայց ահ և երկիւղ յայլմէ մողմանէ, կալեալ զթշնամին դողացուցանէ:

15

Հրճուածայն երգովք նաեղանակէ, և զսիրտս Յոնայ քնարաւ շարմէ, և արի շէլլենք 'ի նորմուծայնէ, զարթուցեալ 'ի մարտ գնալի տանէ:

(*) Մարկոս Բողգարիս

(է) Լարդ Բայրոնեան

16

Մարտն է կատարեալ, վրէժ սաստկագին անհամբեր մնայ պղծագոյն ազգին, պարտին կամ փախչին, յիւրեանց նաւս փախչին, և նաւեն 'ի մէջ իսկ արեան նոյին:

17

Եւ ո՞չ խիստ ալիք ովկիանոսին, ծածկեսցէ զնոսա 'ի փախուստ նոյին, և ո՞չ ալէ տանջ կոհակք սաստկագին, թաղեսցեն յանդուկոյս զտորմիղ նոյին:

18

Եւ ո՞չ վրէժ խնդիր Տէր մեր երկնային, յղեսցէ նոցա փոթորիկ ուժգին, և զգորաւարս և զապայ նոյին, խարխափեցուցէ 'ի վայրս խաւարին:

19

Ո՞չ ... Ովկիանոս, լէր դու հանդարտեալ, արդ զործ քաջութեան չէ քեզ վիճակեալ, պայծառաշուք փառքն է պահեալ, մարդկան՝ որք լէյր փութով աղատեալ:

Շէլլենայի տիկին մի՛ Սնշէլիկա Պալլի անուն՝ բնիկ Ջուաննիոյ յօրինեալ է զվերոյին բանաստեղծութիւնն 'ի վերայ կրկին առման կղզւոյն Իպսարայ 'ի ձեռաց Տաճկաց: Հոգի ճշմարիտ բանաստեղծութեան փայլի յայս քերթած կանայի և գոն 'ի սմա տողք ինչ՝ որք առաւել երևին սուսերաւ գրեալ՝ քան թէ գրչաւ:

(Լորդոյ գրաւորութիւն լրագրուի 'ի 19 Մարտի 1825:)

ՃԱՆԱԳԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆԻ ՄԻՆ ԱՌ ՄԻՒՍ ԱՇԽԱՐՀ:

Աղաքանութիւն ինչ:

Մասն առաջին կամ Դժոխք:

Ի մէջ բազմապատիկ մատենից ճանապարհորդութեց, զորս արարեալ են մարդիկ ի պէտքս կողմունս երկրագնտի մերոյ, և զորս տեսանեմք տպագրութեամբ ի լոյս ընծայեալ ոչ թուի ինչ թէ երբեք հանդիպեալ եմ նորոգ ճանապարհորդական պատմութե սահմանաց դժոխային թագաւորին: Արդարեւ նախնի Հելլենացիք և Հռովմայեցիք մանրախոյզ հետազօտութե տոճեալ են աշխարհի զծանօթութիւն այսոցիկ սահմանաց և կողմանց, նկարագրելով գեղեցկապէս զգիրս, զգետորայս և զերեսս այնս երկրի, զգործառնութիւնս բնակչաց նորին և զայլ օգտաւետ ծանօթութիւնս. սակայն՝ որովհետեւ ամենայն փոփոխութիւնք հզօր տեղութեանց յաւէտ կամ նուազ ներգործութիւնս առնեն ի սահմանակիցս իւրեանց, և քանզի յարաժամ եղեալ է և յարաժամ եղիցի՝ (որքան կեցցէ մարդ յայսմ աշխարհի) դաշնակցութիւն իմն մերձաւորութեան ի մէջ վերին և ստորին կողմանց աշխարհի, պարտիմք եզրակացուցանել զի մեծամեծ փոփոխութիւնքն՝ որք պատահեալ են ի տնօրինութեան առաջնոյն, ութն տասն դարուք յառաջարեալ են զնոյնապարս փոփոխութիւնս ի վերջնում. այնպէս զի, նկարագրութիւնքն Հոմերոսի և Վիրգիլիոսի, զորս շարագրեալ են ի վերայ այսոցիկ սահմանաց աշխարհի, են այժմ միանգամայն ստար և անյարմար: Գիտեմ զի Դանտ բանաստեղծն ճանապարհորդեաց յայնոսիկ սահմանս երկու կամ երեք հարիւր ամօք յառաջ, սակայն նա էր յոյժ կեղծաւորեալ բարեպաշտ, և գրեաց զանցս ճանապարհորդութեան իւրոյ ի զբօսանս և ի զուարճութիւն համախոհից և կուսակցաց իւրոյ. արդ՝ որովհետեւ հնար է ամենայն ումեք ի կիր արկանել զնոյն գործի, զոր ի կիր է-

արկ նա յուղեորել իւրում յայն աշխարհ առանց զոտնաքայլ մի շարժելոյ, այսինքն զԱլլաբանութիւն, ես ևս եղեալ եմ ի մտի իմում նկարագրել աստանօր զոր միանգամ ննջել և արթուն խոկմունք իմ ծանուցեալ են ինչ զայնմիկ աշխարհէ: Այլ սակայն անհնար է անցանել յայնոսիկ կողմունս, առանց ծանօթանալոյ ոմանց ազգականաց Մեղաց, որոյ այսոցիկ սահմանք պատկանին, և կամ թարց վառաջինն ստանալոյ զհրամանագիր մի անցից ի միոյ կամ ի բազմաց ի նոցանէ. ամին իրի պատշաճ համարեցայ ծանօթանալ այսմիկ հնագոյն գեղրաստանին յայսմ աշխարհի. ծանօթացայ և մտերմացայ ընդ Հաղարութեան և Ողերգութեան. սակայն իսկ և իսկ ծանեայ, զի հրամանագիրք անցից նոցա միայն կարէ ին առաջնորդել ինչ մինչև ի սահմանս երկուց իջեանաց ի յետմանց անտի, յորոյ Դժոխքն բարկանայ ըստ ասից քաջահմուտ արանց. և հետագօտութե ցանկալով երթալ ի տեսութիւն ետմանց իջեանաց անտի ողջոյն, ներածութեամբ ծանօթացայ Արարեալաւորութեան, որում մեծ բարեկամ լինելով, նոյն ընդունին ընկալայ ի նմանէ զհրամանագիր մի, որով լիովին արձակութիւն շնորհէ ինչ երթալ ի տեսութիւն ամենայն մասանց այնորիկ թագաւորութեան:

Ի ժամանել իմ ի սահմանս Դժոխոյ, տեսի զի օդն սալաւ առ օսկաւ մթազնէր նսեմութե, գիշերահաւն հընչէր զսոսկաձայն արաղակս իւր, և կուսակալ այսորիկ երկրի, առ որ պարտին գալ ամենայն օտակարանք, անաց ինչ թէ էի այժմ յառաջին իջեանի Դժոխոյ. աստանօր գտի զուրուականս Ագահութեան, Բղախոհութեան, Փառաւորութեան, Կեղծաւորութեան և Անճնասիրութեան. աստանօր ևս սկսան ազգի ազգի պատիժք և պատուհասք: Ագահութիւն զգուշութեամբ պահպանէր զկոյտ մի ոսկւոյ՝ զոր թաղեալ էր յերկրի. սակայն Փառամոլութիւն և Կեղծաւորութիւն միաբանելով ընդ միմեան՝ վերջինն տանէր զԱգահութիւնս յառանձին տեղի ինչ կեղծուպատիր պատճառաւ, մինչդեռ առաջինն գողանայր զգանձս նորա. Բղախոհութիւն կարգեալ էր հայիւ և անհար-

կել անտարի աչօք 'ի գեղեցիկ կանայս, որոց ոչ կարէր
իւրեք եղանակաւ մերձենալ : Վիճակ ժառանգութեան էր
կերտել զաշտարակս 'ի մէջ օդոյ զօրէն պղպշակաց, զոր
իւրաքանչիւր հնչիւն հորմոյ պայթուցեալ հերձանէր, ազ-
գատոհմք կեղծաւորութեան նախ գայլս պատրէին և ասպա
սկսան զինքեանս պատրել խաբէութեամբ, սակայն պատիժ
Անճասիրութեան էր նշանաւոր յոյժ. վիճակ նորա էր տե-
սանել զանձն իւր 'ի հայելոյն ճշմարտութեան. զհայե-
լի մի ասեմ, զոր ոչ երբէք 'ի կիր արկանէր 'ի ժամա-
նակի բնակութեան իւրոյ 'ի վերին աշխարհի, և չէ հնար
ինձ նկարագրութեամբ ստորագրել աստանօր զարմտու-
թիւնն և զանհաճութիւնն զոր զգայր նա հայելով 'ի
նոյն հայելին :

Որդ ուղեորութեամբ անցանելով իմ ընդ այս սահման երկ-
րի՝ ժամանցի յերկրորդ իջեանն, որ նշանակեալ կայ պատ-
նիշաւ միով և որոջեալ անշատի յառաջին իջեանէն, այժմ
սկսայ իմանալ զի սակաւ առ սակաւ հեռանայի 'ի լուսոյ.
քանզի յայտնի իջեանի առաւել մթագոյն էր օդն քան
յառաջնում իջեանի. աստանօր գտի զՊրերգութիւնն ըն-
կըմեալ 'ի խորս քնոյ, որ թմբրութեամբ ընդարմացուցա-
նէր զամենայն կարողութիւնս հոգւոյ և մարմնոյ, և զկե-
ցութիւն նորա փոխարկէր յերազ իմն ձանձրալի. աստանօր
Հպարտութիւնն կրէր զցաւս և զտանջանս յիւրաքանչիւր
քայլի, քանզի ոչ որ խոնարհէր և տեղի տայր փայցմանց
նորա : Բարկութիւնն խուճապեալ կերպարանօք և ան-
համբեր բնութեամբ գործէր հանապազ գործ իմն վտան-
գաւոր, և իսկ և իսկ ապաշաւելով ստորջանայր 'ի գործոց
իւրոց, բայց աւանդ զի ընդունայն էր ստորջութիւն նորա.
քանզի ախտ բարկութեանն անդէն և անդ վերադառնայր
առ նա, պատիժն վիճակեալ Ստութեան կամ Ստոյ, էր
ոչ հաւատալ նմա յորժամ զճշմարիտն ևս խօսէր :

Երրորդ սահման Դժոխոց էր աստիճանաւ միով ցածագոյն,
և շրջապատեալ էր 'ի պատնիշէ միոյ բարձրաբերձ ցլից.
աստանօր գտի զմուտ անպանելով ընդ ցլիցս այսոսիկ. 'ի
մտանելն իմ յայս տեղի՝ իսկ և իսկ լսելի եղէն սարսափելի

աղաղակք յանցաւորաց, որք կրէին զպատիժս և զշարժարանս.
և առաւել յառաջ ընթանալով տեսի զԱրգթութիւն կա-
պեալ 'ի ցլից մի, և հաստաբազուկ դահիճ մի զկնի ձաղ-
կելոյ զնա՝ մինչև քամակ նորա կարմրայեալ էր մտրակօք,
զգեցոյց նմա զհանդերձս դժոխոց, և զետեղեաց զնա 'ի
մահիճ մի առ կախեալ. զկնի այսորիկ տեսի փութանակի
զՎոլոթութիւնն կապեալ կաշկանդեալ ձեռօք, և կարգեալ
առ 'ի կատարել զգործ մի տարժանաւոր՝ աշխատութե
տից իւրոց, և սակաւիկ մի յառաջացեալ տեսի զԵրդմա-
զանցութիւն կապեալ յանուրս տանջանարանի, առ որ խու-
ժանն արձակէին ձայն կատականայ և քարինս ձգէին ար-
համարհանօք :

Չորրորդ իջեանն շրջապատեալ էր բարձրագոյն որմով,
յորոյ ներքոյ գոյր բազմութիւն սանդղոց, որք էին այն-
քան անձուկ և լարծուս, մինչ մերձ էի սահիլ և յերկեր
գլորիլ յիջանել իմում անդ. այս երկիր վիճակեալ է մի.
անգամայն Պոռնկաց և Շնացորաց, և պատիժ նոցա է տան-
ջանք մեղսամեծ խղճի մտաց, որ յորժամ յանդիման առ-
նէ աչաց նոցա զանմեղութիւնն՝ զոր են ապականեալ, ըզ-
հիւրընկալութիւնն՝ առ որ արեւախտ են գտեալ, և զյան-
գորրութիւն գերդաստանաց՝ զոր բարձեալ են 'ի միջոյ :
Հինգերորդ իջեանն էր լայնարձակ, բոլորաձև և աղջա-
միջին սենեակ մի ծածկեալ յարկաւ. ոչ գոյին 'ի նա պա-
տահանք, բայց միայն երկու կամ երեք լուսամուտք կայ-
ին 'ի գրան նորա. յորժամ ժամանցի անդանօր և սկսայ
բաղխել զգուռն, ահեղադէմ և գարշատեսիլ ծառայ
դունապանի միոյ երաց զերկուս միաձոյլ ահրակուռ եր-
կատապատ դրուս, և էած զիս 'ի ներքս. աստանօր
բազմապատիկ տգեղադէմ անձինք նկատելով քննէին զիս
յոտից մինչև ցգլուխ, իբր զի ջանային տեսողութե ձա-
նաչէլ զիս. ապա փութանակի ամին զիս ընդ բազմապատիկ
անձուկ աստիճանս սանդղոց առ բանտապետն, որ ունէր զեր-
կուս մեծամեծ բանալիս 'ի ձեռն իւրում, և էր այնքան
սոսկադէմ և դժոխատեսիլ, մինչ գոլայցմամբ սարսեցոյց
զիս սաստկադէս, և այժմ ևս սարսափեցուցանէ զիս յոր-
ժամ խորհիմ զնմանէ : Աստանօր տեսի զհրատոյնն տան-
ջանս մատուցեալս Բարդասպանից զանազան եղանակաւ, որք
բռնադատութեամբ շոշափէին զկարմրափայլ երկաթս. էր

զի դահիճքն 'ի բայ հատանէին զմիս 'ի մարմնոյ նոցա հրա-
 շէկ ազգանօք. եր' զի սորէին զհալեալ արձիճ յորկորս,
 յականջս և յայլ մասունս անդամոյ նոցա. եր' զի ողորմե-
 լի թշուառականքն թուաւորեալ տաղնապէին 'ի ժամո
 օձից. և եր' զի կատարի շունք և այլ վիթխարի գազանք
 և թռչունք անդադար ներեալ տառապեցուցանէին զնոսա
 չարաչար: Բայց սակայն պատիժ Անձնասպանին տարբեր էր
 յայսոցիկ պատուհասից. 'ի մտանել իմ 'ի ներքս' դահիճքն
 յանդիման կացուցին ինձ զյանցաւորն զայն, հանդերձ առամ-
 նաձե սղոյանման դանակաւ միով, և հրամայէին նմա հա-
 տանել զպարանոյ իւր իսկ. բայց 'ի ճկամիլ նորա կատա-
 րել զայս սարսափելի հրաման, դահիճքն առայն նմա թէ
 չէր մարթ անդաճօր ըմբոստանալ հրամանաց և չկատարել
 զպատուէրս. և իսկ և իսկ սկսան մատուցանել նմա զպէս-
 պէս տանջանս, մինչև ինքն հաճեցաւ լինել սպանող անձին
 իւրոյ: Իշանելով իմ յառաւել անձկագոյն և խաւարչուտ
 տեղի՝ հասի 'ի վեցերորդ թշեանն գոթոց. աստանօր թա-
 գաւորէին խաւարամած մթութի և արհաւիրք մտայ՝ որ էր
 տանջանարան Աստուծոյ թեան և Հայհոյութեան: և ա-
 ռաջի կայր նոցա սարսափելի և անտանելի վտանգ անկա-
 նելոյ յեթներորդ կամ 'ի վերջին իշեանն:

Այս ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ ծայր տանջանայ մտաց և մար-
 մնոց, և է բաժին դիւայ և անսաստ գիներբուայ. աստա-
 նօր սրտաթափութիւն, պակուցմամբ և խռովութեամբ հոգ-
 ւոյ իմոյ յարեայ. և տեսի զի երազ էր այս ամենայն՝ զոր
 առաքեալ էր առ իս Անբարեխառնութիւնն:

ՄԱԿԵՐԵՒՈՅԹ ԵՐԿՐԻ:

Ագահութիւն, Բռնութիւն, Փառասխտութիւն, Անգիտութիւն, Անհասկացութիւն:

Գլխաւորութիւն, Հարկութիւն, Բարկութիւն, Սպառնալիք:

Գողութիւն, Երբժանայնութիւն, Անգիտութիւն:

Հեռութիւն, Պրոնկութիւն:

Մարդասպանութիւն, Անհասկացութիւն:

Անաստուածութիւն, Հայհոյութիւն:

Սարսափ, Անբարեխառնութիւն:

Արմատ, Կոմ, Այնդէն, Թոմ, Հարեայ:

ԴժՈՒՄԿ:

Ման Եկերորդ Կամ Արքայութիւն:

Նորոգ նկարագրելով իմ զԴոժոխս հանդերձ պէսպէս
 տահմանօք, իշեանօք և բնակչօք նորին, այժմ կամ է ինձ
 նկարագրել զաւարթատեսիլ երանօք զհակադրեալն նոր-
 ին, կամ զկայութիւն երանելեայն զինի այսր անպաւոր կե-
 նաց, որ յայլում աշխարհի է Արքայութի:

Եւ որովհետեւ մեղքն ետ ինձ զհրամանագիրս անցից առ-
 դոժոխային սահմանս իւր, այսպէս և հարկաւոր էր դի-
 մել առ Առաքինութիւնն վասն հրամանագրի անցից առ
 Արքայութիւնն. որդիք առաքինութեան էին բազմաթիւ.
 սակայն երկցագոյնքն 'ի միջի նոցա են երեքին սոքա՝ Բա-
 րեպաշտութիւն, Արդարութիւն և Բարեխառնութիւն. և
 եթէ ոչ բարեխառնութեամբ ծանօթացի սոցա, կարէ դիւրին
 և վայելուչ իմն եղանակաւ ճանապարհորդութիւն առնել
 յԱրքայութիւնն երկնից: Այլ արդ՝ որովհետեւ չունիմ
 ես զերանութիւն լինելոյ յոյժ մտերիմ այսոցիկ երկ-
 նային անձանց, յայն սակս պատմեցից զտեսիլ մի Արքայ-
 ութեան, զոր առաքեալ է ինձ հոգի Սրբոյ ուրումն, որ-
 ոյ անունն կոչի Ապաշխարութիւն կամ Աստուածաշտութիւն:
 Էր ես ընդ երկար, ասե Ապաշխարութիւնն, մեղաւոր մի
 տրտմազգեաց. հետեւ էի անարգել ամենայն մղանայ ցանկո-
 թեանց և կրից իմոց, և վայրապար կարծէի 'ի մտի իմում
 զի աղօթքն ունէր 'ի բայ փարատել զյանցանս իմ, մինչ
 ես տակաւին անկեալ կայի 'ի տիղմս մեղաց. սակայն հա-
 ճոյ երեւեցաւ հետոն բարձրելոյ արգելուլ զանճոռնի և
 զապօրէն գնացս իմ, և սաստկագին ցաւովք խօթութեան
 (յորում խառն յայտնի էր եւր աստիպաց իմոց կերպարան Կիւրե-
 չիկն և Կիւրեչի զիս Կիւրեչի Կիւրեչի Կիւրեչի) տալ ինձ բարեւոք
 ճանաչել զթիւ անցեալ մեղաց իմոց, և գիտել զվտանգս
 որոյ մատնեալ էին նոքա ցանձն իմ. զինի այսորիկ դար-
 ձուցի զսիրտ իմ բոլորովին առ Աճ և սիրեցի զճանա-
 պարհանորա, և սկսայ միանգամայն ատել և մերժել զայն
 ոսիկ ճանապարհս չարեաց, որք այսպէս արդարութեամբ
 չարժեալ էին զբարեկութիւն Արարչին իմոյ: Յայնմիկ կա-

յութեան մտայ՝ յորժամ մեղաւորն զգաստանայ յորհաւ-
րաց պատուհասի Տեառն, և փութաշան ջերմեռանդութե
պարապի առ ՚ի հաշտութիւն անել ՚ի մէջ Այ և հոգ-
ւոյ իւրոյ, պէսպէս եղանակաւ բարեգործութեանց և ա-
ղօթից, յափշտակութիւն մտայ եկն ՚ի վերայ իմ, և կար-
ծէի զի հրեշտակ մահուն արդէն կատարեալ էր զպաշ-
տօն իւր ՚ի վերայ իմ, և ես փոխեալ էի ճշմարտապէս
յաստի կենացս առանց ցաւոյ և տագնապի: Եղին զիս ՚ի
նաշի միում սպիտակափայլ իբրեւ զձիւն, և մահն ոչ այլ
ինչ երեւեր ինձ լինիլ, եթէ ոչ մեղմ և հանդարտեցու-
ցիչ նիւհումն ինչ: Անորհօքն Այ իսկ և իսկ տեսի զտե-
սիլ ինչ Արքայութեան, արարչութեան Ադամայ և Եւայի
և խորամանկաբար գաղստեան օձին ՚ի միջի նոցա, որ ապա-
կանեալ կորոյս զերջանկութիւն նոցա. և ոչ այսչափ մի-
այն՝ այլ տեսի զտեսիլ Թողութեան և փրկութեան նոցա
Յիսուսիւն Քրիստոսիւն: Այս էր առաջին տեսիլն իմ՝
յորժամ տեսի զԱրքայութիւնն երկնից:

Չկնի սակաւուց վաղվաղակի կարծէի, զի բովանդակ ազգ-
մարդկան ամփոփեալ կային ՚ի գերեզմանի, և ակնունելով
սպասէին աւուրն տիեզերական Յարութեան. ես ևս էի
՚ի միջի նոցա, և զուարճալի և զուարթամիտ յուսով յու-
սայի վառն ապառնի ժամանակի: Յետ առդ ինչ սպասե-
լոյ լուայ զձայն երկնային դայլայլի, որ երեւեր մերձեանալ
առիս առ ՚ի ամբարնալ զհոգի իմ յԱրքայութիւնն. ո՞վ
թէ, որքան մեծ էին յոյս և երկիւղ իմ առ ՚ի հանդի-
պիլ այնոցիկ երկնային նուագածուայ. բայց և այնպէս յոյս
իմ առաւել հզօրեղ և կենդանի էր քան զերկիւղ իմ. ՚ի
վերջոյ ժամանեցին նորա առիս՝ և կանգնեցան առ գլխով
նաշի իմոյ. զկնի այսորիկ, այլ ոչ ևս տեսի կամ. լուայ ինչ
մինչև գտի զիս հասեալ յԱրքայութիւն երկնից, և անեալ
առաջի ամենօրհնեալ Փրկչին աշխարհի. որ նստեալ կայր
՚ի մէջ փառայ, շողջողեալ փայլեալ փողփողէր ամենայն
չքնադատեսիլ և պայծառագոյն ակամբք, և շրջապատեալ
էր փառօք ՚ի հազարայ հազարայ հրեշտակայ և երա-
նեալ հոգւոյ, որք միահաղոյն համայնական օրհնաբանութե

մատուցանէին նմա զփառս և զսպասահարկութիւն ձայնիւ
երկնային դայլայլի և ներդաշնակութեան: Ոչ գոյր աստա-
նօր արեգակն, սակայն յոյս Արքայութեանն երեւեր լինիլ
միանգամայն տարբեր և անկախ ՚ի լուսոյ զգալի արեգա-
կան. այն էր յոյս հոգւոյն՝ որ ելանէր ՚ի ճօրէ հոգւոյ,
և տարածեալ հեղոյր վերանական իմն բերկրութիւն ՚ի հո-
գին ամենայն սրբոյ և երանելեաց: ՚ի մէջ օրհնաբանեց
նոցա զմտաւ անեմ զհետագայ երգս:

ԵՐԳ ԱՐԴԱՐՈՑ:

Ո՛վ Տէր, մեզ պատիւ մի նուիրեսցիս ձեռք
եթէ մեք երբէք գործեցաք բարի. այլ անձաւ շորհաց Տեառն երկնային
որ եկայ ՚ի մեզ հաճութեամբ վերինս:

ԵՐԳ ՆԵՐԵԼՈՑ:

՚ի մահ չի դժոխս՝ Թշուաւ մեք էաք,
որ զիս և զարդար պատիւ մեղայ մեր գտաք.
մաքրեալ է Տէր մեր խոյզու զբիծս մեր,
հեղեալ զարիւն իւր փոխան արեան մեր: Եւ յոյս
Տեան աստուծոյ՝ դերիս պայծառափայլ կանայի վերապա-
րանս, որոյ գործն էր ներածել զնորժաման հոգիս առաջի
աթոռոյ երկնաւորին. իսկ և իսկ ծանեայ զնոսա լինիլ Հա-
ւատ, Յոյս և Սէր: Պաշտօն առաջնոյն էր պատրաստել
զճանապարհն հաստատուն հաւատով ՚ի խոստմունս Այ.
պաշտօն երկրորդին էր հաստատել զգնաց մեր, և օգնել
տկարութեան մերում յրնթացս ճանապարհի մերում, յու-
ցանելով մեզ զՓրկիչն աշխարհի. և պաշտօն երրորդին էր
արժանապուցանել զմեզ տեսութե Այ, խոնարհաբար հետ-
ևելով օրինակի և գործոյ նորա:

Թէպէտեւ ոչ գոյին մասնաւոր սահմանք և իջեանք յԱր-
քայութեան, սակայն տեսանէի զԱրդարութիւնն մերձ ընդ
մերձ կանգնեալ առաջի աթոռոյն աստուածային շնորհայ
ի միոյ կողմանէ, և զՃմարտութիւնն ի միւսոյ կողմա-
նէ. պաշտօն Արդարութեան էր կրկին. նախ, տալ ամե-
նեցուն զարժանին նոյա. և երկրորդ, ոչ հասուցանել ու-
մեք զմեզ ինչ բնաւին: Ճմարտութիւնն էր փաստաբան
յերկնային դատաստանին, և կարգեալ էր ևս օգնել ձեռն-
տուութեամբ Արդարութեան ի պարտականութիւնս նորա,
ի բաց ձգելով և հեռացուցնելով անտի զսխալանս, զպատ-
րանս և զստութիւնս, եթէ իւրիք ճանապարհաւ սողոսկեալ
էին նոքա յերկինս:

Յայնկոյս սոցա կանգնեալ կայր Գթութիւն՝ գեղեցկադէմ
և սպիտակազգեստ Սուրբ մի, որոյ պաշտօնն էր ծանրա-
ցուցանել զկշիռ Թողութեան, յորժամ Արդարութիւնն
երկբայութեամբ կշռէր զիր ինչ: Սա էր ցանկալի և սի-
րելի յոյժ յերկինս, և հաշտեցուցիչ ի մէջ Այլ և ազգի
մարդկան. յայտնապէս երեւէր զի Անմեղութիւնն ոչ էր
կարօտ ներածութեան յերկինս, ի ձեռն երկի վերոյիշա-
տակեալ դռնապանաց. և ոչ կարօտէր օգնականութեւն Արդա-
րութեան, Ճմարտութեան և Գթութեւն, այլ ունէր ար-
տօնութիւն և իրաւունս գնալոյ անձամբ անձին պառաջի աթո-
ռոյ երկնաւոր Թագաւորին:

Այս ամենայն է, զոր կարեմ պարզապէս յիշատակել ի
տեսլենէ իմմէ. բայց արժան է զայս ևս ասել, զի ծան-
րահայեաց անձն ոք Թագադարդեալ պսակէր զամենայն ոք
պսակաւ փառաց, որ անցանէր յորբորնդոստ ատեանն Քիչ:
Հարցանելով տեղեկացայ, զի անուն նորա էր Յաւիտենա-
կանութիւն:

(Բանգալէան Եւթոնիոն Սուրբութեան ի 14 Օգոստոսի 1825:)

Ման Առաջին կամ Դժոխք՝ շարունակեալ:

Յառաջում իջեանի Ազահութիւնն վերադարձեալ առ
ի տեսանել զգանձս իւր, և տեսեալ զայն չբացեալ և ի
բաց բարձեալ ի միջոյ սկսաւ ողբաձայն աղաղակել. որոյ
վանն կեղծաւորութիւնն փութացեալ էին առ նա, և ե-
հարց պատճառ ողբալոյ նորա: Ով իմ պատուական ոսկի,
ով իմ անգին գանձ, անօրէնք ոմանք գողայեալ են զայն:
Ի լեւել զայս բան՝ կեղծաւորութիւնն եցոյց յանձին իւր-
ում զմեզ տխրութիւն և զկարեկցութիւն, և ասաց Թէ ջա-
նալոյ է առ ի գտանել զգող ոսկոյն: Փառամոլութիւն
ևս մերձեցեալ առ Ազահութիւնն այսպէս խօսեցաւ ընդ
նմա. զի նչ պարնն Ոսկեսէր, Փղշտացիքն կողոպտեալ են
զգանձս քոյ. քանզի դու ոչ ողբաս վանն այլոց իրիք պատ-
ճառի, եթէ ոչ վանն կորստեան ոսկոյ քոյ. բայց և այն-
պէս կարես Թաղել յերկրի զբար մի փոխանակ նորա, և
համարիլ ի միտս քոյ զայն ոսկի. և զի զինէն խօսեցայ,
ես յարաժամ բաժանելով բաշխեմ զոսկին, պատճառելով
զպատերազմ և զյաղթութիւն և յառաջացուցանելով զար-
հետոս և զգիտութիւն և զայլս: Այո՛, այո՛, պատասխանեաց
Ազահութիւնն, մինչդեռ էիր դու ի վերայ երկրի, հա-
նապաղ պարապեալ կայիր ի գործս կեղեքման և յաիշտա-
կութեան. բնակեալ էիր դու ի մարմինս Աղէքսանդրի
մեծի և Նապօլիօնի Բօնապարտի. և նոքա էին գերահա-
ջակ առաջակք աշխարհի. և բանզի մեք երկոքինս բերել
եմք ընդ մեզ զամենայն զգանձս մեր յայս աշխարհ ստո-
րին, հաւատամ զի պատաղեալ կաս ի նոյն գործս յայսմ
երկրի:

Թողլով զայսոսիկ, փութացայ երթալ ի տեսութիւն Բղջա-
խոհութեան, որ այսպիսի առանձնախօսութեւն խօսէր ընդ
ինքեան. վիճակ իմ նման է վիճակի Տանտալոսի, առաջի
կան ինչ պտուղք բաղարհամբ և բարեկիցք. սակայն ոչ կա-
րեմ ժամանել առ նոյն և վայելել զնոյա. ծարաւի դի-
մեմ առ աղբիւրն յորդառատ, սակայն ջուրն ի բաց ընթա-
նայ ի շրթանց իմոյ: Գնացի արդա ի տեսութիւն Անձնա-

սիրուն, և գտի զմեծ ուղղութիւն հայեցումսոց ի դէմս նորա. քանզի յաճախակի տեսանելով նորա զանձն իւր ի հայելոյն շէջմարտութեան, յառաջանալով զարգանայր ի խրատս խոնարհութեան. և այժմ ոչ այնպէս պարտաւորէր տեսնել ի նմա զտգեղ կերպարանս՝ որպէս յառաջ լլպա անցեալ գնացի ընդ պատնէ շն երկրորդ իջեանին. ուրանօր գտի զՊլեբգութիւնն զարթուցեալ նորոգ ի թմբութենէ երազոյ. նշանացի խօսեցաւ ընդիս. հրաւիրեաց զիս առ ինքն. և պատմեաց զերազ իւր ըստ հետագայ օրինակի: Տեղափոխեալ էի ես յերազի ի տեղի մի դալարագեղ և զուարճալի, որ կոչի բնակութիւն Գործունէութեան. յորոյ կեդրոնի կառուցեալ կանգնեալ կայր պալատ մի հոյակապ և ընդարձակալայր. այսր և անդր երևէին տունք և շինուածք մեծագործք շուրջանակի, շրջապատեալ յազգի ազգի հօլանաւոր ծառոց. երկիրն բաժանեալ էր ի բառանկիւն և ի հնգանկիւն ճանապարհս, որք զարդարեալ էին բազմեանոց գեղատեսիլ ծաղկամբք. յորոյ բուրէր ցանկալի և սրտագրաւ անուշահոտութիւն. խրամք բացեալ կային յամենայն կողմանէ՝ յորոյ վերայ կառուցեալ կանգնէին կամուրջք արհեստագործք. աստանօր տեսի զբազմաթիւ երջանկադէմ անձինս պարապեալս ի պէսպէս գործս և յաշխատանս: Ի մտանէն իմ ի պալատն, դէպէտեղն ինձ հոգի Գործունէութեան. որ առաջնորդեաց ինձ ի պէսպէս հոյակապ և ի մեծագործ ապարանս. էր զի պատկերահանք ոմանք պարապեալ կային ի պճնագործել զայն տեղին և անմահացողցանէլ զինքեանս՝ պատկերակերտութիւն իւրեանց. և էր զի վարձապետք սրբազան երաժշտութիւն եղանակելով երգէին զերկնային բանաստեղծութիւն իւրեանց. էր զի սիրուն և պարկէշտազարդ կանայք պարապէին յաշխատանս գործարանաց ոստայան կութեան, որով զարդարեալ պճնեալ էին պէսպէս ապարանքն այնորիկ, և էր զի ոմանք պատադեալ կային յարհեստ անդրիագործութեան և ի կերտուածս կազմածոց վանս գործնական փիլիսոփայութեան և այլոց իրաց:

Ո՛հ, ասացի ես հոգւոյն այնմիկ, օ՛վ ոչ եղիցի աստանօր

երջանիկ: Գործունէութիւնն պատասխանեաց, յորժամէս գառաջինն եկի աստի տեղիս այս էր միանգամայն ամսյի և անպտուղ և խոցանացեալ մլնատեղար տնկովք, թունաւոր բուսովք և ժահահոտ ջրովք. աշխատանք իմ ի գոյածին զանեայն զարդս, զոր միանգամ տեսնես աստանօր: Յայսմ վայրի, ասաց Պլեբգութիւնն, երազ իմ վերջացաւ: Եւ ես հարցի ցնա, թէ արդեօք ցանկալի էր նմա փոխանակել զտեղի իւր ընդ դալարագեղ վայրին գործունէութեան և նա պատասխանեաց ստորաստութեամբ, թէ արդարեւ յոյժ տենչալի էր ինքեան բնակիլ յաղարանս ծաղկազարդս, զոր տեսեալ էր յերազի. սակայն տենչանք իւր էին տարապայման և անպտուղ. քանզի անցեալ էր ժամանակն յաւիտեանս: Յետ այսորիկ գնացի յայլեղութիւն Հպարտութեան. զայր մի ասեմ, որ ունէր զմեծ գիտութիւն և վիմաստութիւն. բայց աւա՛ղ, զի զանց էր արարեալ ուսանել զգիտութիւն անձին իւրոյ և ճանաչել զանձն իւր. սմին իրի և առաքեալ էր ի սահմանս Գեօղոց իբրեւ յառաւել օրինաւոր և պիտեան դպրատուն, քան զայլ ամենայն դպրոցս ի վերին աշխարհի. սակաւ առ տակաւ ի լաւ անդր փոխարկէր նա զանձն իւր ի ձեռն խրատուց, զորս ստանայր յայսմ տեղւոյ, և ունին գնելով յանդիմանութեանց սուրբ գրոց, և կշտամբանաց խղճի մտաց իւրոց, որ յուշ առնէր նմա յաճախակի թէ Հպարտութիւնն ոչ ստեղծաւ վասն մարդոյ. և թէ այս էր առաջին մեղքն, որ տանաւ յերկիր կործանեաց զԱրուսեակն յերկնից:

Անդէն և անդ տեսի զԲարդիւթիւնն ի խորին խորհուրդս մտածողութեան. և որ առաւել զարմանալին է՝ դէմք նր վարակեալ էր ի սաստիկ թաղձանս և ի տրտմութիւնս. ի հարցանել իմում զպատճառ տրտմութեան նորա, ծանեայ զի նորոգ գործեալ էր նորա զգործ ինչ ի ցասմանկան զօրութենէ. որոյ վասն և առաջի կայր նորա պատու հասահագին. և վրէժխնդիր հրեշտակն կարգեալ յամենայն իջեանի Գեօղոց առ ի պատժել զգործս չարութեան և յանցանաց յայսմ տեղւոյ, ունէր ի ձեռնին իւրում զձաղկիչն վրէժխնդրութեան, և դողացուցեալ սարսափեցուցաւ

նէր զնա յոյժ : Ստուծիւնն որքայր սաստկապէս վասն ամե-
նայն ստայօդ բանիցն, զորս խօսեցեալ էր 'ի վերին աշ-
խարհի. Թէպէտ և ջանայր զինքն ճշմարտախօս ցուցանել
և փրկիլ 'ի տանջանայ Դժոխոց, բայց ընդունայն էր ջանք
նորա. և ոչ հաւատային նմա, յորժամ զճշմարիտն ևս ասէր :
Յաղագս միւս իջեանայ և բնակչաց նոցին՝ պարտիմ խոս-
տովանիլ զանգիտութիւն իմ. քանզի յայսմ վայրի զարթեայ
յանկարծ 'ի քնոյ. և տեսի զի այս ամենայն էր երազ իմն՝
զոր պատմեցի :

(Բաժնակաւն Եւթարտիան Սուրբաշուի 'ի 2104 տարուի 1825 :)

Կոտամահ խողխողումն պատուելի Պարոն Սիմեօն
Հայրապետի : (ա)

Եմուտ անդ գարշն և պղծալին,
արիւնահեղն և զազրալին :
Հանդերձ զօրօքն՝ որք ընդ նմին,
պաշտօնէիւքն մահմետին :
Եւ 'ի սեղանն անային,
ուր միշտ զենոյր գառն երկնային :
Հարձն նստոյ երգել 'ի նմին,
և գիներբուս ըստ հերովգին :
Անդ՝ ուր հրեշտակք ըն հրձուէին,
և սերովբէքն սաւառնէին :

Յուլիոս Երեմ, յէջ 56 :

Յամի Տեառն 1824, յիններորդում Նոյեմբերի ամսոյ,
յաւուր երեք շաբաթու յերեկոյեան ինն ժամուն Հաջի Հա-
ջըմ խանն (բ) հանդերձ այլ միով խանիւ և վեցեքին եր-
ևելի արամբք եկեալ 'ի վանս սրբոյ Ամենափրկչին՝ եմուտ
յեկեղեցին : Բերեալ էր նա ընդ իւր զբազում արս զբա-
հաւորեալս և վառեալս զինու, և զոմանս երգեցիկս և զե-
րաժիշտս. որոց հրամայեաց նուագել և երգել յայնմիւ
սրբազան տեղուջ :

'ի գալ սորա 'ի վանս՝ սրբազան առաջնորդն, սրբազան
Գրիգոր վարդապետն, պարոն Ռսկան Աճատուն (գ) և
պարոն Սիմեօն, Հոգան ըստ սովորութեան յայցելութիւն
Հաջի Հաջըմ խանին : Յետ երկուց ժամուց պարոն Սի-
մեօն երիցս անգամ հետզհետէ կամեցաւ ելանել արտաքս.
սակայն Հաջի Հաջըմ խանն կամելով արգելել զնա՝ եհարց
յնա ով Սիմեօնն, ո՞ւր կամիս երթալ : Պարոն Սիմեօնն
մերձեցեալ առ խանն՝ խօսեցաւ զբանս ինչ յունկն նորին.
և մեք Թէպէտ և չկարացաք իմանալ զառանձին խօսակ-
ցութիւն նոցին, սակայն տեսաք 'ի վախճանի զի խանն այլ-
ագունեալ 'ի բարկութենէ՝ ասէր սրտմտութեամբ ցոպա-
սաւորան կապել զձեռս պարոն Սիմեօնին և հանել զնա
արտաքս : Անագորոյն սպասաւորքն անողորմ խանին իսկ
և իսկ կատարեցին զհրաման նորին. և կապեալ կաշկան-
դեալ ձեռօք անին զարտասուելի պարոն Սիմեօնն արտաքս :
Յայսմ աղիողորմ տեսարանի սրբազան առաջնորդն, Գրի-
գոր վարդապետն և անձանթ խանն սկսան բազում թա-
խանձանօք աղաչել զՀաջին և բարեխօս լինիլ վասն անմեղ
պարոն Սիմեօնին : Յաղաքանայ սոցա զիշաւ խոն ինչ բար-
կութիւն սրտմտեալ խանին, որ հրամայեաց բերել զպա-
րոն Սիմեօնն 'ի ներքս վերստին. և ոչ այսչափ միայն, այլ
և հաճեցեալ 'ի վերայ որդւոյ պարոն Սիմեօնին (յ) լն-
ծայ պարգևեաց նմին. սոյնպէս և պատուեալ մեծարեաց
զպարոն Ռսկանն պարգևատուութիւն :

Զկնի քանի մի ըսպէից գարձեալ փոփո-
խեցաւ գեմք Հաջըմ խանին. որ այլագունեալ 'ի սաստ-
կութի բարկութեմ բազում սպառնալիս և նախատալից բանս
խօսեց ընդդէմ Աբդօլլայ խանին՝ քաղաքապետին Սպահա-
նայ և շրջակայից նորին : 'ի սրտմտեալ բանից նորին քա-
ջապէս ծանեաք զի գալուստ նորա 'ի վանս յայսմ նուագի
չէր թաքց խորհրդոյ և նենգանայ դաւադրութեմ. և բար-
բառ նորա յայտ առնէր զի թշնամացեալ էր Աբդօլլայ խան
ոստիկանին. որ սակս յանցանայ իրիք հրամայեալ էր բան-
տարգել առնել զսպասաւորս Բեալբալի խանին՝ բարեկա-
մին և մերձաւորին Հաջի Հաջըմ խանին : Մինչ յալա

Ճիմանայ բարկութե կայր խանն՝ դարձուցել զերեսս իւր առ
պարոն Սիմէօնն ասաց, դու ընդ թեօք օգնականութեան
ոստիկանին թուչիս. խորտակեցից զթեօքոյ և արարից ըզ-
քեզ ողորմելի մուրացիկ։ Աերոյսապետ աղերսարկութն ըս-
կանս վերստին աղերսել և աղաչել զխանն ասելով, զոր ինչ
պատիժ արժանի համարիցիս տալ պարոն Սիմէօնին, մեք
յօժարակամ պատրաստեմք կրել զայն փոխանակ նորին ։
և թէպէտ սրբազան առաջնորդն և Գրիգոր վարդապետն
ստեպ ստեպ կրկնէին զաղաչանս բարեխօսութե՝ իւրեանց
և յուսային զիջուցանել զբարկութիւն բռնացեալ խանին,
սակոյն ամենայն ջանք և աղաչանք նոցա եղէն անպտուղ և
անզօր. քանզի ո՛չ յողորմ շարժեցաւ անողորմն, և ո՛չ մեղ-
մացաւ քարացեալ սիրտ նորին ։ Ելեալ անտի բռնաւորին
բարկութեամբ՝ ասաց զայրացեալ դիմօք յառաջնորդն, խա-
րիժայ՝ ելլ ոչ ևս այսութեամբ յաւելից գալ ՚ի վանքոյ.
ընկալ զիմն հրաժարական ողջին. և խօրայ հօգիւ ասե-
լով՝ աշտանակեաց յերիվար իւր և մեկնեալ չոգաւ անտի ։

Եկեղեցականքն 'ի պատիւ խանին չոգան ու-
ղեցկութեամբ ընդ նմա մինչև 'ի փողոցն Ղարբեանց, մինչ-
դեռ տարաբաղդ պարոն Սիմէօն կալեալ 'ի գազանաբա-
րոյ սպասաւորաց խանին' կապեալ կայր առ դրան վանաց։
Սրբազան առաջնորդն արտասուելով աղաղակէր զինի
բռնաւոր խանին, աղաչէր Թախանձէր հայցէր աղերսէր նե-
րեւ խնայել Պարոն Սիմէօնին. բայց անգութ խանն խցեալ
զլսելիս իւր ընդդէմ' արտասուախառն հայցրւածոց առաջ-
նորդին' ոչ յորորմ' շարժեցաւ ունկնդիր լինել նմին, այլ
դարձուցեալ զերեսս իւր առնա' երդմնեցոյց զնա ոչ խօ-
սիւ զբառ մի աւելի 'ի կողմանէ նորին. և հրամայեացնմա
բարկութեամբ դռնաւ անդրէն 'ի վանս իւր։ Տեսեալ ա-
ռաջնորդին զաղաղակ և զարտասու իւր անարդին եղեալ
արտասուաթոր աչօք և յուսահատութբ դարձաւ 'ի վանս
իւր վերստին։ Ո՛վ աղիողորմ տեսարանիս. ո՛վ արտասուե-
լի մտածողութեանս. յորժամ առաջնորդն ետես զպարոն
Սիմէօնն մերկայուցեալ 'ի հանդերձից իւրոց, և զօրէն
անմեղանչ անմեղունջ ոչխարի կապեալ պրկեալ 'ի ծառ մի

մերձ ՚ի դուռն վանայի իսկ և իսկ ուշագնաց եղեալ թալ
կացաւ. և զկնի քանի ըոպէից եկեալ յուշ իւր վերստին՝
սկսաւ աղաջել զարիւնը ուշտ սպասաւորսն առ ՚ի արձակել
զնա ՚ի կապանայի խոստանալով տալ նոցա զբազում ինչ իւր
ըն փրկանս անձին նորա. սակայն անլուր դահլիճքն անլուր
բռնաւորին ոչ զիջան ՚ի խնդիր նորին. այլ աներկիւղ ան-
ողորմ բռնութեամբ հերքեալ անտի զառաջնորդն՝ հրա-
ցանս արձակելով զկնի նորա՝ խստութեամբ մղեցին զնա ՚ի
վանս և ստիպեցին զնա փակել զդուռն նորին։ Վանականքն
արգելեալ յայնմ ողբալի ժամու ՚ի մէջ վանայ՝ ահիւ և
տրտմութեամբ սպասէին զել իրացն նկատել։ Լուր իմն
հնչեցաւ թէ պարոն Ոսկանն և պարոն Զաքարիայն կա-
լեալ էին յանիրաւ սպասաւորաց խանին. տագնապեալ եկե-
ղեցականքն ոչ գիտէին թէ զինչ արասցեն. քանզի եթէ արա-
տաքս ելանէին, սպասաւորքն հրացանս արձակէին ՚ի վե-
րայ նոցա ըստ պատուիրանի շաջի շաջմ՝ խանին, որ հը-
րամայեալ էր չթողուլ զոք դիմել առ ինքն սակս բարեխո-
սութեան. և ինքն ՚ի թաղի գինեբերուաց նստեալ՝ ըմպէր
զգինի և ուրախ լինէր. մինչդեռ արտասուելի պարոն Սի-
մէօնն տանջեալ կապանօք և հարուածովք՝ զվտակս արտաս-
ուաց և արեան հոսեցուցանէր. և աղիողորմ ձայն աղա-
ղակի նորա պատառեալ զօդն՝ խռովէր զընթիւն գի-
շերոյ սաստիկ ցաւօք հոգւոյ, և ողբալի եկեղեցականքն
զհառաջանս ցաւոց իւրեանց ընդ օդն խառնէին, և հեղ-
մամբ արտասուաց զհոգս երկրի թանային՝ զգիշերն ողջոյն
ի հոգս և ՚ի վիշտս մտաց անուշանելով։

Յառաւօտեան ուրի՛ն ժամուն լուր հռչա-
կեցաւ Թէ յետ բռնութեամբ մղելոյ զեկեղեցականն
ի վանա, անագորոյն դահիճքն արձակեալ զաշարոն Սիմե-
օնն ի կապանաց ծառոյն՝ նախ հրացան էին արձակեալ ի
վերայնորա. ապա խոցոտեալ էին զնա սրով և ի վախճա-
նի հատեալ զգլուխնորին՝ արկեալ էին զնա ի գուբ ։ Ի
լոյ աստի Զուղայ ողջոյն սասանեալ երերեալ գղղղեցաւ
անդ էր տեսանել երկիւղ և սոսկացումն, սրտմոռութիւն
և վրէժխնդրուի. անդ էր լսել լալիւն և գոչիւն, զաղա-

դակ և զհեծուսն ժողովուրդոց, որք առ հասարակ ելեալ
 'ի տանէ՝ միահաղոյն համագունդ գիմեցին 'ի վնաս. և գնա-
 ցեալ յաւերակս արուարձանաց՝ սկսան որոնել զմարմին խող-
 խողելոյն. բայց զկնի երկար որոնմանց ոչ կարացեալ գտա-
 նել զայն՝ ցրուեցան 'ի բայ գնացին անտի:

Զկնի աւարտման անային պաշտաման՝ Թա-
 ւիդարն և Իսախանբէ գն հանդերձքսան ձիաւորօք ըն հրա-
 մանի ոստիկանին եկին 'ի Զուղայ. և առեալ զսրբազան
 առաջնորդն և զպարոն Ոսկանն՝ տարան զնոսա 'ի քաղաքն:
 Ոստիկանն նախ 'ի պարոն Ոսկանէն կամեցաւ իմանալ
 զանցս նախնեաց գիշերոյն. բայց նա 'ի պատճառս եր-
 կիւղի ասաց չգիտեմ ինչ: Ոստիկանն սպառնացեալ նմա՝
 ասաց, թէ վարդ կնոջ քոյ և զժորիդ տուեալ ես փրկանս
 անձին քում, և այժմ ասե՛ս չգիտեմ ինչ: Յետ դոյզն
 ինչ կշտամբանայ՝ առանձնացեալ նորա ընդ սրբազանին
 իբրեւ ժամն երկուս՝ խօսեցաւ ընդ նմա 'ի վերայ այսր ան-
 ցից. և 'ի վախճանի յանձնեաց զնա և զպարոն Ոսկանն
 Իսախանբէ գին, և պատուիրեաց առ 'ի վաքիւ ընդ նոսա
 պատուով և մարդասիրութեամբ:

Յերեկոյեան ութերորդ ժամուն՝ մինչդեռ
 արհաւիրք սոսկալի տեսարանին նախնեաց գիշերոյն տա-
 կաւին շերմ էին 'ի յիշողութե վարանեալ Հայկազանցն
 Զուղայու՝ լու եղև վերստին թէ Հաջի Հաջմ խանն գայ
 կրկին 'ի Զուղայ. և մինչդեռ ժողովուրդքն էին 'ի հոգս
 և 'ի վարանս՝ լսելի եղեն ձայնք հրացանից. լուաք զի չո-
 գաւ բռնաւորն 'ի տուն գինեմաճառին. և անտի առա-
 քեաց զոմանս առ 'ի կոչել զմիաբանս վանաց: Սրբաւորոն
 Գրիգոր վարդապետն և պարոն Փանոսն պարտաւորութբ
 գնացին. և խանն ստիպեաց զնոսա նստիլ մերձ ինքեան. և
 թէպէտ յոյժ երկնչէին նոքա 'ի նմանէ, սակայն Հալու-
 նազարալին քաջալերէր և սրտապնդէր զնս բանիւք: Յայսմ
 վայրի Հաջին եհարց ցնոսա, ո՛ւր են առաջնորդն և պրն
 Ոսկանն. առ որ պատասխանեաց Գրիգոր վարդապետն, թէ
 ոստիկանն առաքեալ վանն նոցա զքսան ձիաւորս՝ տարաւ
 զնոսա 'ի քաղաքն: 'Ի լսել խանին զայս բան՝ հրամայեաց

արանց իւրոց գնալ և հիմնայտակ առնել զտուն պարոն
 Ոսկանին, և պահանջել զյիսուն թումանս 'ի կնոջ նո-
 րին: Հալունազարալին և Կրիգոր վարդապետն բազում
 աղաչանօք իջուցին զբարկութիւն նորին. և նա առաքեաց զոմն
 առ 'ի յետ կոչել զպապաւորսն: Բազում բանս նախա-
 տանայ խօսէր ընդգէմ ոստիկանին. և 'ի վախճանի հրա-
 մայեաց ծառայից իւրոց երթալ և քակել զտունս Լանդի-
 ալոց, որոց պատուիրեալ էր գնալ և կործանել զոյջոյն
 Զուղայ, և նոքա չէին կատարեալ զպատուիրան նորա. իսկ
 սպասաւորացն գնացել քակեցին զտունն Նիկողոսեանց, որ է
 յայնկոյս եկեղեցւոյն: 'Ի տաճներորդ ժամու գիշերոյ ելել
 արբջիւ խանին 'ի տանէ գինեբեռնաց՝ գնաց 'ի քաղաքն. և
 անցանելով առ դրամբ Աբգօլլայիսան ոստիկանին՝ հրամայ-
 եաց ծառայից իւրոց սպանանել զքանի մի ուղտս, և յաիշ-
 տակել զվեց գրաստս բրնձից, որք անցանէին առ փողոցաւն.
 և զկրպակ մի կողոպտեալ՝ չոգաւ անտի 'ի տուն իւր: Թե-
 պէտ և անդանօր բազում աղաղակք եղեն, սակայն 'ի
 տանէ ոստիկանին ոչ ոք իշխեցաւ գալ արտաքս և ար-
 գելուլ զյանդգնական բռնաւորութիւն խանին:

Ոստիկանն երկիցս անգամ քաջալերեալ է
 զսրբազան առաջնորդն չերկնչիլ, և խոստացեալ է բարե-
 կարգութիւն առնել. զքանի մի անձինս՝ զորոց գոյ կաս-
 կած դաւադրութեան՝ կալեալ արգելեալ է 'ի բանտի. և
 բանիւք սպառնալեաց կշտամբելէ վհօրեղբայր Հաջի Հա-
 չըմխանին: Բռնաւոր հաջին տակաւին ոչ է գնացեալ առ-
 նա. ասի թէ թղթով խօսին նոքա ընդ միմեանս:

Արդ եթէ ոք հարցանել կամիցի թէ զի՛նչ
 է այժմեան վիճակ բնակչացն Զուղայու, Թարց ձեռն կարա-
 գրութե լակոնաբար ասացից, եմք մեք աստ մեռեալ անթաղ:

Յերկոտասաներորդ ումամայս հանին զմար-
 մին պարոն Սիմեօնին 'ի գրէն Չարազարեանց: Իսախան-
 բէ գն եկեալ՝ առաջի բազմութեան քննեաց զվերս նորին.
 և հրամայեաց Թաղեւզայն յեկեղեցւոյն Մէյդանի. 'ի տան
 և չորսերորդին զգլուխ նորին ևս գտեալ՝ ամփոփեցին զայն
 առ մարմնովն:

(Գ) Պրն Սիմէօն էր որդի պրն Հայրապետի՝ նախկին քա-
լանթարին Չուղայու. սա 'ի բազում ամաց հետէ ծառայէր
Աբղօլայ խանին. քանի ամօք յառաջ Աբղօլայ խանն բըռ-
նութի կողոպտեայ զինչս սորին. գանիւ ստացաւ զոր ինչ
պահանջէր. որոյ աղագաւ պարոն Սիմէօն անկաւ 'ի մէջ
պարտուց: Յետ անկաւ միջոցի դարձեալ պատուեաց զնա
հրապարակաւ և կացոյց զնա գլուխ 'ի վր գիւղորեից իւրոց
որ 'ի Փէրիայ. և գամ առ գամ զանազան պատուոյ ան-
ուամբ յարգեաց զնա 'ի սակա հաւատարիմ ծառայութե նո-
րին. վերջին տիտղոսն էր շէէր Փէրիա. և սա ունէր
ընդ իւր զերեսուն գիւղս բնակեալս 'ի հայոց և 'ի պարսից:

Սա էր այր գործունեայ. թէ պէտ անտեղեակ
էր դպրութեան, սակայն զարդարեալէր բնական ճարտար-
ութեամբ՝ տեղեակ գոլով օրինայն պարսից և վստահ յատե-
նախօսութե. որոյ աղագաւ բազում նեղեալք դիմէին առ
նա՝ ոչ միայն 'ի հայոց, որոց վստահարանն էր հասարակո-
րէն, այլ և 'ի պարսից ևս. որոց ըստ կարողութեան իւրոց
'ի թիկունս հասանէր թարց անկախութեան իրեք, որ յոյժ
դժուարագիւտ է այժմ 'ի Պարսիա:

Հպատակք սորին էին յոյժ գոհ զոմանէ մա-
նաւանդ Հայք. զորս գլխովին միւրկեալ էր 'ի բռնաւորութե
պարսից. մեծամեծ իշխանք գիւղից ակն ածէին 'ի սմանէ. և
ոչ չարչարէին զհայս, զի մի գուցէ վրէժխնդիր լիցի:
(Ե) Հաջի հաջմ խանն է որդի տղայ Ռաջաբալի Լոմբուլոյ,
և օրինօք եղբայր Աբղօլայ խանին. է աղագաւ լու և գլուխ
Շիրուսի կոչեցեալ ազգին լուաց, յիշեալ ցերն 'ի նախ-
նի ժամանակս չէին երեւելի. բայց այժմ գլխաւոր նոցին ըն-
տանացեալ Աբղօլայ խանին՝ կարի զօրացեալ են մանա-
ւանդ Հաջի հաջմ խանն: Յանդգնութիւն սորին այնքան է,
մինչ երբեմն յարձակի 'ի վերայ Սպահան քաղաքին. կողոպ-
տէ զկրպակս, այրէ, գանէ, խոցէ և սպանանէ զբազումս,
և քիչ անդատապարտ: Այժմեան կարողութի սորին է կարի
մեծ, և եթէ դէ 'ի սինլիքորայ Լոմբուլայ գանեսցէ կամ

խոցեսցէ զմի յերեւելի բնակչաց քաղաքին առաջի հազար-
աւոր արանց, յերկիւղէ Հաջի հաջմ խանին ոչ ոք կանու լը-
ձեռն հարկանողին, զի մի գուցէ կեանք իւր վտանգեսցի:
վստարիկ Լոմբուլայիք վստահացեալք հանապաղ կերեքեն
զբաղաբայիս և զըջակայ բնակիչս նորին:

(Զ) Պարոն Ոսկան Աճատուն է հօրեղբայր Պարոն Յով-
հանէս Ավդալին տեղւոյս, և օրինօք եղբայր պրն Սիմէօն
Հայրապետին. սա է ծառայ Շահին և 'ի նմանէ կարգեալ
է լինել շէէր Չուղայու ընդ իշխանութեամբ Աբղօլայ
խանին, որ մականուամբ կոչի Խմինդօվլէ:

(Է) Պարոն Չաբաբիայն է անդրանիկ որդի Պրն Սիմէօնին:

Չաբաբիայ պատուհաս Հաջի Հաջմ խանին:

'ի Բուշէ, 'ի 15 Մայիս, 1825: Մեծաւ ուրախութե
և բաւարարութե ծանուցանեմ քեզ զլուր գալստեան արքայ-
ին Պարսից 'ի Սպահան: Աւհուրութիւն նորա եմուտ 'ի քա-
ղաքն մեծաւ փառօք և մեծաշուք հանդիսիւ յաւուր ա-
ւագ հինգ շաբաթուն, և եկն յայցելութիւն Չուղայու յա-
ւուր կիւրակէին զատկի: 'ի մտանել նորա 'ի վանս սրբոյ
Ամենափրկչին, սկսաւ հարցանել 'ի գերապաժառ առաջ-
նորդէն մերոյ և 'ի պատուելի պարոնայ ազգին մերոյ,
սակա կացութեան և կենցաղավարութեան իւրեանց չէ պաշտ-
պանութեամբ տէրութեան իւրոյ: Աւհուրութիւն նորա ա-
մաց թէ լուեալ եմ զի Հաջի Հաջմ խանն պատճառեալ
է ձեզ զբազում տառապանս և զհիւստիս, և խողխողեալ է
զպատուելի այր մի յազգէն ձերմէ: 'ի լսել մերազնեայց
զայս բան 'ի բերանոյ Շահին՝ ամենեքեան լուեալայն անկան
յերկիր գետնամածեալ 'ի վերայ երեսաց իւրեանց: Շահն
իսկ և իսկ հրամանս արձակեաց առ 'ի ըմբռնել վաղլա-
ղակի զչարագործն զայն՝ Հաջի Հաջմ խան. որ ածառ ա-
ռաջի թագաւորին 'ի սուղ ժամանակի, կապեալ կաշկան-
դեալ յանուրս ծանուս: Թագաւորն յառաջագոյն քննեալ
և ստուգիւ հասու եղեալ անցից խողխողման տարաբաղդ-

պրն Սիմէօնին, և մեղադարտ գտեալ զՀաջի Հաշիմ խանն
 չարաչար և անլուր յանցանօք, հրամայեաց մատուցանել զնա
 ՚ի հարուածս տանջանաց, և չարչարել զնա դժնդակագոյն
 և ամենախիստ տանջանօք: Այսորիկ աղագաւ Հաջի Հա-
 շիմ խանն կրեաց զդաւանագոյն պատուհասս յօրինաց: Ըստ
 արքայական հրամանին դահիւքն ստիրեցին զօրուսս նր ա-
 ունյ ջրոյ և բուծ անելեալ. և ծակեցին զքիթն և զսեւա-
 պարան մի անցուցին ի նոյն. նստուցին զնա ՚ի վր իշոյ խո-
 տորնակի, ունելով նր ՚ի ձեռս իւր զձեռ իշոյն, և տարել
 շրջեցուցին զնա ի հրապարակս քաղաքին ողջոյն ի ծաղր և ՚ի
 կատակս հայեցողաց, ՚ի նախատինս և յարհամարհանս ընտա-
 նեաց չարագործին, և յոհ և յերկիւղամ չարագործաց: Մա-
 տուցին նմա զչարաչար հարուածս գանդի տխաղանի ՚ի մեծի
 հրապարակին կոչեցելոյ Ղայսէրի: Աջք նր բրեցան և ա-
 կանջք նր հատեալ ընդեցան առաջի շան: Մարմինն նր խա-
 րեցաւ կարմրախոյլ շեմայեալ երկաթով, և նա ստիպաւ և
 բռնադատութեամբ գանդի պարտաւորեցաւ ուտել զկղկը-
 ղանս իւր և ըմպել զմեղ իւր փոխանակ ջրոյ: Տուժեցաւ
 նա զտուգանս հարիւր բիւրոյ ուռիւղոյ, և զերեք հարիւր
 անդեայս: Իսկ այժմ բանտարկեալ են զնա յարգելանս բան-
 տի մահապարտաց, և զառաջին շաբաթն զինի տօնախմբուե-
 ռամաղանին հաստատեալ են վասն սպանման նորա: Հայր,
 հօրեղբայր և համայն ազգականք չարագործին ևս արգե-
 լեալ մնան ՚ի կալանս բանտից, հանդերձ ամենայն երեւե-
 լի և մեծամեծ արամբք լօռաց: Չկարեմք գիտել թէ զինչ
 լինիցի կատարած այսոցիկ բանտարկելոյ, սակայն հասարա-
 կաց կարծիքն այս է, զի ոչ ոք ՚ի նոյանէ գերծցի ՚ի մահ-
 ունէ, եթէ մանակից և կցորդ երեւեցի յանիրաւ գործս
 չարագործին: Առաջո՞ւնք Հաջի Հաշիմ խանին յաջ շտա-
 կեցան յարքունուստ. յորոյ միջի երեւցան պէսպէս ինչք
 և ազրամբ այլոյ անձանց, զորս անագորոյն Հաշիմ կողպե-
 տեալ էր կեղեքելով: Ասան այսորիկ տէրութիւնն յետս
 դարձոյ իւրաքանչիւր տեալցն զամենայն ինչս և զստաց-
 ուածս իւրեանց: Լոմբուցի լօռքն լո՞ւեալ զլուր ըմբռման
 և չարաչար տանջանայ իշխանին և առաջնորդին իւրեանց:

Հաջի Հաշիմ խանին, ամենեքեանն թողեալ զբնակութիւն
 իւրեանց՝ խուճապ համբ և տագնապ աւ փախուցեալ անկան
 յանյայտ տեղիս և ՚ի ծործորս լիւանց, սակայն տէրութիւն
 արձակեալ զինի նոցա զգուցի մի հեծելազօրաց, հրամայ-
 եաց կանուլ զամենայն զփախուսեալսն, և անել ՚ի քաղաքն
 աւ ՚ի կրել զարժանահաս պատիժ պատուհասի: Ոստիկանն
 Սպահանայ՝ Աբդոլայ խան՝ մահանուանեալն ըմբնադովէ՝
 անկաւ յիշխանութենէ իւրմէ սակս անսիւթ և անխոհեմ
 կառավարութեան երկրին. և իւսուֆ խան վրացին կար-
 դեցաւ ՚ի տեղի նորա հրամանաւ թագաւորին: Փիշնա-
 մազն Սպահանայ բարեխօսութեամբ միջնորդեալ է ընդ
 Քաթալիշահին առ ՚ի ներել զյանցանս Հաջի Հաշիմ
 խանին, և ինայելով ՚ի կեանս նորա՝ փրկել զնա ՚ի դառն
 պատուհասէ մահուան. սակայն թագաւորն հաստատու-
 թեամբ եղեալ է ՚ի մտի իւրում առ ՚ի սատակել և խող-
 խողել զնա զինի տօնախմբութեան ռամաղանին: Գործք
 ապիրատութեանց և անիրաւութեանց Հաջի Հաշիմ խա-
 նին հասեալ էին ՚ի վերջին ծայր չափազանցութեան. և
 ընդ լծով գազանաբարոյ բռնաւորութեան նորա տանջեալ
 խորդային ոչ միայն համօրէն տաքբարդ Հայկազունքն Չու-
 ղալուր այլ և ողջոյն Պարսիացիքն Սպահանայ. իսկ այժմ
 թիւ մեղաց նր լցաւ ինչոյանայ Եգիպտացոյն Փարաւօնի.
 և նա արժանապէս և իրաւամբ ընկղմեալ ջրահեղձոյ լի-
 նի ՚ի ծովս չարագործութեանց իւրոց, թոյլտուութեամբ
 երկնաւոր թագաւորին և ընդմիջական պատուհասիք երկ-
 րաւորին: Քանզի նա էր իբրեւ ժանտախտ բնակչաց երկրին,
 և մանաւանդ իբրեւ անեծք սրածութեան Հայոց ազգին:
 Արիւն ողբայի պրն Սիմէօնին բարձրագոյն աղաղակէր յեր-
 կինս վասն վրէժխնդրութեան. և ձայն արեան նորա եհաս
 յականջս երկնաւորին: Աւար տարաբարդ առնս այսմիկ
 զոհ մատուցաւ նա քրիստոնէական կրօնին, և բարեբա-
 տութեան իւրոյ ազգին: Արժան է համարիլ զնա իբրեւ մար-
 տիրոս. և յիրաւի իսկ քանզի տարապարտ խողխողեցաւ նա
 վասն պաշտպանելոյ զսրբարան առնամաքուր կրօնին մե-
 րոյ ՚ի պղծութենէ այլադէնից:

Արդարեւորով Քաթալիշահն հրատարակեւ
է մոռնեալաւ ՚ի մէջ բաղաքին, զի եթէ ոք այսուհետեւ
համարձակիցի ներել և վշտագնել զհայտաւս իւր, կամ
չարչարել զՀայկազունսն, եմթակայ լիցի այնպիսի պատ-
ժոյց՝ զոր կրեայ ամենաչարս շաջի շաշըմ խան: Արդարեւ
այս ամենայն ցուցանէ յայտնապէս զհաստատուն դիտաւոր-
ութիւն Ըահին, առ ՚ի պահպանել և յապահովի կա-
ցուցանել զխաղաղութիւն և զյանդորրութիւն ժողովրդոց
իւրոց ողջոյն:

Ապաքէն՝ այս տղետալի պատմութիւնսն սպանման
միոյ ՚ի հայրենասէր և յերեւելի Հայկազանցն Ջուղայու, ոչ
միայն ընթերցցի յամ անդամոց ազգին Հայոց և եկեղեց-
ւոյն հայաստանեայց անկեղծ տրտմութեամբ և ցաւակցութեւ,
այլ և իբրեւ դառն յիշատակ ընդհանրական գերութե մեր-
ոյ իջցէ առ ապագայ սերունդս Հայկայ. որք շարժեալ
ի սկզբանց սիրոյ և միաբանութեան, և վաւեալ ՚ի յա-
տակա սրտից իւրեանց զձահ հայրենասիրութեան և արի-
ութեան նախահարց մերոց ընթերցցին զայս իրաւացի սրբո-
մտութեամբ, և յաւուր միում դիմագրաւ հանգիստային առ
ի հեղուլ զսարսափ վրէժխնդրութեան ՚ի վերայ բռնա-
ւոր գերողաց մերոց. և ոչ այսչափ միայն՝ այլ և ապագայ
պատմաբանք ՚ի գրելն իւրեանց զչարունակութեւ պատմութե-
ւերեմն ապառ բայց այժմ գերեալ երկրին մերոյ, դասեա-
ցեն զտօնելի Հայկազունս զայս՝ որ եղև պատարագ կատա-
ղութեան մոլեգնեալ դիւայ, ՚ի շարս ասոյցիկ հայրենասէր
արանց, որք կամովին զոհեալ են զանձինս իւրեանց առ ՚ի
փրկել զսուրբ եկեղեցին մեր ՚ի պղծութենէ այլակրօնից,
և պահել զազգն մեր ՚ի յանդորրութեան:

(Աւարդ Գրաւորութեան Պոյո-որիկն)

Հետադայ երկոքին ոտանաւորքն յԱնդղիական բնա-
գրէ յեղեալ ՚ի Հայ բարբառ ՚ի խոչկայ 3. Սար-
գսեանց միոյ յաշակերտացն Պարոն Յարութիւնի Գա-
լուցեան ՚ի Մարդասիրական Ճամբանի:

Բոն հոգ Բարձր և Բարձր Արքայիկն Ի-Ե Երկրորդ

I

Ողջոյն դառնութեան՝ քեզ մանուկ անսիրտ,
ողջոյն դառնութեան՝ քեզ երկիր ցաւոյ,
աւաղ, տատակքն՝ որ յանտառս աճեն,
զուղի քոյ տրտում՝ և կարճ արասցեն.
մինչ մետէ որայք՝ փայլին յուղի քոյ,
հեշտութեամբ ձգեն՝ զխոնջեալ զոտս քոյ:

2

Ողջունեմ սգով՝ ներկայութիւն քոյ,
ոչ յոյս, ոչ հրճունք՝ վառեն սիրտն իմոյ.
որ ած զքեզ յաշխարհ՝ այսպէս դառնագին,
տեսցէ ՚ի մաշկս զքեզ մթագին.
տեսցէ անիծել՝ ժամ քոյ ծնողեան,
և աշխարհ աստ՝ զկեանս ներութեան:

3

Կարճատե եմ յոյժ՝ ամբ քոյ հօր կենաց,
սակայն ոչ ազատ՝ ՚ի յաղտոյ մեղաց.
ստուերք հասակիս՝ որ յիս սուգ սիրեաց,
զանազան վշտօք՝ զամբս իմ ծածկեաց.
ոչ իշխեմ, քաղցրիկ՝ յուսալ վան քո,
տեսանել վիճակ՝ ազատ ՚ի սգոյ:

4

Այո՛ ՚ի պայծառ՝ աւուրս քոյ կենաց,
հեղաւ անարատ՝ ճաճանչ ՚ի բարձանց.
քաղցր ամբօնութիւն՝ և բերկրանք խաղան,
շուրջ զտամբ մերով՝ սիրով մաքրական.
բայց ոհ, իհ վիթրով՝ այս տեսիլ ծածկի,
այս պայծառ բայց սուղ՝ ճաճանչ խաւարի:

Եւ տինա ժպտումն մաքուր մանկութեան,
 Թօշի գեղափայլ իբրեւ ծիածան.
 մեծ ակունք ցաւոյ՝ կախեալ կան զաջայ,
 իբրեւ շիթ ցօղոյ՝ ի վարդ նորաբայ.
 ցօղքն ցամաքին՝ այլ զվարդ պահեն,
 բայց ցօղք դառնութեան սաստիկ ցաւս աւթեն:

Սիրելի բազմաց՝ բայց և սգաւոր,
 քաղցր կոկոն կենայ՝ չքաղ անցաւոր.
 Թէ և ի ժպտումն սիրոյ ամբարձար,
 բաղխի ցաւած սիրտ՝ իմ ասեղաբար.
 զի դառն արեւոյ՝ արկածք վառական,
 կորուստն գբոյ՝ պեղատուրթեան:

Բոլորի ի գլուխ՝ քոյ բակ ցնծութեան,
 չիք ցաւք ինչ ի քեզ՝ չիք սուգ տրտմութեան.
 ոչ խորհուրդք ասից՝ ոչ խոկմունք վշտաց,
 արթեն զցնորս՝ քոյ նսեմ մտաց.
 ի գալ մեր ի յայս՝ յաշխարհ ստորին,
 սակաւ երազեմք՝ վիշտս ապագային:

Մերթ ի ճաճանչեղ՝ լոյս առաւօտուն,
 բերկրանք փայլեցին և անմեղութիւն.
 բայց երբ այտքիկ՝ փութով չքացին,
 և թողցեն զքեզ՝ յաշխարհ ցաւագին,
 ի՛նչ փոփոխեցին՝ խոկմունք քոյ սրտին,
 ի՛նչ նսեմ այն աչք՝ որ այժմ բերկրագին:

Ունիս, մանուկ իմ՝ ցաւաբեկ վաճան,
 իցե՛ Թէ զնոյն՝ կալիս յաւիտեան.
 բայց ունայն տենչանք՝ զի երբ ցնծութիւն
 կարայ նուաճել՝ հոգոյ սաստկութիւն.
 և սէրն ամենայն՝ զոր ծնողք ունին,
 է մեղմել զցաւս՝ և զվիշտս արտին:

Բայց Թէ աստղն քոյ՝ լուսաւոր լիցի,
 քան զոր ետես հայր՝ քոյ իւր մանուկ տիւնացի.
 սիրտն իմ ցանկայ՝ և այն է յոյս իմ,
 քաղցր և մաքուր սէր՝ փայլեցի կրկին.
 նման խռովեալ՝ արեւոյ հանգիցի,
 երբ մեղմ սիգն հանգի՝ ի նորին արտին:

Բան հօր ուրուքն առ որդին իւր մեղեալ օղբոյ.

Ո՛հ արդ մահացար՝ քաղցրիկ մանուկ իմ,
 մահն այսպէս փութով՝ կերտեաց քեզ չիրկնաւ.
 ուր սէր և գորով՝ աշխարհն կոծին,
 պաշտօնք կատարին՝ և հսկմունք լինին:

Աւարդ այսպիսի՝ քաղցրիկ կերպարան,
 յոր ոչ մերձեցաւ՝ մորիկ տրտմութեան.
 խլեցին յանգութ՝ ժամն ձեռաց մահաւանդիս.
 և արկցին ի ցուրտ՝ վիճակ ազազման:

Այլ ոչ ևս, մանուկ՝ ժպտանք քոյ քաղցրիկ,
 խաղք քոյ բերկրագին՝ և ձայն քոյ մեղմիկ.
 ի սիրտ քոյոյ մօր՝ բալասան հեղցեն,
 կամ զցաւած սիրտ՝ հօր քոյ դիւրեացեն:

Ո՛հ երբ իմ անցեալ՝ կանխագետ նուազ,
 պատմեաց զսրտի՝ քոյ ցաւ և վտանգ.
 փոքր զգացի Թէ՛ արթօսը հայրական,
 հեղցի ի դազաղ՝ քոյոյ մանկութեան:

Բայց ի վիճակ քոյ՝ դու անցաւ եղբորս միջն մարտն սրտ.
 նման ինձ դու զայս՝ զաշխարհ չատեցեր.
 և ի՛նչ ողբացի վախ՝ երկնական,
 որ թաղեաց զքեզ՝ յայս կանուխ տապան:

Սուրբ և բարեգութ նորին պատուիրանս
կոչեաց վերստին՝ զքեզ յերկնից կայան.
մինչև երեկեալ մերիկ տարագին,
կործանել զքեզ՝ յաւօք սաստկագին:

Ո՛հ, սիրտն իմ թէ և պատուեալ զրկեալ,
եզիտ զքաղցրիկ՝ յոյս իւր չբացեալ.
քաղցր է մտածել զի սակաւ կեանք քոյ,
անխայթ մնաց միշտ՝ ի պաւոյ սգոյ:

Թէ և տառապանք՝ և վիշտ սաստկագին,
ծածկեն մթազնեն՝ զիմ մերձեալ ուղին.
քաղցր է վշտայեալ սրտի իմ գիտել,
թէ չես վիճակեալ զաւս Տօր քոյ կրել:

Հանգիստ քոյ ոչինչ տագնապ խռովեացէ,
և թէ վասն քաղցր մօր քոյոյ չիցէ,
ո՛հ, զիւրդ սիրտս այս՝ յաւած յանկասչի,
քաղցրիկ իմ, ունիլ նման քոյդ տուն մի:

ՏՈՂԻ

Խորհեալ առ գերեզմանաւ ծաղկափթիթ մանկանն՝
Յարութիւնի. Ա. Աղաբեգեան և գրեալ ի 25,
Նոյեմբերի, 1825:

Ի Խաչի. Յ. Սարգսեան:

Յայս տապան մթին, յայս խոր անկողին,
դնի թարշմեալ մանուկ յանկալին.
անոյժ անկենդան անջիղ անհոգին,
ամբարձեալ ի վեր անմահ իւր հոգին:

Այն ինչ կիսաբայ՝ զերթ կոկոն վարդին,
յոր շիթ շիթ հոսին ցօղք առաւօտին.
յաջա իւր ծնողաց թուէր քաղցրագին,
և զապագայից մեծ յոյս տայր նոյին:

Բոպէն մահակիր, բոպէն ցաւագին,
սկսաւ խաղալ՝ զգլխով նորին.
քարշեալ հիւթ նորա, քարշեալ հոտ նորին,
եթող ազգիւ զնա յիւր բնին:

Ունայն ի հիւթոյ, ունայն ի հոտոյ,
ունայն ի գունոյ, ունայն ի տեսոյ.
այն առոյգ մանկիկ խակահաս տիւոյ,
տարածամ գասման մահու եղև զոհ:

Իիւծեալ կերպարան և շիւծեալ մարմին,
արդ ի հողեղէն ննջէ ի մահճին.
այս է պարգև քոյ՝ աշխարհ վշտագին,
որ ի ունայնութեան պարգևաց քոյին:

Թոյն ի մի բաժակ, մեղր ի մի բաժակ,
առնես յանդիման մեզ ո՛վ ժամանակ.
մինչև ե մեղու քիմք մեր քաղցրացեալ,
թունով քով առնես զմեզ դառնացեալ:

Իսկ անմեղ մանուկս, թէ և մահացեալ,
այլ անմեղութ իւր անմահացեալ.
թոյլ տուք այդ մանկան զի գայցէ առիս,
զնայ նա յերկինս ըստ Տեառն բանիս:

Իիւծէր դեմք հօր քոյ, մանուկ սիրական,
մինչ տայր քեզ զողջոյն հրաժարական.
եւ մայր քոյ կարօտ յաճախ համբուրիւք,
լուանայր պղազաղ քոյ դառն տրտասուօք:

Նոյին արտասուք և համբոյրք տրամեալ,
են նշան սիրոյ ծնողաց կաթոգնեալ.
յորոյ միտս քոյին յիշատակ օրհնեալ,
միշտ թարմ եղիցի իւր և վարդ փթթեալ:

Ազնիւ Պարոն Զնթուլ Աւետեան,

Իմ յատուկ բարեպաշտ:

Բարեբաղտութիւն անձին Տամարիմ մատու-
ցանել ձեզ զերեք հատոր գրուածս 'ի յիշատակ բարեպա-
շտութեան ձեր հոգեւոր մօր իմում հանգուցեալ գերապատուելի Տիկին
Բէգում խ. Առաքելեանի, զոր ըստ ճշմարիտ երախտա-
գիտութեան յօրինեալ, աղաչեմ մարդասիրել ինձ և հրա-
մայել զի 'ի տիպ արձանացուցեն 'ի 1826 Տարւոյս օրա-
յուցի, 'ի Մարդասիրական Տպարանի ձերում:

Յանկամ ողջ լինիլ ձեզ,

կալով ջնամ,

Ազնուութեան ձերոյ.

1825 Դիցեմբեր 5,

'ի Մ. Զ.

Խոնարհ Ծառայ.

Մեսրոպ Գաւթեան:

Համառօտ պատմութիւն

Գերազոյ Տիկին Բէգում խաչիկ Առաքելեանի:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ:

'ի սկզբան առաջիկայ պատմութեանս, կա-
մովին զանց արարի զժամանակէ՝ զճննդենէ, և զանդենէ
գերապատուելուն մի՝ զի քաջայայտ է ամենեւոր, և
երկրորդ՝ զի ոչ ներէր համառօտութիւն բանիս, շատ համա-
րելով սկսանիլ:

այսպէս:

Բարձրանի յաւերժական յիշատակաց մեծուհի Տիկին Բե-
գում խ. Առաքելեան, որ իւրով Աճաւեր և մարդասէր
բնաւորութեամբ մայր հասարակաց վերաձայնեցաւ, 'ի զար-
գանալ հասակին, զարգացաւ նա և 'ի վարս բարւոք կեն-
ցաղաւարութեանց: և գոգցես վերին ազդեցութեամբն ա-

մուսնացաւ Է խաչիկ Առաքելեանի Զնթուլեանցնոր Զու-
ղայեցւոյ: Եւ այնպէս բարեպաշտ բարեպաշտի պատահել,
հետ զհետեւ առատացան՝ ճոխացան՝ ընչիւք և ստացուա-
ծովք, որդւովք և դստերօք: Եւ իբրեւ ծառ բազմաբե-
ղուն լցին գրեթէ զկալկաթա կիսով չափ ընտանի ազգա-
կութեամբ: Եղեն թշուառացելոյ ազգի մերում ամուր
ազաւտան, պանդխտայ՝ երես միսիթարութե . Աթուոյ
և վանօրէից՝ ողորմած պաշտպան. օտարաց կայան, բան-
տարկելոյ գերեհան: քաջազօր արքային Անգղիոյ սիրուն
բարեկամ. եկեղեցւոյ երախտաւոր՝ և թագաւորին Քի որ-
դի սիրական: Որք ձգեցին 'ի սուղ ժամանակի զձեռն խո-
հական վաճառաց իւրեանց 'ի հեռաւոր վայրս աշխարհ
հնդկաց և պարսից և արաբացւոյ, և 'ի ծովու շաւիղս՝
շահաբեր նաւարկութեամբ: Ապա յընդարձակիլ յաշորու-
թեանցն՝ կարճեցաւ բաղան, զի օրհասին մահու կանխաժա-
մանեղեալ յերեւելին խաչիկ Առաքելեան, եբարց զնա 'ի
կենաց. Թողեալ զբարեպաշտուհի Տիկին նորա 'ի ցաւս և
'ի հեծութիս: Այլ զի՛նչ զկնի այնր, յաշորդեայ ձախո-
ղակ ձեռն ժամանակին, ձախորդութիւն 'ի վերայ ձախոր-
դութեանց, վատնումն ընչից, բաժանումն որդւոյ 'ի Մօր-
էն և: Ահա՛ արեւոմութիւն անհնարին, ընդ որ և քա-
ջագէտ նաւուղիդն սոսկայ: բայց Տիկինն բարեպաշտուհի
դիւցադնական վեհանախութեամբ տարաւ ի օրինակին յոբայ
համբերատար երկայնմտութեամբ, ընդ որ և ժամանակն իսկ
զարմացաւ, տեսեալ զինքն յաղթահարեալ 'ի կնոջէ: Անց
առ ընդ աստիճան երկրորդ կուսութեան զկնի առն իւրոյ
երեսուն և վեցամեայ այրիութե, և պակասեալ 'ի ճննդոյ
մարմնոյ, ծնանէր այնուհետեւ որդիս ըստ իւրով մայ-
րենի գթով, և մեծամեծ բարերարութեամբ իւրով քօղ առ-
կանէր իւրոյին թշուառութեան: յոտին կանգնէր վերա-
տին զհամբաւ գերահամբաւ առն իւրոյ, ամօթ առնէր
զանստոյգ բաղտին դժբողութիւն: Եւ որ զարմանալին է, ա-
մենեքեան ցաւէին վաճառքն, և նա՛ միայն չցաւէր: Յիշե-
ին զփառս նորա զառաջինս և ափսոսային, և նա՛ արհա-
մարհօղ նմին երեւէր: չգու տրտունջ 'ի բերան նորա, այլ

յառհտ գոհութիւնս սակայն 'ի 1825, օգոստոսի 11-ին յերկու-
շաբաթի պահոյ անձամբ սահմանք գործեցաւ 'ի տան իւ-
րում, և թե նորա աջոյ առաւ յաւ սաստիկ, զերծեալ ան-
տի անկաւ յախտ շերմի, և զկնի այնր՝ յոտնուռոյց սաս-
տիկ, և զկնի այնր շերմատենդ և այնպէս ընդերկար տրո-
ւեալ ախտին զծերութիւն նորա՝ եթող զնա : Ապա հրա-
մանաւ բժշկին զնայ 'ի պարտեզ իւր օդափոխել, և անդ
զկնի եօթն առուր ընկալաւ զմոլորումն մտայ, մնացեալ
ամսօրեայ ժամանակ, կրկին անաւ 'ի կալիաթա, 'ի 4 նո-
յեմ : և տունայտեալ 'ի յաւազին հիւանդութեան իւրում
մինչև 'ի վերջ նախալիշեալ ամսոյն, վերջացաւ և ինքն 'ի
կենայ անցաւոր աշխարհիս, և ծնաւ 'ի նոր աշխարհ ան-
դրանկայ 'ի վերին արքայարանն այն հանգուցեալ 'ի փառս
Քսի : յաւուր չորեքշաբաթի յերրորդ ժամու մէջ գիշերոյ
'ի հասակի 72 ամայ : Ատակեալ զամենայն ինչս իւր որ-
դուոյ իւրոյ 'ի պարէն կենայ, և զկնի նոցա, որդւոյ նո-
ցին՝ թէ լինիցին, ապա թէ ոչ, իւրաքանչիւր թուանց իւ-
րոյ 'ի դատերայ կողմանէ : Բայց այս չէ ինչ քան զգաղա-
փար համբերատար և վեհանձնեայ վարուց իւրոյ զոր ե-
թող յաշխարհի օրինակ բարեայ զկնի մնացելոյս :

Իսկ տխուր տեսարան հանդիսի ուղարկա-
ւորութիւն նորա, մեծապէս փայլէր՝ գոյգ լը արտաքին շքոյ,
և 'ի ներքին մորմոքումն արտից ամ եկայ և բնակայ : Քան-
զի այն ինչդեպ լինէր ելանէ 'ի տանէ անտի իւրմէ 'ի սք
Նազարեթայ եկեղեցին կալիաթու : Հնչին ձայնից, և
մնչին հեծելոց, գոյժ ողբոց, և աղաղակ ձայնից, առհա-
սարակ զսիրտս ունկնդրայ 'ի լայ շարժեին : Եւ անդ 'ի
ըջաբերէն նորա զփողոցօք, յառաջնթաց լինէր դրօշակն
եկեղեցւոյ, և զկնի նորա եկեղեցականայ բազմութիւն
անձային պաշտամամբք : Ապա դադարն ամենազարդ, և շուր-
ջանակաւ նորա. բազմութիւն ընտանեայ և արեամաւուռայ
սեւազգեայ թխով վարակեալ, և զնոքօք ըջապատեալ
խումբ դիազարդայ, ունելով 'ի ձեռին փունջս սեորակս :
Ապա կառք երկու սեւաք լծեալ չորս սեւա երիվարօք,
և 'ի միջի նոցա յարգելի թուուրք իւր Տիկնայք պատուա-

կանք, որք 'ի մտանէն յեկեղեցին իւրաքանչիւր որ առեալ
սեւառեսիլ փունջս 'ի ձեռս իւրեանց 'ի նշան տխուր-
ութեան՝ մուծին 'ի ներս, և 'ի մէջ եկեղեցւոյ ընդ հիւ-
սիսակողմն առ գերեզմանի առն իւրոյ որ կայ 'ի հանդէպ
տաճարին՝ կառուցելոյ յանուն Պետրոսի առաքելոյն, ե-
դին զնա 'ի Դամբարան, և մինչ մերձ էր հող արկանել,
սրբոյ էջմիածնի միաբան Տերապու Մեսրութեանն,
վասն երախտեայ նորա՝ որ առ մայր Աթոռն, և առ ինքն,
ասայ զհետագայ ճառդ տխուր արտասուօք : Չէր անդ աչք
որ ոչ արտասուէր 'ի տես տխուր տեսարանիս : և կատա-
րեցաւ թաղումն սկսեալ 'ի չորրորդ ժամէն միջօրէի, մին-
չև ջեօթներորդն :

ՃԱՌ

Ասացեալ 'ի վր թաղման գերարգելի Տիկն Բեգում խա-
ջիկ Առաքելեանի. 'ի հոգեւոր ուղւոյ նորա Մեսրութեայ
Դաւթեան նախ քան զհուղարկաւորութիւնս :

Յառաջաբանութիւն,

Դիմաւորութեամբ :

Ո՛վ արարիչ արարածոյ Յն, անժամանակ ծննդեամբ բան
'ի հօրէ և որդի : Ո՛վ սկիզբն բարութեան, և ծայր եր-
ջանկութեան քոյոյ սիրողայ : Ո՛վ յաղթանակ մահու և նո-
րոգօր յարութեան : Ո՛չ ապաքէն դու էիր, որ 'ի համաշ-
խարհական փրկագործութեան քոյ ետուր քաջալերութիւն
եկեղեցւոյ սրբոյ քոյ, թէ՛ ուրախ լերուք, զի ես յաղթե-
ցի աշխարհի : Իսկ ասան տեսանմբ, զի աշխարհ յաղթեաց
մեզ : Ո՛չ դու էիր՝ որ անհաշիւ զօրութեամբ քով իջեր
'ի ստորին վայրս երկրի, և հզօրեղապէս գոչեցեր, ո՛ւր է
մահ՝ յաղթութիւն քոյ . ո՛ւր դժոխք խայթոյ քոյ : Եւ ա-
հա՛ տեսանմբ, զի մահ թագաւորեաց, և սրեալ զժանիս իւր
միջատող կենայ մարդկան, հնձէ առ հասարակ զամ հասակ,
ոչ երբէք խնայելով 'ի գիտութիւն իմաստնոյ. և 'ի հան-
ձար խոհականաց : Ոչ 'ի հասակ մանկութեան, և ոչ յա-

լիս ծերութեան: Ո՛չ 'ի գեղ շքեղ կուսանայ. և ո՛չ 'ի
զօրութիւն Տղօրայ: ո՛չ 'ի տառապանս պանդխտայ, և ո՛չ
'ի կայլակունս արտասուեաց աչաց նոցին ծնողայ: Ո՛չ դու
էիր, որ մտեր 'ի տուն Տղօրին. և կապեալ զնա հրամա-
նաւ քով, գերեցեր զգերութիւն նորին, և մեզ ետուր յոյս
անմահութեան: Իսկ արդ՝ ընդէ՛ր տեսանեմք տակաւին ըզ-
բնութիւնս մեր գերի վարեալ 'ի նմանէ: Ահա այս է ներ-
գործութիւն հակառակ ներգործութեանց, և բնութիւն
հակառակ բնութեանց: Ձեռն քոյ ստեղծ զմարդ յանմա-
հութիւն, եդեալ զնա 'ի վայելս եդեմական զո՛ւարճուեց:
Ձեռն պատիր խաբէութեան բանասերկուն անկ զնա 'ի մա-
հալու կենցաղոյս բազմօրինակ թշուառութիւն: Իսկ արդ՝
ընդէ՛ր վերատեսչիդ կամք, փայթ նորա գլորելովն ջրեցաւ.
և դիւական պատրանայն պատիժ մինչև 'ի կատարածն յա-
ջորդութեամբ ձգեցաւ: Որպէս ասն ան յանդիման տեսա-
նեմք, զի գերարգելի Տիկին Բեգում Խ. Ա. նոր մեզ
երեւեալն մայր հասարակաց երկրորդ Գերովլայ, որ բա-
րեպաշտութեամբ զարդարեալ, օրինակ բարեաց լինէր ամե-
նեցուն: Նոր մեր յուրիդ մերարեան, որ զինի գերահամ-
բաւ առն իւրում, ըստ տառակաց կացեալ այրիութեամբ,
որ է երկրորդ կուսութիւն, առատանայր 'ի շնորհս ազ-
գասիրութեան ընդհանուր եկեղեցեաց և Աթոռոյ, Էջ-
միածնի՝ Երուսաղէմի՝ Ամենաիրկչի՝ և ամբաւ կարօտաւո-
րաց խնամատարութեամբ: Չի բարձաւ 'ի միջոյ կարօտով,
և զփափագ տենչանայ տեսութեան որդւոյ իւրոյ՝ ընդ իւր
իջոյց՝ 'ի գերեզման, մինչև իւրովի ասել Մովսէս և Տր Յո-
հանէս՝ որդիք յարգանքի իմոյ, իշխանագուն զաւակունք:
Ահա եհաս՝ ինձ ժամանակ, յուղին գնալ անխտորնակ, բայց
ինձ թո՛ւնի՝ անժամանակ, ըստորում ձեզ՝ կարօտ որդեակք:
Աւաղ վաղանցուկ յուսոյ մերում. և վիճակի, որ երբև նաւ
հողմակոծեալ, չև ևս հասեալ 'ի նաւահանգիստ յլնթացս
սուզեալ ընկղմին: Անկ լան զմեզ ապառաժու՛մք, և շը-
շանք աղբերաց զլերինս արտասուեցուցանեն 'ի վերայ մեր:
Ստոյգ ասէ մարգարէն, մարդ նանդոյ նմանեցաւ, ևն:
Այլ այսմ ամի, տեսէք զի՛նչ պատասխանէ Քն, այդ իսկ

են կամք իմ, զի թէ ո՛չ հասն յորենոյ անկեալ յերկիր մե-
ռանկիցի, ինքն միայն կեայ, ապա եթէ մեռանկիցի, բազում
արդիւնս առնէ: Ամենայն քաջագործ մշակ՝ զիւր սննդարար
պարէն կենաց արկանէ յերկիր. զի առաւել հնձեսցէ: Չի
ասէ արիստոտէլ անմահագուհի, սկիզբնէ աճման: Քանզի
'ի միոյ հատէ սերմանելոյ՝ ամբարք ընանին, 'ի միոյ ընդէ
փոքունէ ծառ երկնաբերձ ամբառնայ. և բնութիւնս մեր
հող յերկրէ՝ 'ի հող խոնարհի, զի յարիցէ անբաւ փառօք
առաւելեալ: Ըստ Պօղոսի, սերմանի մարմին չնչաւոր, և
յառնէ մարմին հոգեւոր: Ամենայն ուղիք 'ի ծովէ ելեալ
և 'ի ծով անդր զեղանին, և ամենայն մարմին՝ որ 'ի նիւ-
թոյ է՝ յապաւանութիւն իջանէ: Ըստ այնմ, մարմինն դառ-
նայ 'ի հողի ուստի առաւ, և հոգին ելանէ առ անձ յիւր
վախճանական բարին: Իսկ արդ՝ միթէ՛ր ընդ իշխանութե-
մահու մնայցեմք յաւիտեան: քաւ լիցի, վասն զի անձաւելի
բանն անձ, յանսահման փառաց անտի իւրոյ խոնարհեալ,
զմահ յանձն էաւ. և մահո՛ւմբ իւրով զմահուն խայտա-
ռակեաց զիշխանութիւնս և զպետութիւնս: Ճանապարհ
արար մեզ՝ 'ի մահն իւրով առաջնորդութեմ, ըստ այնմ յոր-
ժամ բարձրացայց՝ զամենեւին զձեզ ձգեցից առ իս: Եւ առ-
աւբեալն նորուն աղաղակէ, զի թէ քո մեռաւ և յարեաւ առ-
աւջին պտուղն ննջեցելոյ, ապա և զմեզ յարուսցէ 'ի կեն-
դանի յոյս յարութեան, 'ի փառս միւսանգամ գալստեանն:
Եւ թէ, որպէս հաղորդ գտաք չարչարանայնորա միջոտութեմ
աւազանին մեռելուն գործելով մեղաց: Նոյնն և փառացն
հաղորդ գտանելոյ էմք: Որո՞ց արդեօք, այնոցիկ, զոր անկ
ոչ ետես և այլն: Ո՛ր գերահրաշ մահուս, ասն մահ ո՛չ իմա-
ցեալ մահ, և մահ իմացեալ անմահութիւն. որում ար-
ժանի գտաւ այսօր մայրն ողորմութեան: և սովաւ իբր երկ-
նաբերձ սանդխովքն յակոբայ վերանայ յերկինս ժառանգել
զանպտում փառան յաւիտենից՝ որում միջոց էր ծարաիւ, և
այնմ անձ հզօրեկենդանի: Երբ եկից երեւցայց երեսայ քոյ:
Սորդ պարտէ մեզ մակաբել, թէ չէ արժան յաւել 'ի վր
այսպիսի անձաւեր անձին, որ մեծամեծ բարերարութեամբ
իւրով և 'ի մահու անդ է յաղթական, այլ 'ի վերայ մեր՝ որք

զրկեցաք 'ի նորա քաղցր կենակցութենէ, 'ի նորա մայրենի
խնամոյ: Քանզի՝ զի՛նչ ցաւ արեգական: Երբ ամպք՝ 'ի ներ-
քոյ անկեալ ծածկեն զճառագայթս նորա առ 'ի յերկիր ծա-
գելոյ, այլ ցաւ է երկրի՝ որ զրկի 'ի նորա ամենափայլ նը-
շուխեց և յօգտութեանց: Համառօտ ասացից՝ ըստ մարգա-
րէին, ո՛վ է, որ կեցցէ և ո՛չ տեսցէ զմահ: զի թէ մահն
ո՛չ խնայեաց յանձարականն Յմ. յո՛ր ոք 'ի մահկանաց-
ո՛ւնցս խնայել ունիցի. և ո՛չ յոք: Ապա չէ՛ պարտ առաւել
տխրութիւն. զի մի ներհակ այ երեսցուք. քանզի ասէ
հոգին սուրբ, երանի մեռելոց, որք 'ի տէրնն չեցին. և ուր
երանէ անո՛ր տխրութեան չիք տեղի:

'Ի կնիք բանիս, զայս յիշեցուցանել արժան համարիմ ձեզ
ո՛ր գերագոյ հանդիսագիրք տխուր ուղարկաւորութեանս:
ընդէ՛ր որպէս ընկալայք զսա. ո՛չ դարձուցանէք առ ան
ուրախութիւն սրտի, միթէ՛ հակառակ զինեւ կամիցիք նա-
խասահմանութեանն այ՛ որ արար զմահն: Եթէ այս մահ ո՛չ
էր մեզ, որո՛վ կարէաք ժառանգել զնա ինքն զանձ զվեր-
ջին վախճանն մեր: Ասանորոյ արժան է ձեզ այսօր՝ քրիս-
տոնէալայելուչ բարեպաշտութեամբ և աղօթիւք նո՛ւն-
րել զսա տեսուն իւրոյ, զի որորմութեամբ ընկալի զհո-
գիս սորա յերկնից արքայութիւն, դասակից առնելով ընդ
երջանիկ կուսանայն՝ ընդ Քրի թագաւորին փառաց և Է
թագաւորեալ սրբոց նորա 'ի յաւիտեան: և Մնայորդացդ
ձեզ պարգևեսցէ կեանս պատուականս յամայր ամաց շը-
ջաբերութեամբ: և միսթարեսցէ իւրով անհուն միսթա-
րութեամբ: Ամէն:

Լորութիւն բարի բնաւորութեանց Տիկին Բէգում Խաչիկ
Աւաքելեանի, զոր ըստմասին յայտ առնէ անանկարգ ոք
'ի ներքոյ:

Ճմարտութիւն:

Մի է մուտ՝ աշխարհիս՝ ցաւոյ տան,
և մի ելք՝ հաւասար՝ մի վախճան.
բայց տեսակ՝ կայութեանց՝ բազմազան,
է՛ որ լաւ, է՛ որ վատ՝ ըստ բերման:
Չէ այս տուն՝ մեր տեղի՝ բնական,
այլ հալոյ՝ մշտաբոյ՝ քննութեան.
ուր ոսկին՝ պարզ, լինի՝ պիտեան.
պակայն ժանկն՝ արհամարհ՝ և խոտան:

Անկեղծութիւն:

Եթէ ո՛չ դատեցայ՝ զրաբան,
տայ ոսկի՝ ձեզ քանովն՝ ուղղութեան,
զԲէգում՝ Տիկին Խ՝ Աւաքել,
մայր բազմաց, ըստ իւրում, գթութեան:
'Ի կշիւ՝ Եւթաղեան գրչութեան,
չափողի՝ զբնութիւնս. բանական,
որ ասէր՝ մի գծում 'ի չքութեան,
և հպարտ՝ մի 'ի շուքս՝ մեծութեան:

Ահահանութիւն:

Սա գտաւ՝ հաւասար կշռութեան,
չափ ընտիր՝ ըստ էին՝ հաշութեան,
ո՛չ թուաւ՝ սին թեօք՝ փքայման,
յորժամ փառք՝ կային յիւր՝ պաշտաման:
Ոչ գծում՝ մինչ էանց՝ առարկայն,
վաղանցիկ՝ կոյր բաղտիս՝ մեծութեան:

զի գիտաց' թէ փառքն է, փառք միայն, որ յալիս պատահանց' կայ տառան, որը փառքն է:

Որորմանութիւն:

Բախալից' մայր որդւոց' բազմութեան,
բոտ մարմնոյ' և հոգւոյ անբաժան,
Աթոռոց' շաղկապաց' լի սեղան,
ոսկետեղ' ամպ վերին' գթութեան:
Մեծահեաց' գաղափար Տիկնութեան,
շուք ազգի' գոգ զսա' երեան,
որ ձախող' վեճակիս' աղյական,
այրօրէն' գտաւ միշտ' յալթական:

Տխուր աղաւ որ:

Ուր է արդ' գերագոյն իմ պաշտպանն,
զի խնդրեմ' և չտայ' ինչ զիւր ձայն,
մի թէ անց' ի վախճանն. անվախճան,
և թող մեզ' կարծա իւր' տեսութեան:
Արդ մոլսէս' այր արանց' պատուական,
Յոհաննէս' նորնմայ' քահանայն,
հառաչեն' ուր ես մայր' անման,
խանդակաթ' եմք սիրոյդ' մայրական:

Որդիք մարմնաւոր,

Սահաւոր հիմ' եղաք' զրաջան,
'ի խնդրել, մեր զփառաւ նախնական,
զի շնորհ' քոյ վերջին' օրհնութեան,
մեզ էր գանձ' լիալիւր' ճոխութեան,
ԵՓՐԵՄԸՍ' սուրբ վեհին, Արամեան,
տոբ զլուր' անամօր' իւր մահո՛ւն,
զի զաղերս' տայ կամայ' եութեան,
տաւ ամաւ զսխալն' իւրական:

Հոգեւոր որդիք:

Բայց որդւոցն' հոգեւոր' զինչ արժան,
երախտեաց' հոգւոյ մօր տաւ փոխան,
միայն թէ' զյիշատակ' բարութեան,
ունել միշտ' ի մտի' ցյաւիտեան:
Նա հանգեաւ, արդ' ի փառս' անվախճան,
լստ սրբոյ, յանտխուր' օթարան:
Բայց մեք կամք' ի հովտիս տրտմութան,
'ի ծփանս' զբաղմանց' դաւանութեան:

Յարացոյց:

Ե՛հ շատ է, գրեցից, բա ո՛րքան,
զոր աչաց' տեսանեմքս, յանդիման,
կեանք նորա' էր քանովն' ուղղութեան,
զարտուղի' աշխարհիս' բռնութեան:
որք յայս վար' ընթացան, շնթանան,
լինին սուրբ' շնորհաց, կայարան,
յաշխարհի' աստ' զգով ստանան,
անդ զնձ, որում փառք' յաւիտեան:

Ի Պն կարագետ. Յ. Պետրոսեանց :

Հայեցին ի նա յոր խոցեցին,
 ըստ կանխագուշակ Սբ գրոց տառինն.
 Յաւուրս ուրբաթու մեծի պատեքին,
 անօրէն հրէայքն ի գուն գործեցին.
 Մատնութեամբ որսալ անեալ կայուցին,
 ի խառնիճաղանջ յամբոխէ նոցին.
 Զտէրն փառաց և ինքեանց փրկչին,
 որպէս դատապարտ վարեալ տառնէին.
 Առ կայիափայ և Պիղատոսին.
 յոյժ անարգաբար՝ շամբաստանէին,
 Ապա վճռեցեալ զի ի խաչ հանին.
 զայն որ մարմնայաւ փրկութեանս նոցին,
 Իսկ նոցա առեալ զերթ գազան գայլոց.
 զանարատ զորոջն յառաջի կտորջին,
 Կռփելով հարին՝ չարչարեալ ուժգին.
 վէրս ի վերայ վիրաց դնէին,
 Այնքան կրճտէին պատամհունս նոցին.
 մինչև կիսամահ զնա արարին,
 Ապա խաչեցին ի միջօրէին.
 խոցելով զկողս ի նա հայեքին.
 Բայց յորժամ լուան զահեղ բարբառն,
 զոր գոչէր առ Հայր զՍբ զէլէին.
 Ապա անագան ի նա հաւատալցին,
 զղջալով ի վերայ՝ յանցանաց նոցին.
 Այն և մեք զորոց ստոնգա նիմբ,
 զՏէրն փառաց կրկին ի խաչ հանեմք.

Սակայն վերջապէս պարտիմք ի նա հայեք :

Յոգեալսն Բեռքէ յէշալ ի Հոյ Բարբառ ի Պարոն Ղազարոս Առաքելեան, ըստ խորհրդ Պարոն Զեմլե-ժ Աւետեան :

Պատմագրական զճագրութիւն սկզբնաւորութեան և յառաջատութեան Բրիթանական կարողութեան ի Հնդկիս :

Յարեւելեան Մոնետիէն : յերես I էն մինչ ի 13 :
 Համար 19, վառն Յուլիան 1825 :

Սկզբնաւորութիւնք Արեւելեան հնդկաց ընկերութե՝ կամ առեւտրական միաբանութե՝ էին ջն չին և անյուսադրելիք : Իբրեւ ի 1527 ամի Ռաբրըտ Թարրն անունմբ անգղիացի ոմն, որ զամս բազումս բնակեալէր ի Սպանիա, և տալցեալ զճանօթութիւն մեծ զհաղորդակցութենէ՝ զորագոյն Փուրգգալաց առնէր ընդ հնդկաց, առաջարկեաց շէնրի արքային ութն երորդի, զառաջարկութիւն իմն բանալոյ զառեւտրս ընդ Հնդկաստանու : Ըստ որում՝ ճանապարհ հարաւ արեւելեան, համարելը պատկանել Փուրգգալաց միայն, սակայն ընկելոյ նոցա գտիչ այնորիկ, առաջի եղ զհնարաւորութիւն նաւելոյ առ Հնդկիս ընդ ուղի հիւսիս արեւմտեան. Թէ զի՛արդ եղև այս առաջարկութիւն ընկալեալ չէ՛ յայտ. սակայն երկիցս ճանապարհորդութիւն արարեալ եղև առ ի գտանել զուղի ինչ հիւսիս արեւմտեան ի Ժամանակս շէնրի արքայի, մի ի յառաջարկէն զայն Թարրնի, և մի ևս տասն ամաց զկնի այնորիկ :

Ի 1582 ամի փորձ փորձեցին անգղիացիք ելանել առ արեւելս ընդ հրոճանդանն բարեյուսոյ, վառն ոյր շահաւատ կութեան կազմեցին չորս նաւս, նաւել առ երկիրն չինաց. սակայն մերձ ի սահմանս Բըրադելոյ վանեալ ի չորս պատերազմական նաւուց Սպանիացոյ որոց պատահեալ մարտեան՝ պարտաւորեցան վերադառնալ առ Անգղիա առ պատկառութեան պաշարոյ : Երկրորդ անգամ պատրաստեցան նաւել նոյնպէս առ երկիրն չինաց յամին 1595 : Առեալ Թուրթս յերկաթեթ Թագուհւոյ առ կայսրն չինաց, սակայն և նաւք սոյն շահաւատութե՝ բեկան ի ծովեզերեայս :

Սպանիական Սմերիկոյ. ուր կորեան ամենեքեան ուր էին
'ի նաւն, բայց 'ի չորից անձանց :

Այլ սակայն նախ քան զայսոսիկ շահատակութիւնս, Սրբ
Քրանսից Դրեկանուամբ անգղիացի ոմն Հասեալ էր 'ի Սո-
լիկաս ընդ նեղուցս Մագելանայ և մեծ Խաղաղական ծո-
վու, նաւեալ նորա 'ի Պիլիմայուտայ յամին 1577 Տինգ
նաւօր, և 164 ընտիր նաւատեօր, և զկնի կորուսանելոյ
զչորս 'ի նաւուց իւրոց, և զնելոյ 'ի կղզիան Տարնատ և
Չաւայ և յայլ տեղիս, զհամեմն և զայլ բազում իրս մե-
ծագինս, վերադարձեալ էր առ Պիլիմայուտ 'ի 26 երոր-
դի Սեպտեմբեր ամսոյ յամին 1580. գոլով նորա առաջինն
յանգղիացիս 'ի նաւելն շուրջ զգնտաւ :

Շահատակութեանս այսմիկ փոյթ ընդ փոյթ Տեառեցաւ
շահատակութիւնն Կալէնդիչայ ուրումն, որ ելեալ յըն-
գութելայ յամին 1586. երեք նաւօր և 126 արամբք,
էանց ընդ նեղուց Մագելանայ առ ծովն Խաղաղական, և
քերելով զարեւելեան ծովեզերքէ կիսագնտոյն Ամերիկոյ,
եհաս յեզերս Կարիբօրնիոյ մերձ 'ի 24 աստիճան լայնու-
հիւսիսոյ, և նաւեալ անտի առ Լադրօն և Փիլիպպեան
կղզիս, վերադարձաւ յԱնգղիա յամին 1588 :

Բայց սակայն Ազգ անգղիացւոյ յես վաղուց հետէ առնէին
զհաղորդակցութիւն իմն անուղղակի ընդ աշխարհին հնդ-
կաց ընդ ցամաք. զինի գտման նաւահանգստին արկ անշե-
լայ, հաստատեալ եղև (յԱնգղիա) ընկերութիւն ինչ վո
առնելոյ զառեւտուրս ընդ Ռուսաց : Սոյն ընկերութիւն
տանէր զվաճառս հնդկաստանու առ Անգղիա չաշխարհ
պարսից, քանզի յամին 1558, Անտոնի Չենկինսըն՝ գոր-
ծակատար ոմն այսորիկ ընկերութե, նաւեալ ընդ Վոլգայ
գետ, էանց ընդ ծովն Կասպից և եմուտ 'ի նաւահանգիստ
պարսից 'ի Բօխարայ, ուր եգիտ նա զվաճառականս պէս-
պէս աշխարհացն պարսից, Ռուսաց, Չինաց և Հնդկաց.
արար զայս ճանապարհորդութի եօթնիցս, և եբայ ընդ աշ-
խարհ իւր զառեւտուր իմն՝ գործեալ և անգործ մետաբ-
սաց, կերպասաց, գորգոց, համեմից, ականց պատուականաց
և այլ պէսպէս վաճառաց և բերոյ ասիոյ :

Յամին 1590, անգամք ոմանք տաճկաց կամ արեւելեան առ-
և տրոյ ընկերութեան արարին զճանապարհորդութիւն ինչ
առ հնդիկս, անցեալ ընդ ճանապարհ շախապ առ Բաղ-
դադ, տանելով զքանակութիւն ինչ կտանելիմաց, անագոյ
և այլ վաճառաց ընդ իւրեանս. ուստի իջեալ ընդ գետն
Տիգրիս առ Օրմուս 'ի ծոյն պարսից, չորսն առ Գօայ 'ի
սահմանս Մալաբարայ. բայց սակայն հողի նոցա դիմագը-
րաւ և շահատակական ոչ թոյլ ետ նոցա կասիլ անդէն,
այլ միեաց զնոսս յառաւել ևս փորձանաւոր ձեռնար-
կութիւնս. քանզի ելին նոքա անտի առ Ագրայ մայրաքա-
ղաքն կայսերութեանն մօղուլայ, և առ Էւհօր, և շրջեալ
չաւառն Բանգալու, անցին առ Փէգու և առ Մալա-
ղայ և վերադարձան առ ընգութէլ յամին 1591 :

Բազում վաճառականք ինդիւր մատուցին Տեառց խորհրդա-
րանին (լարդս և կայունսր) յամին 1559 : և հայցեցին
'ի Պետութեն զհրաման առաքելոյ 'ի հնդիկս զերիս նաւ-
և զերիս նաւակս. այս առաջին հայցում էր, և թէ ար-
դեօք որպիսի ընդունելութե պատահեցաւ՝ չէ յայտ :
Բայց յամին 1591. նաւապետ ոմն Ռէմոնդ անուամբ պատ-
րաստեաց զառաջին նաւատորմիւն որ նաւեաց ուղղակի յըն-
գութելայ առ արեւելեան հնդիկս. սակայն առարկայ նորին,
առաւել յաիշտակութիւն էր քան թէ վաճառակութի.
բայց և նոյնպէս բոլոր նաւք այսորիկ շահատակութեան ոչ
ժամանեցին ողջամբ 'ի սահմանադրեալն իւրեանց տեղի. քան-
զի մի 'ի նաւուցն յետս դարձուցաւ խօթացեալ արամբք
մինչև էին ժամանեալ առ հրովանդան բարեյուսոյ, և
միւս մի նաւ ևս կորեաւ յալէկոծութեան. վանորոյ նա-
ւապետն միոյ նաւոյ և եթ ողջ ճայելոյ Լանկաստէր ան-
ուամբ, եհաս միայն առ արեւելեան հնդիկս, և անտի նաւ-
եալ առ արեւմտեան հնդիկս՝ կորոյս և զայն, և դարձաւ
առ Եւրոպիա 'ի պատերազմական նաւ ինչ Կաղիպպուոյ :
Յայտ ժամանակի իբրեւ յամին 1595, Հոլանդացիք առա-
քեցին չորս նաւս առ հնդիկս ընդ հրովանդան բարեյու-
սոյ՝ սակս վաճառականութեան. և երեւ թէ այս ձեռնար-
կութիւն նոյնն զարթուցեալ իցէ զնախանձ և զիղձ Անգ.

դիպուցոց վասն զի յամին 1599 Միաբանութիւն ինչ հաս-
տատեալ եղև յԱնգլիա և գլուխ ինչ դրամոյ ժողովեալ
հանգանակութեամբ կամ ստորագրութեամբ մինչ 30133
պօնդա . բաժանեալ ՚ի 101 բաժինս, իւրաքանչիւր բա-
ժանորդ ստորագրելով ՚ի 100 պօնդոց մինչ 3000 պօնդա .
ի հոգաբարձու հնգետասանից կամ հնգետասան անձանց
ընտրելոյ ՚ի տնօրէնութիւն այսր ձեռնարկութեան, տե-
սանեմք զսկիզբն ատենին հոգաբարձուաց (կամ կօրս օֆ
Դայրէկտորաց) : Այս միաբանութիւն հայցուածս մատոյց
առ Թագուհին զի շնորհեսցէ գհրովարտակ արտօնուեց
(կամ ճարտէր արթ Պրիւլիէ Զս) , և զհրամանագիր կազ-
մելոյ զերես նաւ և հանելոյ յձէն զարձաթ կամ զոսկի :
Սըր Թուլի Գրէվէ ին, որոյ քննութեան կամ վերահասուե-
յանն արարեալ եղև այն հայցուածագիր միաբանութիւն,
ետ զբարձր կարծիս զառաջագրութենէ զայնմանէ . և ՚ի
նոյն իսկ ամի առաքեցաւ ընդ յամաք ՚ի վերայ Առտանդն-
ուպօլսոյ առ հնդիկա Զան Միլդէնհալոմն իբրև զդես-
պան ՚ի կողմանէ Թագուհւոյն առ կայսրն հնդկաց . բայց
սակայն այսու դեսպանութեամբ սակաւ ինչ կարային շա-
հիւ, վասն խորամանկութեանց և հնարից կուսակալաց Աե-
նետկեցւոց և Փուրդգալայ :

Յընթացս ամին 1600 : Հրովարտակն արտօնութեանց եղև
ստացեալ և նաւք հինգ պատրաստեալք եղեն, որոց բեռք
(որք էին երկաթ, անագ, արձիճ, կաւէեղէնք և այլ չըն-
չին իրք վասն ընծայից) համարեալ եղեն արժեւ 4545
պօնդոց, Թողեալ զերծաթ և զոսկին : Ի կառավարութիւն
այսր նաւահանդիսի նաւապետն Զէմն Լանկաստէր եղև
ընտրեցեալ : Այս հրովարտակ շնորհեալ յամին 1600 :
արեւելեան հնդկաց ընկերութիւն, որ եղև սկզբնաւորութիւն
մեծ և պարականոն պետութեանն, յոր ժամանեցաւ նոյն ըն-
կերութիւն յետոյ, սակաւ ինչ տարբերէր ՚ի ընկերական
կամ ՚ի միաբանական հրովարտակաց ստացելոյ յայնմ դարու
յայլոց առեւտրական միաբանութեանց, այլ արար զնոսա որք
դիմագրաւ եղեն ՚ի նոյն, քաղաքական և ընկերական միաբա-
նութիւն ինչ անունանեալ Արտուղորիէ և Ընկերութիւն վաճառականացն

Լոնդոնոյ առեւտրայ զառաւորու ընդ արեւելէն Հնդիկա և գոր-
ծառնութիւնք միաբանութեանս պարտէ ին կառավարել ՚ի
24 հոգաբարձուաց և ՚ի միոյ աթոռակալէ . որք ամի ամբ
ընտրեալ լինէին ՚ի նորոյ :

Առաջին նաւատորմիղ պատրաստեալ արեւելեան հնդկաց
ընկերութիւն, եւ ՚ի Տօբօյէ 2 ին մայիսի ամնոյ յամին 1601 :
ընդ կառավարութեամբ նաւապետին Լանկաստէրայ և ող-
ջամբ ժամանեալ յարեւել, զառաջինն եմուտ ՚ի նաւահան-
գիստ Ալիսայ ՚ի կղզւոշն Սամատրոյ : Անգլիացիք սերով ըն-
կալեալ եղեն ստու և դաշն ինչ առեւտրոյ հաստատեալ է
Թագաւորի տեղոյն ընկական զհրաման շինելոյ զգործատուն
մի, և գնեալ անտի զգղպեղս, նաւեցին առ Մօլուկաս, և
Թողեալ զգործակալս ՚ի Բանտամ ՚ի կղզւոշն Զաւու, դար-
ձան առ յընգութեւ յամին 1603 : Ի մէջ յայնմ միջոցին
և յամին 1604 : Հրովարտակ կամ հրամանագիր ինչ առ-
նելոյ զառեւտրս է Զինայ . ընդ Զապանսոյ և է այլ
արեւելեան աշխարհս, շնորհեալ եղև Սըր Էդվարդ Մի-
չէլբուրնայ և այլոց . և զի այս հրովարտակք փաստակարք
էին և հակառակք հրովարտակին արեւելեան հնդկաց ըն-
կերութեան, վասն որոյ շուարեալ խռովեցան հոգաբար-
ձուք այնորիկ : Այլ յամին 1609 : ՚ի ժամանակս իշխա-
նութեան Արքային Յակոբայ, սոյն ընկերութիւն հաստա-
տեցաւ լինիլ ժողով ինչ միաբանական և յարատեւ . սակայն
այնու իմացմամբ, զի եթէ երբէք հաստատեսցի կամ յույ-
ցի՝ առանձնական արտօնութեանց ընկերութեանն այնորիկ
փաստաբեր գոլօգտիցազինս, դադարեսցին ուրեմն ՚ի զօ-
րութենէ այն արտօնութիւնք զինի յայտարարուե՝ երկց ամաց :
Համայն նաւարկութիւնք ընկերութեանն ցայս վայր՝ ուղղեալ
էին և եթ առ կղզիսն Արջիպեղազոսին հնդկաց, և վա-
ճառք կամ մուտք զորս տանէին նոյնն նաւք անտի առ
յընգութեւ, էին անգործ մետաքս, կտաւագործք բա-
րակամանք, լեղակ, մեխակ և այլ ողեսոյէս համմբ : Այլ
յամին 1611 . առաքեցին զնաւատորմիղ մի առ ցամաքա-
գունդն հնդկաց և հասեալ նոցա անդ՝ ջանս եղեալ հա-
տատեցին զգործատունս ՚ի Սուրաթ, յԱմիգաբադ ՚ի Գայմ

բայեայ և ի Գօայ, սակայն հարկադրեալ ի հատուցանել ի շխանաց տեղեաց զմաքս ի վերայ վաճառաց իւրեանց 3. առ հարկերին, և ինիւ ենթակայ այլ պէտքէս պահանջողութեց: Յամին 1612. ընկալան Անգղիացիք զհրովարտակ ի Կայսերէն Հնդկայ, որ տայր նոցա զհրաման շինելոյ յայնոսիկ տեղիս զգործատունա և առնելոյ զառւտուրս, որով զառաջինն տեղի կալան նոքա ի ցամաքագնտոջն Հնդկաց: Ինչե ցամ 1612 անգամք ընկերութեանն արեւելեան Հնդկաց ազատք էին ի ստորագրել, կամ յոչ ստորագրել, ըստ իւրեանց հաճոյից, առ յառաջացումն այլ ո՞ր և իցէ գործառնութե՞ որ յինքեանց կառավարելու, թէ և ենթարկեալ հասարակ կանոնադրութեանց ընկերութեան, սակայն ըստորում այս եղանակ գործադրութեան, ոչ տայր Կառավարչին կամ հոգաբարձուայն զբաժանան կարողուն կամ յատկացութիւն, գործ եղին զամ հնարս առ ի վերացուցանել ի միջոյ զայն, և ի նմին ժամանակի հաստատեալ սահմանեցին կանոն ինչ. զի զինի այնորիկ առւտուրն ընկերութեան եղիցի միայն ի ձեռն գլխոյ ինչ գրամոյ, անուանելոյ միաբանական գումար, այս գլուխ գրամոյ տակաւին չէր հասարակաց և ոչ պայմանեալ ի հաստատեալ գումար ինչ, և ոչ բաժանեալ ի կանոնաւոր բաժինս, այլ զամ աւանդեալ էր ի ձեռս կառավարչին և հոգաբարձուայն, որոյ միայն հասանէր ի գործ դնել զայն՝ զիւրդ և նոցա թուիցիւր առաւել օգտաւէտ գուլ և շահաբեր վասն ստորագրողաց. սակայն ոչ եղին նոքա կարի բարեբախտք յիւրեանց կառավարութե, ըստ որում յայն ժամ իւրաքանչիւր որ զառանձնական գործոյ և զշահուց իւրոյ, առաւել հոգայր և փոյթ առնէր քան զհասարակացն, ըստի և հաւաքարութիւն շահուցն գլխոյ դրամոյն նախապէս ի գործ եղելոյ հասանէր ց171 առ հարկերին և ի կառավարութեանն նոցին եհաս ց87: Յայնմ ժամանակի յարեալ խառնութիւն ի մէջ ընկերութեանց հոլանդացւոյ և ֆուրթգալաց, և Սրբ Թամրս Ռօն առաքեցաւ դեսպան առ կայսրն Մուղղալայ, որոյ հաւեսալ ի Հնդկիս՝ զառաջինն գուն գործեաց յինքն շահել

զբնիկ ժողովուրդ աշխարհին և զինել զնրնդդեմ հաւաքակորդաց և անոյեանց համադրեաց իւրոյ: Թուի թէ փոյթ մեծ էր ընկերութեանն յայնմ ժամանակէ հետե իսկ՝ առ ի շինել զամրոյս և պահել ի վարձու ըզզորս ի սահմանս Հնդկաց: Բայց սակայն Սրբ Թամրս Ռօն յայնի եցոյց նոցա, առաւել լինել ծախուց՝ քան ըզշահն այնորիկ: հոլանդացիք գրաւեալ էին յինքեանս արդէն՝ զառւտուր համեմից ի Հնդկիս, և որ նախանձաբեկ լինէին յոյժ Անգղիացիք. ուստի առաքեցին գործակալս ի զանազան կողիս յորս լինէին համեմք՝ այնու յուսով զի նենգել կարացեն հոլանդացւոյ. այլ սակայն ոչ կարացին առնել ինչ: Յայնոսիկ ժամանակի գլխաւոր տեղիք Անգղիացւոյ ի Հնդկիս, էին ի Սուրաթ և ի Բանտամ: Յամին 1617-18: Ստորագրեալ եղև գլուխ ինչդրամոյ, մինչ ց1600000 Պօնդս. անուանեալ երկրորդ միաբանական գումար: Գործակալք ընկերութեանն, որ ի Սուրաթ հաւանեցուցին զհոգաբարձուս, բանալ զառւտուր ինչ և աշխարհին Պարսից, ուր յուսոյին վաճառել օգտաբար զչուխայս Անգղիոյ և փոխարէնն գնել անտի զմետաքս և զայլ իրս, զորս մարթ էր վաճառել կամ ի Հնդկիս և կամ յԱնգղիայ շահու: Ասի թէ յայնմ ժամանակի թիւք տաուց ընկերութեանն հասանէր ց36: մեծ և փոքր նաւս, և թիւ բաժնակալաց կամ ստորագրողաց ց954 հոգիս: Չէ հնար գիտել ինչ հաճատեալ զմին հակառակութեանց եղելոյ յայնոսիկ ժամանակս ընդ ընկերութեց հոլանդացւոյ և ֆուրթգալաց. շատ իցէ գիտել միայն, զի հաւաքակութիւնն Անգղիացւոյ ընդ ֆուրթգալաց էր սակամանաւոր ինչ առւտրոյ զոր նոքա ունէին ընդ Պարսից սակայն հոլանդացիք խոչընդոտն լինէին Անգղիացւոյ և ոչ տային նոցա թոյլ մերձիկ յայնոսիկ կողիս, ուր լինէին համեմք. ուստի ծագեցաւ ի մէջ ընկերութեանց երկոյունց հակառակամարտութիւն մեծ և յանդուգն մաքառումն ընդ միմեանս. բողբեցին ապա յերկուց կողմանց և առ արքայն Անգղիոյ, և նա առաքեաց վերակայուս ոմանս առ ի քննել զվէճ նոցին. զինի որոյ հաստատեցաւ ի Լօնդօն յա-

մին 1619. դաշն խաղալու թեան 'ի միջի նոցա 20 ամաց
ժամանակաւ, և 'ի կատարել զայս դաշնադրութի՝ կար-
գեցաւ ժողով ինչ խորհրդականաց անունեւ ժողով պաշտ-
պանութե. անդամք սոյն ժողովոյ էին՝ չորք վասն միոյ կող-
ման, չորք վասն միւսոյ. այս դաշն պայմանեալ կանոնադ-
րէր զպահանջմունս երկաքանչիւր կողմանց և սահմանէր ըզ-
պէսպէս կարգադրութիւնս վասն օգտից և պաշտպանութե
երկոցին կողմանց ևս փոխաբերաբար. նա և հաստատեալ
եղև դաշամբ՝ զի իւրաքանչիւր ընկերութիւն պատրաստել
զպատեբազմական նաւս տասն՝ առաքեսցէ յարևելս վասն
պաշտպանութեան օռււտրոց իւրոց :

Այլ սակայն զօրագոյն լինելով յայնմ ժամանակի Հոլան-
դացոց 'ի Հնդիկս քան զԱնգղիացիս՝ անփոյթ արարին զգա-
շամբն գործելով ըստ քմաց զամ ինչ բարձր ձեռամբ, մին-
չե. գործակալաց Անգղիացոց բողոք բառնալ, և պնդել
թէ չէր երբեք հնար ինքեանց առնել յաշխարհին այն
միկ գառւտուր ինչ, եթէ ոչ գիցի խախն և արգել նո-
ցին ժպրհութեան և բռնակալութեան: Այլ Անգղիացոց
յառաջդէմ լինելով 'ի ցամաքակողմն Հնդկաց, մարտեան
ընդ Փութրդալաց և յաղթեցին նոցա 'ի ծոցն Պարսից. և
միաբանեալ չէ Պարսից առին 'ի ձեռաց նց զկղզին Օր-
մուս, և ստացան բաժին յաւարե անտի, այլ և ընծայե-
ցաւ նոցա յարբայէն Պարսից կէս մասն հարկաց Կօմբ-
րունայ: Մեծութի աւարացն՝ զորս ընկերութիւնն արևելէն
ստացեալ էր յարևելս պէսպէս յափշտակութեամբք, զար-
թոյց զիդձ արքային Անգղիացոց և նորին ծովակալ մեծ
իշխանին՝ Դիւկ օֆ Բրիտիշամայ, որք կամէին ունիլ ըզ-
բաժին յաւարաց անտի: Հոգաբարձութիւն ընկերութեանն ոչ
'ի ճահ համարեցան ընդդէմ դառնալ պահանջմանց ար-
քային, այլ ոչ հաւանեցան ընդ պահանջմունս իշխանին,
քանզի՝ զոր միանգամ գործեալ էին, 'ի ձեռն զօրութեան
հրովարտակին իւրենց էին գործեալ, և ոչ նշանական թրդ-
թոց ծովակալին՝ բայց սակայն զինի բազում հայթհայթա-
նաց և թախանձանայ պարտաւորեցան վճարել նմա զ10000
Պօնդ, և զի նոյն չափ ևս վն արքային պահանջելու, թեր-

ևս և նա ևս իցէ ստացեալ զայն: Յամին 1623. եղև խորխորումն մեծ Միքսիայ 'ի Հո-
լանդացոց. հաւերսն Անգղիայի նաւապետ ոմն ընդ ինն
այլ համադգեաց իւրոց և ինն Զապանցոց և ընդ միոյ Նա-
ւապետի Փութրդալաց, բառնեալ եղեն, դատեալ և
սպանեալ 'ի կղզւոյն յայնմիկ, այսու պատրուակաւ թէ՛ դաւ
էր գործեալ նց արտաքսելոյ անտի զՀոլանդացիս. սակայն
չեղև երբեք հաստատեալ թէ՛ էին արդարև նոքա յանցա-
ւորք կամ ոչ. թէ ևս կանոնաւոր գործառնութիւնք արև-
ելեան Հնդկաց ընկերութեան՝ տան տեղի համարելոյ զնոսա
յանցաւորս, այլ զհարդ և իցէ, թուի թէ Հոլանդացիք ոչ
երբեք երկմտեցան զլինելոյն նոցա այնպէս. որպէս և իցէ
այս, թողցուք: Այլ սակայն դիպուածս այս բորբոքեաց
զան շիջանելի բոց իմն վրէժ խնդրութեան 'ի սիրտս Անգ-
ղիացոց ընդդէմ նոցա: Թողեալ զայս՝ ըստորում ցայն
վայր բրեական օրէնք Հոլանդացոց՝ թոյլ տայր զգործա-
դրութիւնս տանջանայ, վն նոյն տանջանք 'ի կիրարկան 'ի
վերայ նաւապետին հաւերսնի և ընկերաց իւրոց՝ նախ
քան զսպաննելն զնոսա՝ բայց չէր արժան այնմ զարթու-
ցանել զմեծ ինչ ցասումն, ըստորում ինքեանք ևս՝ սովորե-
ալ էին 'ի Հնդիկս յաճախագէս առ 'ի մահ տանջելոյ ոչ
թէ զօտարս և եթ, այլ և զհամադգիս իւրեանց ևս, պէս-
պէս անտի պատճառանք, վն զի նախ քան զստանալ իւր-
եանց զարձակութիւն 'ի կիրարկանելոյ զօրէնս պատե-
րազմական՝ կամ տալ այլ ումեք, բայց 'ի յաւազակաց, ըզ-
գլխաւոր ինչ պատիժ, սովորեալ էին խարազանակոծութե
կամ քաղցու 'ի մահ մատնել զնոսա, զորս կամէին բառնալ
'ի միջոյ, այլ և սովորեալ էին սպանանել զառանձնական
վաճառականս, աւազակս ասելով զնոսա. և համիլտրն
պատմե թէ՛ գործակալ ոմն ընկերութեանն 'ի Սիամ, Զա-
նայեալ է բառնալ զկեանս իւր առտ վկայութեամբ :
'ի դիպուած գործոյն Ամբօնիոյ ընկերութիւնն Անգղիաց-
ոց դիմեաց յօգնութիւն՝ տաքարածին. գործիք մի՝ որոյ ըն-
դէմ զկնի այնորիկ ցարդ՝ զայն չափ մեծ գիմամարտութի է
ցուցեալ նոյն ընկերութիւն. և գրեալ բաղում տեւորակս՝

մեծացուցանել ջանացան յոյժ զեղեռնութիւնս գործոյն, և
 'ի ձեռն սոյնպիսի գրութեանց, և նկարեալ պատկերի միոյ,
 յորում ցուցանէին զգրաւումն կենացնաւապետին Տաւեբո
 սքնի, և նորին ընկերաց, 'ի մէջ պէտքէս տան ջանաց և դար-
 Տուրելի կեղեքանաց, այնպէս բորբոքեցին զցատումն ամբո-
 խին, մինչ չորանդայի վաճառականաց ոչ համարել զան-
 ձինս յապահովի, և ոչ համարձակիլ կեալ 'ի Լոնդոն առանց
 յայտնի պաշտպանութեան 'ի տէրութենէ: Ի շխանութիւնն
 Անգղիացւոյ ջանացաւ ստանալ 'ի չորանդայոյ զնշանա-
 առ իմն հատուցումն առ այնպիսի մեծ և ազգային վնասու-
 և նախատախայ, բայց սակայն ընկալաւ զպատասխանի իմն
 ցուրտ և թշնամական 'ի նոցունց, թէ ազատք էին Անգ-
 ղիայիք ելանել 'ի կալուածոց իւրենց, որ 'ի չորանդայ, Թարց
 հատուցանելոյ զհարկս ինչ, և թէ կարէին և նոքա շի-
 նել զամբոցս վասն պաշտպանութեան վաճառականաց իւր-
 եանց, այլ այնպիսի ամբոցք պարտէին հեռի լինիլ յամ-
 րոցան, իւրեանց 30 միլոնաւ: Եւ յամենայն անգլիացի
 Յալին 1624, խնդրեաց ընկերութիւնն յարքայէ զհեղին-
 սակութի կամ զկարողութիւն, պատժելոյ զձառայս իւրեանց
 յայլ երկիրս պատերազմական օրինօք, և ընկալան զայն հը-
 րաման Թարց իրիք յապաղման, այնչափ չնչին իմն երեւալ
 կառավարութեան այնք ժամանակի, շնորհել վաճառական
 ընկերութեան միում զի շխանութի բացարձակ 'ի վերայ կե-
 նաց աջխարհակցայ իւրեանց: Առեւտուք ընկերութեան լը
 Պարսից աշխարհին կարի սակաւ օգուտ էր, և յալին 1627,
 Սրբ Ռաբրտ Էլիոն որ առաքեցեալ էր դեսպան առ-
 Պարսիկս, պահանջէր ընկերութենէն զ2000 պօնդս իւր-
 րե զվարձատրութիւն ջանից իւրոյ 'ի գտանելն վասն ըն-
 կերութե զայն առեւտուք, սակայն զլանայր նմա ընկերութիւն
 'ի վճարել զայն գումար, և պնդէր ևս 'ի չէր նորա ա-
 րարեալ զձառայութիւն ինչ յօգուտ ընկերութեանն: Նա
 զի և ընկերութիւնն յայնժամ էր 'ի ներքոյ ծանր պարտուց
 20,000 պօնդոյ, և մուրհակք իւրեանց վաճառէին կարի
 ցածագնոյ իբրեւ 20 պակաս առ հարիւրին: Յալին 1628,
 տեսեալ ընկերութեանն զնուազիլ արբայական հեղինակու-

թեան և զգործնալ Պարսիկսին, հայցումս ետուն տանն
 հասարակայ (հայուղ աֆ կամս.) յորում նկարէին զնեղու-
 թիւս իւրեանց, և թուէին զազգի ազգի օգուտան, որք յա-
 ռաշիլ ունէին վասն բարութեան ազգին 'ի հաստատուէ
 Մենավաճառից իւրեանց, զայն բարբառ 'ի կիր առնելով,
 զոր զկնի այնորիկ 'ի նման դիպուածս միշտ 'ի կիր առնում:
 մեծ առարկայ բորբոքանայ իւրեանց, էր դիմամարտութիւն
 Չորանդայոց, և զի տակաւին դիպուածք ամբօնոյ տան-
 ջէր զմիւս հազարակուէ, երեւի թէ Չորանդայիք կամեցան
 'ի քննութի արկանել զիրն, այլ ոչ ինչ երեւի գոյ վճարել
 Յալին 1631-32, երորդ միաւորական գլուխ ինչ գրամոյ
 եղև ստորագրեալ ց420, 700 պօնդս, որով եօթն նաւք
 ելին պատրաստեալ, յորս թէ զինչ եղև բարձեալ ար-
 դեօք, չէ յայտ: Յայսմ ժամանակի տակաւ առ տակաւ
 տեղի ոտիյ ստանայր ընկերութիւնն 'ի յորեւեւեան սահ-
 մանս ցամաքագնին Հնդկաց և գործատունն Մուսիպատու
 մայ որ գուն ինչ յառաջ բարձեալ էր 'ի միջոյ սակս պէս-
 պէս պահանջողութեյ երկրականացն, եղև վերանորոգել
 այլ և առաջան հրաման 'ի կայսերէ առնել զառեւտուքս
 'ի Պիլիպի յերկիրն Օրիզոյ: Բանտամ ամբարձել եղև վեր-
 տին 'ի կարգ կուսակալութեան, և համայն սահմանք արեւե-
 րեան եղեալք եղեն 'ի ներքոյ դատողութեան կամ կառա-
 վարութեան նորին: Դաշին ինչ հաստատեցաւ ընդ Փուրթ-
 գալաց, որով անգղիայիք արձակութիւն ստացան ելեմուտս
 առնել 'ի կալուածս նոցա ազատաբար 'ի սահմանս մալա-
 բարայ, միայն թէ և յամենայն գործատունս անգղիացոյց
 պարտէին և նոքա ընդունել զնոսա իբրեւ զբարեկամս, և
 այսու ընկերութիւն Անգղիացւոյ ստացաւ յինքեան զբա-
 ժին ինչ յառեւտոյ պղպեղից: Եւ յորոյ յինքեան զի
 Այլ 'ի բաղմնալ առանձնաւոր շահատակայ 'ի գործառ-
 նութիւնս առեւտրոյ, խռովեցան նոքա յոյժ, զի յայնժամ
 և ծառայք իւրեանց 'ի պէտքէս տեղիս անփոյթ արարեալ
 զգործովք ընկերութեանն, զառանձնական իւրեանց գոր-
 ծառնութեանց հոգային առաւել լապէս: Այլ զի և խնդիր
 լինէր 'ի պէտքէս լրաթուղթս, յայսմ միջոցի եթէ Մենա-

վաճառութիւնն, յաւելտեալ ևս նոցայնն, չէր արդեօք կարի մեծապարօք տի հասարակութեան ազգին:

Յայսմ ժամանակի նոր Միաբանութիւն մի ևս եղև հաստատեալ վասն առնելոյ զառեւտուրս ընդ արեւելեան շրջադիկս, որում շնորհեցաւ հրամանագիր առ այն, ի ձեռն Սենեկապետի միոյ արքային: Այս հրամանագիր առի, հաստատեալ եղև ի վերայ վատթարութե արեւելեան հնդկաց ընկերութեան, յորմէ ոչ էր յառաջացեալ բարի ինչ վասն ազգին, ոչ ինչ բարի թերևս: հաւասար մեծամեծ արտօնութեանց շնորհելոյ նմա: Արքայն ևս ունէր բաժին ի նոր միաբանութեանն, որոյ ի վերապետութիւն և ի գրեխառն կառավարութի կարգեալ էր Սրբ Առլիեմ Կուրտէն, այլ սակայն հոգաբարձուք ընկերութեանն՝ գրեցին առ ծառայս իւրեանց ի Հնդկիս, ըստ ամենայնի արգել և խոչնդոտն լինել գործոց նորոյ միաբանութեանն, և ինքեանք ամ հնարիւք և պէտքէն հայցումաժովք շահացան հաւանեցուցանել զարքայն առ ի յետս կոչել զհրամանագիրն Կուրտէնայ, խոստանալով զայլ նոր գումար ևս գլխաւոյ ժողովել առ ի ընդարձակել զվաճառականութիւն իւրեանց: Յայսմ ժամանակի վարկ կամ հաւատ ընկերութեան այնչափ սակաւ էր, մինչ ոչ կարացեալ նոցա ժողովել առաւել քան 22500 Պօնդս:

Ընդ ժամանակս ընդ այս՝ դիպաւ գործ ինչ նշանաւոր. քանզի եղեալ Արքայի ի մօտի մարտնչիլ ընդ ժողովուրդս իւր, և ոչ ունելով բաւական գանձս առայն, ձգեաց զաջս իւր ի վերայ Ետեմարանաց վաճառաց ընկերութեանն, զորս եզիս նա առ ի գլխս տանել զգիտութիւն իւր բռնակալութեան այսպէս: Ընկերութիւնն հաստատեաց զգին ինչ ի վր գրպեղից իւրոց, և ամենապարզ վեհապետութիւն նորա գնեաց զայն ժամանակաւ, և ազա վաճառեաց առ ձեռն պատրաստ դրամոց ցածագնոյ: Լարդ Կատինգտըն և վարձակալք Մարտատան, ետուն ընկերութեան զչորսմուր հակա պարտականութեան, իւրաքանչիւրն հատուցանելի ի միջոցս վեց ամսոյ, սակայն կորոյս ընկերութիւնն զմեծագոյն մասն ի գումարոյն: Մինչդեռ այսպիսի գործք լի-

նէին ի Լոնդօն: Ծառայք ընկերութեանն ստացան ի շրջադիկս զկառնաւ ինչ ի մօտս և շինեցին անդ զամրոցն անուանեալ Ենթ Քորթ Զորս քան 1642-43:

Յայսմ 1642-43: Չամայաւ ընկերութիւնն բազմացուցանել ի ձեռն ստորագրութեան զչորրորդ միաբանական գլուխ դրամոյն, և հաւաքեցաւ 105000, պօնդ, որով ձեռնարկեաց ընկերութիւնն զայնմանէ, որ կոչեցաւ, որով լին ընդհանրական Լոնդօն:

Յայսմ 1648, յորժամ բանտարկել էր Արքայն ի Անգլիոյ կողմէն ընկերութիւնն երկոյց, շարունակաւ զայն թիւք քաղաքականութիւնն, որ յարգ ևս հետեւաբար ուղղէ զամ գործառնութիւնս նորին: Կարողութիւն Պարլամենտին գործարդէն զօրագոյն, գունդ գործեաց ընկերութիւնն առաւ անդամոց այնորիկ ստորագրել, որչափ ինչ հնար էր, հաճաքելով թէ այնու ստանալ կարելին զօրանոր ընկերութիւն գործս միասուց, զորս հանապազ գործէին առ համագլխս իւրեանց, և զի յուսոյն թէ որչափ արժեպուցանէին զնպպատանորդն նոցին, յայտ արարին ի յազդարարական թղթոյ, յորում հաստատեալ էին ժամանակ ինչ, զին լրման որոյ ժամանակի, ոչ էին ընդունելոյ զստորագրութիւն Ենթ Քորթ հասարակ անձին, թէ ի յարգանս անդամոց Պարլամենտին, ի գեղ համարին երկարաձգել զսահմանեալ ժամանակն, այլ սակայն չէ յայտ եթէ չափեցան ինչ այնպէս առնելովն: Յայսմ չէր յետս կոչեալ հրամանագիրն շնորհեալ միաբանութեանն Կուրտէնայ, ըստ խոստանալոյ Արքային: վասն որոյ միաբանութիւնն այն դիմակալ, ոչ գաղափարեցաւ ի բորբոքելոյ զնախանձ ընկերութեան, բայց սակայն յետոյ եկին երկրպեան ևս ի միաբանիլ ընդ միմեանս, և նոր ինչ գլուխ դրամոյ անուանեալ Դաւալ Դաւալ, եղև ժողովեալ ստորագրութեամբ, սակայն չէ յայտ, թէ յորչափ բովանդակեաց:

Յայսմ 1652. Ստայան Սնդիկայիք գտեղի ի Բանգալայս միջնորդութե քանի մի հմուտ վերաբուժաց, յորոյ միոյն անունն կոչիւր Բուտըն, որ ընդ այլոց ոմանց առաքեալ ի պարսկէն Կայսեր, արար անդ զպէտքս բժշկութիւնս, որով

ընկալան նոքա մեծամեծ շնորհս 'ի Կայսերէ, որոյ գործով
արք Տասարակասէրք, և ջանս եղին ամենայն Տնարիւք առ
'ի յառաջացուցանել զօգուտ Քնկերութեան, և ստացան
'ի Կայսերէ՝ իւրեանց միջնորդութեամբ զՏրովարտակ ինչ
վճարեալ առ այն զ3000 ռուբլիս, որ տայր ընկերութեանն
Տրաման իմն բացարձակ առնելոյ զառևտուրս ընդ Տամայն
Տարստագոյն գաւառս Հնգկաստանու՝ թարց Տատույանե-
լոյ զՏարկս ինչ:

Եւ երկուց ամաց զինի այնորիկ՝ ամրոյն Սենտ Ջարջամբար-
ձեալ եղև 'ի նախագահութիւն վերատեսչութե գործառ-
նութեանց ընկերութեանն:

Հոլանդացիք որք 'ի ժամանակս Թագաւորական իշխանու-
թեան բռնաբարեալ և վնասեալ էին զԱնգղիացի գործա-
կալս և վաճառականս 'ի Հնդիկս, այժմ 'ի նեղ եղեն ար-
կեալ վարկաղակի 'ի ձեռն Կրամվէլայ, և ստիպեալ 'ի
խնդրել զՏաշտութիւն, և պարտատ ցուցանել զինքեանս
'ի տուժել բառ կարեաց իւրեանց, զվնասանիրաւութեանն
գործելոյ յԱմբօնայ, ուստի կարգեալ եղեն վերակացուք
ովանք առ 'ի քննել, կարգադրել, և աւարտել զվէճնո-
ցին, որք յերկուց կողմանց ևս պէտքէս զանտեղի պահանջ-
մունս առնէին 'ի միմեանց: Սոյն վերակացուք այսպէս ա-
ւարտեցին զվէճն՝ զի Հոլանդացիք վճարեցեն Անգղիացւոց
զ85000 Պօնդս, զկէս գումարոյն առ ժամայն, և զմիւս
կէսն յետ այնորիկ, և թողեալ զայն, վճարեցեն զայլ ևս
3615 Պօնդս ժառանգաց կամ կտակատարաց նոցին՝ որք
ապանեալ եղեն յԱմբօնայ:

Չկնի աւարտման այսորիկ, հետեւեցան վէճք և քննութիւնք
զօրինաւորութենէ կամ զպօրինութենէ առնելոյ զառև-
տուրս ը Հնդիկս, 'ի ձեռն միաբանական գլխոյ դրամոց:
Քնկերութիւն կամ հին բաժնակալք՝ պնդէին թէ չիք ա-
ռաւել բարւոք միջոց առնելոյ զառևտուրս քան զայն, այլ
վաճառականք կամ բաժնակալք միաւորեալ գլխոյ դրամոյն
վիճէին, թէ պարտ է տալ զարձակութիւն կամ զկարողութիւն
որոյ ունին զյատուկ դրամս, առ 'ի գործ դնելոյ զայն, և
զճառայս և զնաւս իւրեանց, զիւրոյ և ինքեանք կամային:

Խորհրդարանն պետութեան վաւեաց զայս վէճ՝ 'ի շնորհս
առաջնոյ կողմանն՝ վասն որոյ ընկերութիւն և վաճառականք,
միաբանեալ բացին զնոր ստորագրութիւն, և 786000 Պօնդք
եղեն ժողովեալ: այլ և աւարտեաց ընկերութիւնն ըզ-
հաշիւս իւր ընդ տեարց նախընթաց գումարոց, և ստացաւ
'ի ձեռն փոխաւորութեան զամենայն գործատունս, կալ-
ուածս, և զարտօնութիւնս, զորս ունէին նոքա 'ի Հնդիկս
վճարելով նոցա զ20,000 Պօնդս, ընդ նմին ստացաւ և ըզ-
նաւս և զվաճառս նոցին, հաստատելով զգին ինչ 'ի վե-
րայ այնորիկ: և հաստատեալ եղև թէ պարտին նոքա
զինի սահմանեալ ինչ ժամանակի, միաւորել զամենայն գու-
մար դրամոց կամ ընչից՝ զորս ունիցին 'ի Հնդիկս՝ ընդ նոր
գլխոյ դրամոյն: 'ի Թագաւորել ճարլէս Երկրորդի, հե-
տեւելով ընկերութեանն սովորական քաղաքականութեանց
իւրեանց, խնդրեաց յԱրքայէ վերանորոգել զՏրովարտակ
իւրեանց, և նա ոչ միայն վերահաստատեաց զնախնի զար-
տօնութիւնս նոցին, այլ և շնորհեաց զհեղինակութիւն առ-
նելոյ զպատերազմ կամ զխաղաղութիւն ընդ ո՛րեւիցէ հետա-
նոս կամ Մահմետական իշխանաց և լմբռնելոյ և առա-
քելոյ յընդութէ՝ զո՛րեւիցէ՝ որք գտանիցին 'ի մէջ սահ-
մանայ իւրեանց, առանց Տրամանագրի, այս նոր Տրովարտակ
շնորհեալ եղև յամին 1661: Յայմանէ պարտ է նկա-
տել, թէ ստացեալ է ընկերութեան՝ զայս հեղինակութիւն
տեղափոխելոյ զՏամագրիս իւրեանց 'ի Հնդկաստանէ, 'ի
յաւելտ անառակ Թագաւորէ և յանկարգ խորհրդարանէ
միոյ՝ որ երբեք իշխեալէ 'ի վերայ երկրին Անգղիացւոց
անարգանօք, որք ամենեքեանն այնպէս տգէտք էին՝ մինչ
ոչ կարել իմանալ, եթէ պատկան էր արդեօք հաւատալ
ընկերութեան միւս մենավաճառաց՝ զայնպիսի կարողութիւն
պարականօն, որպէս և էին զամենայն այլ սկզբանց օրի-
նադրութեանց:

Յամին 1668: Ստացաւ ընկերութիւնն զկղզին Բուվբայի,
որ ընծայեալ էր Արքային Անգղիոյ, իբրև զպաշտատական
Թագուհւոյն Կատարինեայ, 'ի կառավարութիւն իւր, պայման-
եալ վճարել սակս այնորիկ զ10 Պօնդս ամի ամի: 'ի սոյն

Ժամանակի՝ Տին վեճք ինչ եղերոյ ի մէջ Հոլանդացւոյ և ընկերութեն վասն կղզւոյն Պալարուսոյ, վերանորոգեալք եղին. այս կղզի որ քնակածապէս սակաւ ինչ արժէք և Հոլանդացւոյ դիտմամբ արարեալ էր զայն առաւել ևս այնպիսի պայմաններով զմեծագոյն մասն բնակչաց, և արմատախիւղ առնելով զտունիս պէսպէս համեմայ, յետ բազում անգամ ի ձեռաց միոյն մտանելոյ ի ձեռս միւսոյն, ի վերջոյ զօրութեամբ դաշնադրութեն Բրէդայ, Թորեալ եղև Հոլանդացւոյ:

Նախ քան զայս՝ յամին 1664. Սիւլաշի հինադիր Մահրատեան կայսերութեն, ել ի վերայ քաղաքին Սուրաթայ, որ էր գլխաւոր կալուած Անգղիացւոյ ի Հնդկիս, և հաւ զայն, այլ Անգղիացւոյ տիրեալ ամրոյն՝ քաջութե պաշտպանեցին զայն, և յորժամ ելին անտի Մահրատայք, վարձատրեալք եղին նոքա սակա քաջութե իւրեանց ի Կայսերէն Մօղոլայ՝ պէսպէս նորանոր արտօնութեամբք շնորհեցելովք ընկերութեանս:

Ի Ժամանակս այսոցիկ գործոյ, Սըր Էդվարդ Ալինքըն գլխաւոր ծառայ ընկերութեն ի Սենտ Քօրտ Չարլզ, զորմէ կարծիք էր միախոհ լինել ընդ այլ ծառայս ընկերութեան, որք առնէին զառանձին առևտուրս, կոչեցաւ յետոյ այլ ոչ կամեցաւ հնազանդիլ, և յորժամ Քաթ Կրաֆտ, որ առաքեցաւ յաջորդել զտեղին նորին, Ժամանեցաւ ի Մագրատ, Սըր Էդվարդն կալեալ զնա՝ եգ յարգելանս, այլ սակայն ի վախճանի տեղի տոճեալ սատարիկ հրամանի Արքային, առանձնացաւ ի կալուած Հոլանդացւոյ ի Մուսլիպատամ. այս յիշի լինիլ առաջն ի չաճակ ամբստամբութեան՝ ծառայից ընկերութեան ի յայլ տեղիս. ի սոյն Ժամանակի, երեւի օրինակ իմն ռխակալական յաիշտակութեանց ընկերութեան ևս եղև պատահեալ. Թովմաս Սկինէր Անգղիացի վաճառական ոմն, պատրաստեալ էր յամին 1657. զնաւ մի սակա առնելոյ զառևտուրս ընդ Հնդկիս, և գնեալ էր յարքայէն Չամբիոյ գփոքրիկ կղզին Բարեւայ: Երեւի թէ բարձր ելից է պատահեալ նա ի սոյն ձեռնարկութեան իւրում, որոյ չկարացեալ տանել ագա-

հոթեանն ընկերութեան, կալան զկղզի նորին և յաիւրջ տակեցին զինչ և զտուն նորա, և զլայան տաւ նմա գէթ զճանապարհ երթալոյ անտի առ երկիր իւր. որոյ ոչ գրտեալ զայլ հնարս չասանելոյ յաշխարհ իւր, ել ի ճանապարհ ընդ ցամաք, և զինի Ժամանակոյ ի Լոնդոն, բոլորեաց առ տերութիւնն. բոլոր նորա՝ նախ յանձն եղև քննութեան Ժողովոյ ինչ խորհրդականաց, և ապա տանն Ազնուականաց (Հայուզ Աֆ Պիէրս) սակայն ընկերութե ոչ կամեցել ընդուն. և զդատատան նոցա, ստիպեցան առ ի ընդունել զայն, ուստի բոլորեցին և ինքեանք առ տունն Հասարակաց, և այս գործ նոցա՝ այնչափ բարկացոյց զտունն Ազնուականաց, մինչ վճռել նոցա վաղվաղակի՝ Թէ պնդու էր ընկերութեն վճարել 95000 Պոնդա Սկինէրին, փոխարէն Միսսուց արարելոյ նմա. և ընդ այս վճիռ նոցա ցատեալ յոյժ տունն Հասարակաց, վաճառոյ սկսան երկոքին տունք Պարլամենտին, հակառակիլ չէ միմեանս սապտակէս, և զարարս իրերաց եպերել և անարգել ըստ ամբի բայց ի վերջոյ ի մէջ մտեալ Արքային՝ հաշտեցոյց զնոսա ընդ միմեանս, և ողորմելին Սկինէր, որ ի Ժամանակս այսոցիկ խռովութեց բանտարկեալ կայր յաշտարակին, կրեաց զնա՝ ֆնաս և ոչ ինչ շահեցաւ:

Գայտ միջոցի՝ զահի հարաւ յոյժ ընկերութիւնն, ի լրոյ հաստատութեան ի Քուանայ արեւելեան Հնդկաց ընկերութեան միոյ, զորմէ խորհեաց Կոմբլըտ գործակալ արքունի մօնցն յամին 1664: Նաւահանդէս մի Գաղղիացւոյ բաղկացեալ ի 12 նաւուց Ժամանեցաւ յամին 1671-72 ի Սուրաթ և յարոյց զամուռ մեծ և խռովութիւն ի խորհուրդս գործակալոց ընկերութեանս:

Եամին 1673, կղզին սուրբ Հեղինեայ՝ որ բազում անգամ ի ձեռաց Անգղիացւոյ անցեալ էր ի ձեռս Հոլանդացւոյ, և ի ձեռաց Հոլանդացւոյ ի ձեռս Անգղիացւոյ, ի նորոյ շնորհեալ եղև ընկերութեանն Անգղիացւոյ և հաստատեալ արքունի հրովարտեալ: Ի վէճն՝ որ այժմ սկսաւ ծագիլ ի մէջ ընկերութեան և Կայսերն Հնդկաց, և ի մէջ Սիւլաշի և այլ փոքրիկ իշ-

խանոց երկրին, տեսանեմք զկիրառութիւնսն միոյ՝ որ
յայնմ հետէ ցարդ՝ լեալէ երեւելի իմննշան քաղաքականութեան
Անգղիայոց ի Հնդկիս. պատուէր գրէր ընկերութիւնն
գլխաւոր կուսալին իւրեանց և նորին խորհրդակցաց, վա-
րել ընդ իշխանս երկրին՝ ըստ բերման ժամանակին, և ըստ
ներելոյ պարագայի իրաց, շնորհեալ նոցա զանորոշ և ինքն-
իշխան կարողութիւն ի գործ դնելոյ զոյժ և զգորութիւն
յորժամ հարկ երեւայի ինքեանց. և յիւրեանց կողմանէ
յառաջադրեալ էին, առ յանցանա ծառայից իւրեանց. գը-
րել, զո՛ր և իցէ բողոք թշնամութեան և հակառակութեան,
որ լիցի զինքեանց. սակայն ի մէջ սոյն ծառայից նոցա իսկ՝
ծագեցան այժմ կարի վտանգաւոր թշնամութիւնք և նա-
խանձաւորութիւնք՝ սակա անտեղի իմն ըղձանաց պատճոյ
և նախագահութեանն. հոգաբարձուք յուսային խաղաղել
զայսոսիկ խռովութիւնս՝ հաստատելով զերկրութիւնն իբ-
րեւ զմիջոց յառաջադիմութեան ի պատիւս, անձանց պա-
հելով զհեղինակութիւն անունականոցէն զոր ի պաշտօն
խորհրդակցութեան ի գործառուս և ի կալուածս իւրեանց
Յամին 1682-83: Յառաջադրեալ եղև հաստատել զայլ
ընկերութիւն մի նոր՝ հակառակ առաջնոյ ընկերութեան,
հասարակ հաւանութեամբ ազգին, և զի սկսեալ էր արդէն
սոյն յառաջադրութիւն լինել ի յարգի՝ ունկնդիր եղեն
այնմ Արքայն և խորհրդականք իւրօ վասն որոյ ընկերութիւն
հին այնպէս խռովեցան՝ մինչ ոչ կարացեալ տալ զիրա-
ւացի պատճառս, թէ է՛ր վասն պարտէր մենավաճառութի
իւրեանց մնալ հաստատուն և յարատեւ բուռն կալան ըզ-
կանօնաւոր ինչ ընթացից ատուութեան և խաբեբայութեան,
կարի մեծացուցանելով և յանհամարս գրելով՝ զգումար դը-
րամոյն՝ զորս ծախեալ էին ի պատրաստութիւնս և ի կազ-
մածս իւրեանց, զի մարթային այնու պատրել զԱրքայն և
զհասարակութիւնն. այլ զի լաւ ևս յաջողեցին ի հարա-
պոյս ոչ ևս խօսէին զգործառնութեանց իւրեանց մանունս
և ջնջինս, այլ միացուցեալ զամենայն ինչ՝ մեծամեծս բար-
բաւէին. զանթիւ գումարոց դրամոց՝ զմիլիօնէ ից խօսէին
և ի նոյն պահու ջանային հոգաբարձուք գաղել հանձա-

րով իմն՝ զորքանութիւն պարտուց իւրեանց, զոր յայլում
նոճագի, յորժամ հրամայեալ լինէին ի տուժել սակս
պէսպէս անիրաւութեանց, զորս գործեալ էին, յայտ յան-
դիման առնէին և մեծացուցանէին յոյժ, զի շարժեցին
զգութ և զկարեկցութիւն. Պատմի հաւատեալ թէ յամին
1676. պարտք նոցա հասանէր 600000 Պօնդս, և Պօն
Մին կարծէ, թէ յամին 1683-84 պարտք նոցա յաւե-
լոր քան զգլուխ դրամոց իւրեանց:
Յայնմ ժամանակի վանեալ եղեն Անգղիայէք ի Բանտամայ,
և անկան ի Բթաւիայ. յորմէ հետէ՝ Հոլանդացիք մնացին
մի միայն տեարք Չալու, և նախագահութիւն կամ կուսա-
կալութիւն կառավարութեան արեւելեան նահանգայ՝ փոխա-
դրեալ եղև ի Մադրաս: Սկսան այժմ առանձնական վա-
ճառականք գրգռել զթշնամութիւն ընկերութեանն, ու-
րում ոչ ինչ կերպ կարողութիւն երեւցաւ երբէք բաւա-
կան. վասն զի խնդրեցին այժմ ի տէրութենէ, տալ ին-
քեանց զիրաւասութիւն կամ զդատողութիւն ծովային կամ
ծովակալական, զի կարացին ըմբռնել և տուգանել զնաւս
պաւանաւոր վաճառականաց, առանց լինելոյ ենթակայ՝ կու-
ջեցեալ լինելոյ յազատական օրինաց Անգլիայ՝ ի տալ
զհամար վասն այնորիկ. ընկալան զայս կարողութիւն, սա-
կայն այս յաղթանակ նոցա՝ տեղի ետ դառնութեան մեծի
իմն ապստամբութեան ի Բումբայի, պատճառեալ բոլո-
րովին՝ յանգիտութենէ ընկերութեան զսկզբանց մարդկայ-
ին բնութեան, և կառավարութեան. քանզի նախ ջանացան
նորա փարթամանալ մեծամեծ և սաստիկ հարկապահան-
ջութեամբք, և յորժամ տեսին թէ ծախք տէրութեան տա-
կաւին առաւելուն քան զմուտս նորին, խորհեցան հատա-
նել և պակասեցուցանել զվարձս ծառայից իւրեանց. և
այս գործ անխոհեմ՝ օտարացոյց զսիրտս ամենեցուն. Թո-
ղեալ զայս, կուսակալն կամ կառավարիչն Բումբայու ի
գործ դնէր զանտանելի հարստահարութիւն և զանչափ բըռ-
նաւորութիւնս ի վերայ ժողովրդեան, ուստի իշխանութիւն
ընկերութեան՝ այնպէս տաղտկալի եղև զօրաց և համայն
ժողովրդեան, զի յամին 1683. զօրացեան կէզվին որ իշ-

խէր ամրոյն, ի բաց ընկեաց զլոյծ ընկերութեան՝ և յայտ
արար Տրատարական թէ կողին այն արքային էր՝ և ոչ
ընկերութեանն ։
Սակայն այս ապտաւթութիւն փութով եղև խաղաղեալ,
և նիստ կառավարչութիւն փոխադրեալ Սուրբայ ի Բում-
բայի, որ և եղև այժմ ամբարձեալ յաստիճան կուսակա-
լութեան. և Մարտապ Տատարական ի հասարակութիւն
մի՝ կառավարեալ ի միոյ բաղաբաղեալ և ի միոյ դատա-
ւորէ, այսօրինկ պատահեցան յամի 1687. սկսեալ էին ար-
դէն ի գաւառին Բանգալու, այն կռիւք և մարտք ընդ
ընկերութեան և ընդ երկրահանայ կամ բնիկ ժողովրդոց
աշխարհին, որոց եզերումն եղև միանգամայն ստրկութիւն
և ծառայութիւն վերջոյն. Անգղիացիք կեղծէին գոլբը-
նաբարեալ և նեղեալ ի պէտպէս ի շխանայ երկրին, ուստի
պատրաստեալ առաքեցին ի Հնդկիս՝ զմեծ իմն պատրաս-
տութիւն զօրաց և զինուց՝ պատուիրեալ զօրապետի իւ-
րեանց տիրել Չառիգամայ, և ամրացուցանել զայն, և ի
նեղ արկանել Վայսըն Հնդկաց կամ զՆաբաբն, մինչ պար-
տաւորեցին նոքա տուժել զամենայն միաս արարեալ Անգ-
ղիացուց ։ Աւել և այսր շահատակութեան ոչ ժամանեցան
միասին ի Գանգէս, և որք ժամանեցան յառաջագոյն, միե-
ցին զանձինս անխաճմարար ի պատերազմ, ուստի վանեալ
ի Հոգալոյ անկան ի Չիւտանատ, որ յետոյ կոչեցաւ Կալ-
կաթայ ։ Հոգաբարձուք ամբաստան եղեն ի վերայ այսր՝
զծառայից իւրեանց, կոչելով զնոսա անարիս և անհաւատ
տարիմս, և ի յաւետ ևս ի նեղ անկանիւ Անգղիացուց ի
Հնդկիս փոխեցին զկուսակալ Բանգալու զԿարնալ, և ի
տեղի նորա առաքեցին զՍըր Չան Ճայիլին, տուեալ նմա
զՏեղինակութիւն, վերանորոգելոյ և յուղղութիւն անելոյ
զամենայն անկարգութիւն՝ եղեալս ի Բանգալայ և ի Մար-
րաս. և վերահաստատելոյ զգործատունս ի Կասիմ բաղար
և յայլ տեղիս, յորոց վանեալ էին ի բաց Անգղիացիք ի
ժամանակ պատերազմաց ։ Այլ սակայն մինչդեռ ծառայք
ընկերութեան զաշինս հաստատէին յաջողագէս չէ երկրա-
կանացն, զորս այսր արագաւ համարէին լինել յանհոգս

ժամանեցաւ նաև մի պատերազմական ընդ կառավարութե
Հիթըն նաւապետի, որ երևի թէ, էր կարի հանձարեղ քա-
ղաքական ոմն տանն Հնդկաց, բանցի մինչդեռ աստ զաշինք
լինէին յարձակեցաւ ինքն յանկարծակի ի վերայ բաղարին
Բալասորայ՝ և յաւարիտաւ զայն, Չանայաւ տիրել նաև
Չառիգամայ նոյնպէս յանկարծ յարձակմամբ, այլ սակայն
ոչ յաջողեցաւ նմա, և հետեւանք այնորիկ՝ եղև իսպառ ար-
տաբաւմն Անգղիացուց ի Բանգալոյ ։ Բանգի այս գործք
և արարք ընկերութեանն այնպէս զայրացուցին զՅօրենգ-
զիք զկայսըն Հնդկաց, մինչ վարկաղակի ի գործ զնեւ նոյն
զամենայն զգորութիւն իւր վասն ի բաց վանելոյ զնոսա մի-
անգամայն յաշխարհէն Հնդկաց ուստի տիրեաց ամ գոր-
ծատանց՝ զորս ունէին նոքա ի պէտպէս տեղիս, կալա զբա-
ղումն ի ծառայից ընկերութեան և սպան զնոսա, առա-
քեաց զնաւատորմիւ մի Սիլլեցուց ի վերայ կղզոյն Բում-
բայու, և պաշարեաց զայն, և այնպէս խնարհեցոյց և
նոճաճեաց զամբարտաւանութիւն և զժպրհութիւն նոյնն՝
մինչ պարտաւորիլ նոցա՝ խնարհել ի կարի իմն ցածա-
գոյն հնազանդութիւն և ստրկութիւն, զի ընկալցին Տրա-
ման վերստին, մնալոյ յաշխարհին այնմիկ. այսու եղանա-
կաւ պատժեցաւ նոյնն չափազանց ագահութիւն և փառա-
մոլութիւն, ուստի առ ժամանակ ինչ նոճաճեալ դադարեցան ։
Յայսմ միջոյի ամրացուցեալ էր Գաղղիացուց զինքեանս և
զխորդութիւն իւրեանց ի Հնդկիս, հաստատելով զկա-
լուած ինչ ի Պօնդիշերի, վասնորոյ նախանձ և քինականո-
րութիւն միացան ի դրդել և ի վարել զԱնգղիացիս առ-
տապումն ի շխանութեան յարեւելս. ուստի զանց արարեալ
նոցա մեծապէս՝ զվաճառականութեամբ իւրեանց, դարձու-
ցին զամենայն ջանս և զխորհուրդս իւրեանց առ այն, յայտ
նիստատանալով թէ՝ զանձեցանէ հասից կամ մտից, առա-
ջելապէս հոգային բան զարդեանց առևտրոյ իւրեանց, և
այն որ առաւել ևս զարմանալին է, յուցանէին զիստադ-
րիւնելոյ, յաղգ մի ի Հնդկիս, թէ և յայնմ հետէ յարդս
ի կիր առնուն զամ արհեստ բռնակալութեան՝ յոչ տեղի
տալ համազգեաց իւրեանց ի Հնդկիս լինել այնպիսի ինչ ։

այսու դիտմամբ, Գնեցին զՏէգնապատամ յԵրեւան-
նայ, որ է քաղաք և նաւահանգիստ մի ՚ի ծովեզերեայս
Եօրօմանդէլայ ՚ի հարաւ կոյս Պօնդիշէրոյ, և շրջապա-
տեալ պարսպաւ և պատնիշօք՝ ամրացուցին զայն և կոչե-
ցին Քօրտ Սէնտ Դէվիթ:

Ժողովուրդք Անգղիոյ, ներհակք գոյով առ մենավաճա-
ռութիւն ընկերութեան՝ սկսան այժմ առ ոչինչ գրել
զպօրութիւն արքունի հրովարտակին՝ շնորհելոյ առանց հե-
ղինակութեան Պարլամէնտի. վասնորոյ բազմութիւնք վա-
ճառականաց՝ ելին ՚ի շնդիկս վասն առանձնական գործոց
և առւտրոց, սակայն ունելով ընկերութեան զանկուպար կա-
րողութիւն ՚ի վերայ համազգեաց իւրեանց յարեւելս, ոչ յա-
պաղեցան վաղվաղակի ՚ի գործ դնելոյ զայն՝ ուստի կալան
դնոսա յամենայն տեղիս, դատապարտեցին զնոսա լինիլ ա-
ւագակս, և զայլ ինչ յանցանս, զորս կամեցան եղին ՚ի վր
նոցա, և նստան ՚ի դատել զնոսա իբրեւ զուխտեալ թըշ-
նամիս իւրեանց. վաճեցին զնոսա մահապարտս, և եթէ
չէր արգելեալ նոցա յօրինաց, կարի յօժարակամ ՚ի գործ
դնին զայն վախիւ, բայց զի պարտ էր, գիտել նախ զկամս
Արքային՝ նախ քան տալ ումեք զպատիժ ինչ ծայրագոյն,
ոչ կարացին առնել այնպէս: Սակայն զոր կարացին առ-
նելն՝ ոչ խնայեցին, զի արկեալ զնոսա ՚ի տօթագին և ՚ի
միասակար գութս, արգելին ՚ի բազում ամս և յամիսս, ո-
րով կորեան բազումք ՚ի վերջին թշուառութեան և յողոր-
մելութեան:

Սըր Զօշուայ Ճայիլդն, որ յայսմ ժամանակի Աթոռա-
կալն էր հոգաբարձունաց, ՚ի պատուիրանագրի միում, առ
կուսական Բումբայու, որ պատճառելով զօրէնս Անգ-
ղիոյ, չէր կամեցեալ ՚ի գործ դնել զապօրէն խստութիւն
՚ի վերայ համազգեաց իւրոց, այսպէս գրէ յանդգնաբարձ
«Կամիմ զի ամենայն արարք քոյ ուղղեցին յիմոց պատուի-
բանաց, և ոչ թէ յօրինացն Անգղիոյ, որք ոչ են՝ եթէ ոչ
կուսակ կամ Ժողով ինչ անմտութեանց, հաւաքեալ յա-
րանց տգիտաց, որք հազիւ գիտէին դնել զօրէնս վասն բար-
ւոք կառավարութեան առանձին գերդաստանաց իւրեանց:

Թող թէ վասն կառավարութեան ընկերութեանց և արտա-
քին առւտրոց:

Վաճեցաւ յընգութիւն ՚ի տանն հասարակաց, զի առ յա-
պայս, պարլամէնտն օրոշեացէ՝ թէ ինչ ինչ կարգադրութիւնք
պարտէին դնիլ արդեօք վասն գործառնութեանց առւա-
տրոյն հնդկաց, սակայն կամեցեալ Արքայի վախճան առ-
նել ամենայն վիճից, որ ՚ի մէջ նոցա, շնորհեաց ընկերութե-
նոր հրովարտակ արքունի ընդդէմ կամաց պարլամէնտին.
այլ այնու ոչ կարաց առնել զխաղաղութիւն, քանզի տունն
հասարակայ՝ քուէարկեաց, թէ ամենայն այլ Անգղիայի,
ունի զիրաւունս առնելոյ զառւտուրս, թէ ՚ի յարեւե-
լեան շնդիկս, և թէ յայլ ո՛րեւիցէ կողմունս աշխարհի, ե-
թէ չիցէ նա արգելեալ ՚ի կանօնադրութեց պարլամէնտին:
Տունն ազնուականաց ևս՝ հրաման եհան քննել զհաշիւս
ընկերութեան, որով յայտնի եղև թէ՝ մշտապէս սովորու-
թիւն իմն էր նոցա, կաշառակուր առնել զերեւելի արս
սակս յառաջացուցանելոյ զիւրեանցն զօգուտս: Գումար դը-
րամոց ծախելոյ առ այն ՚ի միում ամի (1693) բովանդա-
կիւր ց 90,000 Պօնդս, յորմէ 5000 Պօնդք տուեալ էին
՚ի կաշառել զԴիւքս Բաֆ Լիդսն, և յայտնի եղև թէ 10000
Պօնդք ևս Արքային էին տուեալ ՚ի նոյն գումարոյն: ՚ի
հաստատութիւն այսոցիկ Պարոն Միլը յառաջ բերէ զբանս
Մակֆրսէնի ՚ի տարեկան պատմութեանց նորին, թէ և նա
կարծ ընդ կարծոյ իսոսի զայնցանէ, Սակայն Պարոն բար-
նէտ (պատմագիր իւրոյ ժամանակին) հատոր 2 է 145.
պատմէ թէ, թէ և Արքայն ճարլէս և Չէմս երկոքեանն
ևս պարտաւորեալ էին զընկերութիւն ընծայել ինքեանց
յիւրաքանչիւր ամի 10,000 Պօնդս, բայց արքայն Վի-
լիէմ միանգամ և եթ ստացաւ զայնս և ևս հաստատե-
թէ ծախեալ էր ընկերութեան 170,000 Պօնդս ՚ի կա-
շառառութիւն, որոյ մեծագոյն մասն հասարակաբար հա-
մարեալ լինէր՝ մտեալ ՚ի ձեռս անդամոց տանն հասարա-
կաց. և թէ զայս ամենայն արարեալ էր ընկերութիւնն
առ ՚ի խափանել զառաջադրութիւնն ազատ առւտրոյ, և
առ ՚ի ոչ տալ տեղի ծագմանն որ ինչ միաբանութեան հա-

կառակինքեանց: Ահա Թագաւորք՝ ընկերութիւնք՝ և պար-
լամենտք՝ առաքինիք և գովելիք. այո՛ օրինակք նոցա օ-
ժանդակք և առաջնորդողք տարածման առաքինութեց:

Տունն հասարակայ՝ որ երեւել կարի զայրացեալ ընդ ա-
պականեալ և վատթար գնացս ընկերութեան, զիջալ յան-
կարծակի ՚ի ցամանէ իւրոյ՝ մեղմացուցեալ թերեւս գան-
ձիւք այն համետաբարոյ վաճառականաց, և ՚ի բաց եթող
զամենայն խոյզ և խնդիր զգործոց նոցին:

Բայց սակայն ՚ի յեճուկս նմ կաշառատութեց, փաստից,
և ողորմաց ընկերութեանն, նոր ընկերութիւն մի անուա-
նեալ Անգլիոյն ընկերութեան արեւելան հարկաց եղև հաստա-
եալ յամին 1698: և հին ընկերութիւնն (անուանեալ
ընկերութիւն ընդութեայ) ընկալալ զազդարարութիւն, թե
զօրութիւն հրովարտակին իւրեանց, վերջանալոց էր յամին
1701: այլ ինքեանք ևս՝ յետ այնր, կարէին առնել զառ-
ևտուրս ՚ի հնդկիս, միաբան ընդ նոր ընկերութեան: հաս-
տատութիւն նոր ընկերութեանս այսորիկ՝ արար զընկերու-
թիւնն հին, յաւետ ևս հոգունակս և մտադիւրս, որք ան-
գամ մի ևս՝ ՚ի գործ եդին զսովորականն զիւրեանց բա-
ղաբանութիւն, զհակառակորդս իւրեանց առ առաջակս
գրելով՝ և համարելով գնոսս միջամուխս ՚ի գործառնութիւն
այլոց, պատճէր գրեցին առ ծառայս իւրեանց յամենայն
տեղիս յաւելուլ յամի զջանս և զգգուչութիւնս, արար-
ին մեծամեծ պատրաստութիւնս, և վերջացէս ՚ի գործ ե-
դին զամենայն հնարս և զզօրութիւնս իւրեանց, մինչ պար-
տաւորել զընկերութիւնն նոր՝ առնել զառաջագործիւնս
միաբանութեան ընդ ինքեանց:

՚ի վախճանի յամին 1702: եկին երկոքին ընկերութիւնք
՚ի միաբանութիւն ընդ միմեանս, և կոչեցան, միաւորեալ
ընկերութիւն վաճառականաց՝ առնողաց զառևտուրս ընդ
արեւելեան հնդկիս: Սակայն օգուտք իւրեանց չէին տա-
կաւին կատարելագէս հիմնաւորեալ և տեղի կալեալ այնպէ,
մինչ զերծ մնալ իսողստ. ՚ի տարաձայնութեց և յանմիաբա-
նութեանց: Այլ յամին 1708, ՚ի պահանջել տեղութեան
՚ի միաւորեալ ընկերութեան, տալ զփոխ 1200,000

Պօնդոյ, Թողեալ զ2,000,000 Պօնդոս, զորս առեալ էր
՚ի նոր ընկերութեանն ՚ի շնորհեմ նոցա զհրովարտակնո-
ցին, և երկիւղն հաստատութեան այլ ևս նոր ընկերու-
ն, որ տալով տեղութեանն զգրամս հեշտաւ կարէր մնա-
ել զերկոսին ևս, վարեաց գնոսս ՚ի կատարեալ միաբա-
նութիւն ընդ միմեանս, առ ՚ի բառնալ ՚ի միջոց զվտանդն
հասարակաց, ուստի հասարակ ընդունելութեամբ թողին
զվէճս իւրեանց դատողութեան Արլ աֆ Գօդօլֆինին,
և յերկուց կողմանց ևս հաւանեցան ընկալուլ զվէճս նո-
րեւ զվէճու վերջաւորական և կատարեալ: Այս վէճու-
թեալ ՚ի 29 բրորդի տեպտեմբերի 1708: հրատարա-
կեալ եղև ՚ի նոյն ժամու, և ամենայն ինչք և ստացուածք
երկուց ընկերութեց ժողովեցան ՚ի մի գումար. որով յարգ-
կամ պիտանութիւն նոցին յաւելաւ առաւելապէս: և
պարտէ համարել զայս իբրև զառաջին և մեծ թուական
պատմութեանց ընկերութեան:

ԳԵՆՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ԳՐՈՑ:

Ազգեղեան Բառարան՝ Անգղիերէն և Հայերէն, հա-
մառօտադրեալ Պարոն Յովհաննիսի Ավգալեանց:
Տպագրեալ և հրատարակեալ ՚ի Տպարանի Մարդա-
սիրական շէմարանի, բովանդակեալ ՚ի 290 էջս:

Հայկազուն բնակիչքն Բրիթանական Հնդկաստանի ՚ի բա-
ղում ամաց հետէ կարօտէին Անգղիական և Հայկական բա-
ռարանի միոյ առ ՚ի նպաստամատոյ լինիլ ուսմանց ման-
կանց իւրեանց յանգղիական բարբառի. զոր հարկ է ուսա-
նիլ ամենայն անձանց, որք կամիցին հետեիլ գործառնու-
թեանց վաճառականութեան: Չայս գրաւոր պակասութիւն
՚ի վերջոյ լրացոյց հայր Յարութիւն վարդապետն Ազգե-
րեան՝ մի ՚ի յանդամոց միսիթարեան միաբանութեան որ ՚ի
Վենետիկ: Սա զկնի բանի ամաց բնակութեան ՚ի մայրաբա-
ղաքին Լոնդոնայ՝ Թարգմանեաց ՚ի Հայ բարբառ զմեծա-

դիր բառարանն գերաճու չակ հեղինակին Ջանսլին: Ի ժամանակի բնակութեան իւրոյ 'ի Լոնդոն' Հայր Թարութին եմուտ 'ի մտերիմ' բարեկամութիւն հանգուցեալ Լարդ Բայրոնին. որ լսելով զի հայկազուն բարեկամն իւր նուիրեալ էր զանձն իւր յաշխատասիրութիւն վերոյսացեալ բառարանին՝ օգնեաց նմա մեծապէս, ծանօթացուցանելով զնա երևելի իմաստասիրաց և լեզուագիտացն Անգղիոյ: Պարոնայք Եղվարդ Լոմբ և Յովհաննէս Բրանդ երևելի Անգղիայի բանասէրք ցուցին նմա զմեծագոյն խնամս բարեկամութեան և օգնականութեան. և նպատամատոյց լինելով գրաւոր ձեռնարկութեան նորին՝ բարձին նոքա 'ի միջոյ զամենայն խափանարար դժուարութիւնս, որոց հանդիպեցաւ նա յընթացս աշխատասիրութեան իւրոյ: Աւգերեան բառարանն 'ի լոյս ընծայեցաւ 'ի միութարեան միաբանութենէ յամի Տեառն 1821. որք և իսկոյն առաքեցին 'ի Հնդկաստան զբազում օրինակս նորաշէն բառարանին առ Ճանապարհաւ Եգիպտոսի: Ի ժամանակ կենցաղօգուտ մատենին յայս քաղաք, այնքան փոյթեալնդն ուսումնասիրութեամբ հայկազունքն քաղաքիս ուրխացան ընդ հրատարակութիւն նորին, մինչ կամակար հատուցին նոքա զհարիւր և քսան ուսուցիս իբրև զգին վասն իւրաքանչիւր օրինակի: Ի միաւորիւ Հայկեան վարժարանին ընդ Մարդասիրական Ճեմարանին, (որք են մի միայն դպրոցք՝ յոր ուսուցանեն զլեզուն Հայոց յայսմ քաղաքի) հոգաբարձուք միաւորեալ դպրատանն հարկաւոր համարեցան հրատարակել զհամառօտութիւն Աւգերեան բառարանին, մտածելով զօգուտ և զգիւրութիւն համբաւաց ճեմարանին. սմին իրի յորդորեցին զՊարոն Յովհաննէս Ավդալեանն՝ զհայկազուն ուսումնապէր պատանեակ ոմն՝ բնիկ Էրզրայ, առ 'ի յանձն առնուլ զաշխատանս համառօտագրելոյ զնոյն բառարան: Պարոն Ավդալն մեծաւ եռանդեամբ թեւակոխեալ 'ի նոյն՝ աւարտեաց զայն փութանակի. որ և հրատարակեցաւ 'ի տպարանի Հայկեան Մարդասիրական Ճեմարանի յաւարտ Սեպտեմբերի անցելոյ: Գիտեմք մեք հաւաստեալ, զի մեծ օգուտ ծնանիցի 'ի հրա-

տարակութիւն համառօտագրեալ բառարանին Պարոն Ավդալին. և հոգաբարձուք վերոյսացեալ կենցաղօգուտ վարժարանին պարտին միութարիւ մեծապէս, մտածելով զի յոյժ պիտանի եղիցի այն առ 'ի դիւրեւ զյառաջագիւցնութիւն մանկանց հայոց ազգին 'ի դաշտս լեզուագիտութիւն: հոգաբարձու Պարոնայքն առաքեալեն զբազում օրինակս Ավդալեան բառարանին 'ի վարժարանս՝ նորոգ հաստատեալս 'ի Բասրայ, 'ի Բուշեռ, 'ի Զուլայ և յայլ կողմանս արևելից, գործակցութեամբ և յորդորանօք յարգելի Պարոն Զօղէֆ Աղլիին՝ պատուական միսոնարին հրէից բնակելոյ 'ի Պաղեստին:

Բայց առաւել գովելին այն է, զի հեղինակն համառօտագրեալ բառարանին թողեալ է զամենայն օգուտ աշխատասիրութեան իւրոյ, ձրի երկասիրելով առ 'ի դիւրացուցանել զմտաւոր կատարելագործութիւնս համբաւաց ազգին իւրոյ:

Տեսանեմք 'ի լրաթուղթս, զի Պարոն Ավդալն խնդրէ զօգնականութիւն Բրիթանացւոց և հասարակաց առ 'ի հրատարակել զՊատմութիւն Հայոց՝ թարգմանեալ 'ի նմանէ 'ի լեզու Անգղիացւոց: Անկեղծ յուսադրութեամբ ակնունիմք, զի առատաձեռնութիւն որդւոյն Բրիթանիոյ՝ բնակելոյ յարևելեան Հնդկաստանի ոչ պակասեսցի առ 'ի արդիւնաւորել զգրաւորական աշխատասիրութիւն միոյ յանդամոյն Հայոց ազգին, զորոյ մտաւոր ձրից և կարողութեց ունիմք այժմ՝ այսքան սակաւ տեղեկութիւն:

(Կալէրայ գրաւորութիւն լրութեան, 'ի 8 Յուլիտի 1826:)

111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000

(1850-1851)

3529. 301-35410.

ՄԵՍԸ ԸՌԻՉԻՆ:

Հորիւոր Գիտէլէ գրած ուր Տեառն 1826 :	...	2
Ծնունդը և Լրմանէ Լրանի և Խաւարածն Լրանի և		
Արեւիկան :		4
Ախտ Աւերայի և Կրօնացոյ Բանդաւանց, Տաճկաց և Լրանի		
Աւարտ Ընթերցում և Չայի օրհնութեան		5
Տօնացոյ գրած յաւ 1826 :		17
Յարմարեալէ Հանդիսի տարաց Տերմանաւանց և Տաւալի		
Տօնի նոր արարչոյ Ընթերցումաց		30
Աւարտ Կերտիէ ուրեղաց Եւր ի Եւրոպի Կերտիէց		31
Անտի Երեւանացոյ, Գործարարաց և Դպրի Կալիւնի և		
Չիլաց Սորէ Երեւանաց Հայաց		32
Անտի Արեւիկայի Բաճակոյի Կալիւնի և Չիլաց Սորէ		
Երեւանաց Հայաց		32
Երեւանի Երեւանի Արի և Հայ Արարչութեան		32
Հարի Երեւանի Արի		33
Գերմանի Արեւի Կալիւնի արարչի, Անտի արարչաց		
և չորս քերտ և արեւի արի		33
Տօնաւորութեան Մարտիարաց		34
Աւարտ Ընթերցում Մարտիարաց և Հայաց ընդ Հայաց		34
Անտի Սեպտեմբրաց Կալիւնի		34
Անտի օրհն շաբաթաց Բանդաւանց		35
Ծնունդը Հայաց յաւ օրհն 1825 :		36
Անտիարեւի և Մարտ Հայաց, յաւ օրհն 1825 :		37
Մարտիարաց Զեմարան		38

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ:

Գոյեմանյոն շատ 'ե դերոյ շատեմանի: Տանան Բաշոյ
 զաւանդի ելլոյ: 40
 Խոյնանտ առ եղբէր Գոյեմ 'ե Լաւոյոյն Կիւրե 44

Ի վերայ խաչելեան Տեառն Ռոյ՝ ՅԻ ՔԻ՝ 8	47
Ի վերայ առնան խաչաբայ Կլաւոյն	48
Ճանաչող հոգեւորական իմն առն Սեւ Սեւրէս Գրիգոր	52
Արքայութեան	57
Դոկտոր շարունակէ	61
Արքայութեան խաչաբայ Գրիգոր Սեւրէս Տալաւայեան	64
Չարաւարտ արքայական Տալաւայեան խաչաբայ	71
Բան հոգեւորական առն Սեւրէս Գրիգոր	75
Բան հոգեւորական առն Սեւրէս Գրիգոր	77
Ի վերայ Տալաւայեան խաչաբայ Տալաւայեան Սեւրէս Գրիգոր	78
Տալաւայեան խաչաբայ Տալաւայեան Սեւրէս Գրիգոր	80
Ճանաչող խաչաբայ Տալաւայեան Սեւրէս Գրիգոր	83
Արքայութեան խաչաբայ Տալաւայեան Սեւրէս Գրիգոր	87
Յաւաք Սեւրէս Գրիգոր	90
Պարսկական խաչաբայ Տալաւայեան Սեւրէս Գրիգոր	91
Բան հոգեւորական խաչաբայ Տալաւայեան Սեւրէս Գրիգոր	115

Յամի տեառն 1826 ի 21 երրորդի Ֆէվրէր ամսոյ յաւաք երեք շաբաթի 12 երրորդ ժողովին Տալաւայեան ի Մարդասիրական Ճեմարանի անդ՝ յորոյ օգուտ հաստատեցաք և կնքեցաք զյետագայ կանոնադրութիւնս որպէս ի վայր ։

Նախապէս մեք ի ներքոյ ստորագրողքս ի միասին վերահասու եղաք բոլոր հաշուից, գրոյ և այլոց Թղթոյ վերաբերելոյ Մարդասիրական Ճեմարանին, զորս և գտաք ըստ ամի ուղիղ և անսխալ, որպէս ի ներքոյ Թղթոյս գրեալ ստացունւածոյ և ելեմտից տարեկան հաշիւն, և այժմ բոլոր ուսանող մանկունքն են 80 վարձուք և 19 ձեռք ։

Երկրորդ ըստորում Պարոն Սարգիս Յովհան վարիչ կառավարչի ժամանակն լրացեալ էր վաճառորոյ նա հրաժարեցաւ ի պաշտօնէ իւրոյ և կարգադրուէն և ժողովն առաջ արկեաց մատուցանել նմա զգոհումն ի ժողովոյն վասն հաւատարմացէս և բարեպէս կատարելոյ զպաշտօն վերատեսչութեանն իւրոյ ։

Երրորդ ընթերցեալ եղև ի լուր ժողովու թուղթ մի գրեալ ի 21 երրորդի սոյն ամսոյ ի Պարոն Զնթլում Աւետ երկրորդ վերատեսչի, որով յայտնէ նա թէ ինքն հրաժարեալ է ի պաշտօնէ վերատեսչութեան վասն զանազան պատճառի, և զի ոչ ինչ յայտնի պատճառ չէր տուեալ, վասնորոյ ժողովն խնդրեաց ի վարիչ կառավարչի, զի Թղթով հարցցէ թէ զինչ է պատճառն հրաժարման իւրոյ, որոյ պատասխանեաց ձեռամբ սնսէս Պարոն Ելիազ Ավդալին թէ ինքն չունի ինչ պատճառ տալոյ ։

Չորրորդ հասարակ հաւանութիւն և ընտրութեամբ Պարոն Աւետ Աղաբէգն ընտրեցաւ ինեւ առաջին և վարիչ կառավարիչ վասն առաջիկայ ամի, Պարոն Գէորգ Փանոս Բաղրամբեան երկրորդ Պարոն Պողոս Որդանանեան երրորդ և Պարոն Խաչիկ Աճատուր Գէորգեան չորրորդ վերատեսչութեան ։

Յամի Տեառն 1825 Ձանդ I էն մինչ Դիզեմբ 31 Մար-
դասիրական Ճեմարանի. ԵԼ և Մոկի համառօտ ծանօթութիւն:

Գանձարանի համարոյ գումարն					
Յանդեալ տարոյ գումարն ...	60798				
Անդամոյ ստորագրեալ օգնակա- նուն գումարնայ ...	5791				
Հանգուցեալ Գէորգ Գրիգորին որ մեկ անուամբ Բժուկարտի կո- չէին, կտակով խոստմունքն	3917	14	6		
Սբ նազարէթայ Եկեղեցու տարե- կան օգնականութի ...	1560				
Բուլլութի տոմարոյ շահ ...	300				
Մանկնց Պիտոյի տոմարոյ աւելին	135	5	6		
Եկած վաշխ տարեկան ...	1475	5	3		
Մարդասիրակն Տպարանի աւելին	730	8	9		
Տուն Աւածի ԵԼ և Մոկի աւելին	395	10	6		
Գումարնայ	75103	12	6	75103	12 6
Մանկանց ուսմանց վարց և կերակրոյ գին				14172	3 9
Սքայ ուրի Գումարնայ				89276	3
Ճեմարանի Տարեկան ծախս և զայլս				18397	7 6
Մնայ սքայ ուրի				70878	8 9
Ճեմարանի Տնէղինաց գին	2592	3	6		
Այբենական, Բերականութիւն, Խրախճան և Բառարանի գին	4789	3	3		
Երծաթեղէնի գին ...	147	2	9		
Հօրինարան մուշմուշար Սարգսրից առնելիք ...	1659	9	9		
Ձեռաց քաթի առնելիք ...	207	0	6		
Կումարանու. 5 անոց մուրհակ	40900				
Ի վերայ տան ...	20568				
Ձուտ Դրամ ...	15	5			
Սքայ ուրի գումարնայ	70878	8	9		

Սարգիս Յովհան
Ատրիշ Հոգաբարձու:

Ստորագրութի օգնականութեան յուրաքանչիւր Մարդասիրական Ճեմարանի:

Անունք Ստորագրողայ	Յամի 1817 էն մինչ 1823	Յամի 1824	Յամի 1825	Գումարնայ
Աւայ Ելիազ Մինաս և Յովհաննէս Ելիազ Մինասն	3500	1500	1000	6000
Պրիմոնացական Վարդանէան:	1000	1000	1000	3000
Յովսէփ. Յովհաննէս. Ամիրէն:	4000			4000
Լս Օգնականութի չորս տարին:	1000	500		1500
Գէորգ Մանուկեան:	5000			5000
Ստեփաննոս Մկրտիչեան:	250			250
Մէլքում Մանուկեան:	2000			2000
Աւետ Աղաբէգեան:	2000			2000
Մարտիրոս տէր Ստեփաննոսեան:	1000			1000
Փ. Բաղրամ և Ս. Փ. Բաղրամեան:	2000			2000
Գէորգ Փանոս Բաղրամեան:	1000			1000
Սարգիս Յովհաննէս:	500			1500
Յարութիւն Պետրոսեան:	1000			000
Փաթօլայ Հաննայ Ասֆար և Զբարայ Ուսուֆ Ասֆարեան:	1000			1000
Մանուէլ Պետրոսեան:	100			100
Մէլքում Գասպարեան:	100			100
Նազար Էաջնազարեան:	1000			1000
Յովհաննէս Հէրապետեան:	1000			1000
Թաթէոս Ծատուրեան:	1000			1000
Հանգուցեալ Աճատուր Մուրադ- խանեան:	8000			8000
Ոսկան Յակոբեան:	200			200
Ադամ Զարչեան:	20			20
Կօնէլ Յակոբ Պետրոսեան:	1000			1000
Սիմէոն Գրիգորեան:	200			200
Հանգուցեալ Կարապետ Աւաբէլէն:	4000			4000
Աղայ Իսուֆ Զիլանի:	500			500
Զան Լուկաս:	500			500
Աւետ Փիլիպպոս Պտումեան:	100			100

Հազար Յակոբեան:	1000		1000
Սարգիս Մանուկեան:	1000		1000
Անդոն Յովհաննէս Ուղումեան:	200		200
Խաչատուր Գալստամեան և Ներսէս Տէր Մկրտչեան:	208		208
Հէրապետ Տէր Գաբրիէլեան:	52		52
Յարութիւն Անդոնեան:	10		10
Յովհաննէս Սիմէոնեան:	228		228
Կիրակոս Յարութիւնեան:	400		400
Սէթ և Գրիգոր Սամեան:	300		300
Կարապետ Յակոբեան:	100	200	300
Պողոս Որդանանեան:	100	200	300
Հազար Աղաբէգեան:	124	250	374
Յարութիւն Գալուցեան:	100	50	150
Մանուկ Նիկողոսեան:	200	300	500
Զնթրում Աւետեան:	2000		2000
Կարապետ Յովհաննէս Պետրոսեան:		54992	
Թորոս Գրիգորեան:		200	
Խաչիկ Աճատուր Գէորգեան:		1000	
Տէր Յովսէփ Ստեփաննոսեան:		250	
Սարգիս Յ. Սարգսեան:		250	
Յարութիւն Մ. Դաւթեան:		500	
Փիլիպպոս Աճատուր Գէորգեան:		200	
Մալխոս Սահակ Մալխասեան:		100	
Վարդանէս Զաքարեան:		200	
Դաւիթ Բարսեղեան:		50	
Գրիգոր Աճատուր Պետրոսեան:		100	
Կարապետ Յարութիւն Վարդանէսեան:		16	
Հանգուցեալ Գէորգ Գրիգոր և մականմբ Բժնապարտ կոչէին		125	
		2991	
		3917	14

ՄՄ Հայագիտական գրադարան

MAL062927

